

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr 806/250 /IV/2013
Zarządu Województwa Śląskiego
z dnia 16 kwietnia 2013 r.

Zarząd Województwa Śląskiego

PROJEKT
REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
NA LATA 2014-2020

Katowice, kwiecień 2013 r.

Opracowanie:

Wydział Rozwoju Regionalnego, Referat ds. programowania i rozwoju

Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego, Referat programowania i analiz

Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego, Referat – Regionalne Centrum Analiz Strategicznych

WYKAZ SKRÓTÓW

B+R	Badania i rozwój
B+R+I	Badania, rozwój i innowacje
B2B	(akronim od ang. Business to Business)
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BHP	Bezpieczeństwo i higiena pracy
BIZ	Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne
CT	Cel tematyczny
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EPC	Ekwiwalent pełnego czasu pracy
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
HDI	(ang. Human Development Index) Wskaźnik rozwoju społecznego
IBnGR	Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
IC	Instytucja certyfikująca
ICT	(akronim od ang. Information and Communication Technologies) Technologie informacyjno-komunikacyjne
IF	Instrumenty finansowe
IK	Instytucja koordynująca
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
IP	Instytucja pośrednicząca
IP2	Instytucja pośrednicząca drugiego stopnia
IPOC	Instytucja pośrednicząca w certyfikacji
ISCED	Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (International Standard Classification of Education)
IZ RPO WSL	Instytucja zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego
JBR	Jednostki badawczo-rozwojowe
JESSICA	(ang. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) wspólne europejskie wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w obszary miejskie
JOPS	Jednostki organizacyjne pomocy społecznej
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
K/M	Kobiet/Mężczyzn
KE	Komisja Europejska
KFT	Krajowe Forum Terytorialne
KM RPO	Komitet monitorujący Regionalny Program Operacyjny Województwa

WSL 2007-2013	Śląskiego na lata 2007-2013
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie
KT	Kontrakt Terytorialny
KZK GOP	Komunikacyjny Związek Komunalny Górnosląskiego Okręgu Przemysłowego
LGD	Lokalna grupa działania
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
METiS	Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny Metis w Katowicach
MG	Ministerstwo Gospodarki
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MSP	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO	(ang. Non-governmental organization) organizacja pozarządowa
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
ON	Osoby niepełnosprawne
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji Państwa
OZE	Odnawialne źródła energii
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PO	Program operacyjny
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PRT	Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020
RCAS	Regionalne Centrum Analiz Strategicznych
RDOŚ	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RFT	Regionalne Forum Terytorialne
RIS WSL 2013-2020	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020
ROT	Regionalne Obserwatorium Terytorialne
RPO WSL 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013
RPO WSL 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020
RKSL	Rozwój kierowany przez społeczność lokalną
SOF-1	Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SWOT	(ang. strengths, weaknesses, opportunities, threats) siły, słabości, szanse, zagrożenia

ŚCP	Śląskie Centrum Przedsiębiorczości
TBS	Towarzystwo Budownictwa Społecznego
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WOM	Wojewódzki Ośrodek Metodyczny
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
ZIT	Zintegrowane inwestycje terytorialne

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	8
2. DIAGNOZA STRATEGICZNA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	10
3. ANALIZA I OCENA WYKORZYSTANIA WSPARCIA KRAJOWEGO I ZAGRANICZNEGO.....	63
4. STRATEGIA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020	64
4.1. Cel główny i cele szczegółowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020	64
4.2. Uzasadnienie wyboru celów tematycznych	67
5. KWESTIE HORYZONTALNE.....	107
6. OPIS PRIORYTETÓW.....	112
PRIORYTET I. NOWOCZESNA GOSPODARKA	114
PRIORYTET II. CYFROWE ŚLĄSKIE	118
PRIORYTET III. WZMOCNIENIE KONKURENCYJNOŚCI MŚP.....	122
PRIORYTET IV. EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA, ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	126
PRIORYTET V. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I EFEKTYWNE WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW	131
PRIORYTET VI. TRANSPORT	137
PRIORYTET VII. REGIONALNY RYNEK PRACY	140
PRIORYTET VIII. REGIONALNE KADRY GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY.....	149
PRIORYTET IX. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE.....	159
PRIORYTET X. REWITALIZACJA	168
PRIORYTET XI. WZMOCNIENIE POTENCJAŁU EDUKACYJNEGO	172
PRIORYTET XII. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA.....	181
PRIORYTET XIII. KAPITAŁ NA START.....	186
PRIORYTET XIV. INSTRUMENTY FINANSOWE – EFRR.....	190

PRIORYTET XV. POMOC TECHNICZNA EFS	195
PRIORYTET XVI. POMOC TECHNICZNA EFRR.....	199
7. OPIS INSTRUMENTÓW TERYTORIALNYCH.....	203
Zintegrowane Inwestycje Terytorialne.....	204
8. SYNTETYCZNY OPIS WDRAŻANIA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020.....	207
Umowa Partnerstwa	207
Kontrakt terytorialny	208
Instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WSL 2014-2020	209
Przepływy finansowe	210
Monitorowanie	211
Systemy informatyczne	212
Ewaluacja	212
Informacja i promocja	213
Procedura wyboru projektu	214
9. PLAN FINANSOWY	216
ZAŁĄCZNIK NR 1. OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020	222
ZAŁĄCZNIK NR 2. WSTĘPNA LISTA PROJEKTÓW KLUCZOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020	235
SPIS TABEL	239
SPIS RYSUNKÓW	240
SPIS MAP	241

1. WPROWADZENIE

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 został stworzony w oparciu o zapisy zawarte w przedstawionym przez Komisję Europejską tzw. „pakiecie legislacyjnym” dla polityki spójności na lata 2014-2020, z uwzględnieniem zmian wprowadzanych w trakcie kolejnych etapów negocjacyjnych. W pakiecie znalazły się szczegółowe regulacje odnoszące się do wszystkich funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Obejmują one przepisy związane z misją i celami polityki spójności, ramami finansowymi, szczegółowymi ustaleniami w zakresie programowania, sprawozdawczości, zarządzania i realizacji projektów, a także przepisy związane z dużymi projektami. W ramach przygotowań do przyszłej perspektywy finansowej Zarząd Województwa Śląskiego opracował *Założenia do przyszłego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, finansowanego z EFRR* oraz *Wstępny projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*, które poddano szerokim konsultacjom. W wyniku konsultacji nadesłano ponad 1000 uwag, które wykorzystano w pracach nad projektem Programu. Jednocześnie, na potrzeby zdefiniowania głównych kierunków wsparcia realizowanych w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, przeprowadzono szereg warsztatów eksperckich, spotkań z partnerami społeczno-gospodarczymi oraz przedstawicielami jednostek samorządów terytorialnych, w wyniku których powstał niniejszy dokument.

W projekcie Programu uwzględniono również zapisy wynikające z *Założeń do Umowy Partnerstwa*, dokumentu przedstawionego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, który determinuje kształt przyszłej polityki spójności w Polsce w latach 2014-2020. Wynika z niego model programowania i wdrażania 16 dwufunduszowych regionalnych programów operacyjnych. Zgodnie z tymi zapisami *Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* będzie współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Niniejszy dokument przygotowany został wspólnie przez Wydział Rozwoju Regionalnego, Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Zawiera streszczenie diagnozy strategicznej województwa oraz wynikające z niej główne wyzwania rozwojowe

regionu. Na tej podstawie zidentyfikowano cel główny oraz cele szczegółowe i odpowiadające im priorytety. W projekcie Programu znajduje się także uzasadnienie wyboru celu tematycznego, opis priorytetów, syntetyczny opis wdrażania, a także szacunkowy plan finansowy. Jednocześnie należy podkreślić, iż algorytm podziału budżetu unijnego na przyszły okres programowania 2014-2020 jest na wstępnym etapie negocjacji.

Przedstawiony materiał będzie przedmiotem dalszych uzgodnień. Zgodnie z wymogami rządowymi i prawnymi projekt RPO WSL 2014-2020 poddany zostanie ocenie ex-ante oraz strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

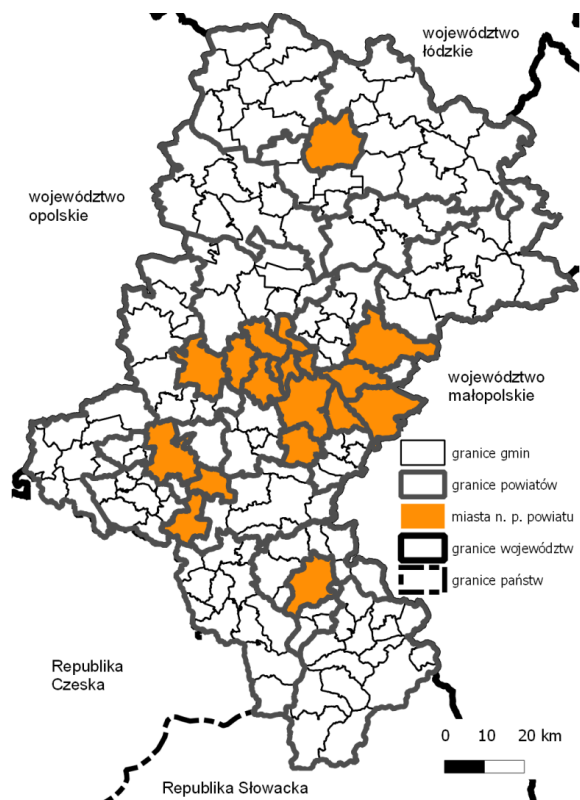
Program będzie zarządzany na szczeblu regionalnym, a Instytucją Zarządzającą Programem będzie Zarząd Województwa Śląskiego.

2. DIAGNOZA STRATEGICZNA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Podstawą przygotowania skrótu części diagnostycznej stanowiła opracowana na potrzeby Strategii Rozwoju Województwa diagnoza społeczno-gospodarcza¹. Zaprezentowane w poniższej diagnozie elementy odpowiadają zagadnieniom opisywanym w celach tematycznych Unii Europejskiej ustanowionych na okres programowania 2014-2020.

POŁOŻENIE I SIEĆ OSADNICZA REGIONU

Mapa 1. Podział administracyjny województwa śląskiego

Źródło: Opracowanie własne.

Województwo śląskie jest regionem położonym w południowej części Polski, w dorzeczu górnego biegu trzech największych polskich rzek: Wisły, Odry i Warty. Obszar cechuje zróżnicowana rzeźba terenu obejmująca: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Wyżynę Śląską, Kotlinę Oświęcimsko-Raciborską, Nizinę Śląską, Beskid Zachodni i Pogórze Śląskie. W województwie śląskim występują znaczne zasoby bogactw naturalnych, takie jak: węgiel kamienny, złoża cynku i ołowiu, rudy molibdenowo-wolframowo-miedziowe, rudy żelaza, sól kamienna, pokłady metanu, gazu ziemnego, złoża margli, wapieni oraz kruszywa naturalnego, złoża wód leczniczych, mineralnych i termalnych.

Na bazie tych surowców powstał tu największy w kraju okręg przemysłowy, odgrywający decydującą rolę w gospodarce narodowej jako podstawa krajowego bilansu paliwowo-energetycznego.

Obszar województwa śląskiego obejmuje 12 334 km², co stanowi niemal 4% powierzchni kraju (14 miejsce w kraju). Strukturę administracyjną województwa tworzy 167 gmin

¹ Pełna diagnoza społeczno-gospodarcza opracowana na potrzeby Strategii Rozwoju Województwa dostępna jest na stronie internetowej: <http://rcas.slaskie.pl>

zgrupowanych w 36 powiatach: 17 powiatach ziemskich i 19 grodzkich (miasta na prawach powiatu).

Województwo charakteryzuje się specyficzną strukturą osadniczą na tle kraju. System osadniczy województwa śląskiego składa się z 1 369 miejscowości, w tym z 71 miast, które tworzą sieć o gęstości 58 miast/10 tys. km². Gęstość ta jest dwukrotnie wyższa od średniej krajowej wynoszącej 29 miast/10 tys. km². Spośród gmin województwa 49 to gminy miejskie, 22 - miejsko-wiejskie i 96 - wiejskie. Głównymi elementami systemu osadniczego województwa śląskiego są: Metropolia Górnośląska (o znaczeniu europejskim), trzy aglomeracje miejskie: bielska, częstochowska i rybnicka (o znaczeniu krajowym) i lokalne ośrodki rozwoju.

Blisko połowa miast województwa śląskiego to miasta małe, liczące poniżej 20 tys. mieszkańców, które skupiają łącznie zaledwie 8,4% ludności miejskiej województwa. Udział tych miast jest znacznie niższy niż w kraju, gdzie miasta małe dominują stanowiąc 75,3% ogółu miast i skupiając 21,1% ludności miejskiej w kraju. Przeciętne zaludnienie miasta małego w województwie śląskim wynosi 8 739 mieszkańców, zaś w kraju 7 339 mieszkańców. W województwie śląskim 12 miast (16,8% ogółu miast) przekracza liczbę 100 tys. mieszkańców i koncentrują one łącznie 2 172,3 tys. osób, co stanowi 59,7% ludności miejskiej województwa. W Polsce istnieje 39 miast dużych stanowiących 4,4% ogółu miast, w których zamieszkuje 47,1% ogółu ludności miejskiej. Ich średnia wielkość w województwie wynosi 181 023 ludności i jest znacznie mniejsza niż przeciętnie w Polsce (281 218 osób).

Region sąsiaduje w Polsce z województwami: opolskim, łódzkim, świętokrzyskim i małopolskim, a od południa graniczy z Krajem Morawsko-Śląskim w Republice Czeskiej oraz Krajem Żylińskim w Republice Słowackiej. W promieniu 600 km od Katowic znajduje się osiem europejskich stolic: Berlin, Bratysława, Budapeszt, Praga, Warszawa i Wiedeń, Zagrzeb i Ljubljana.

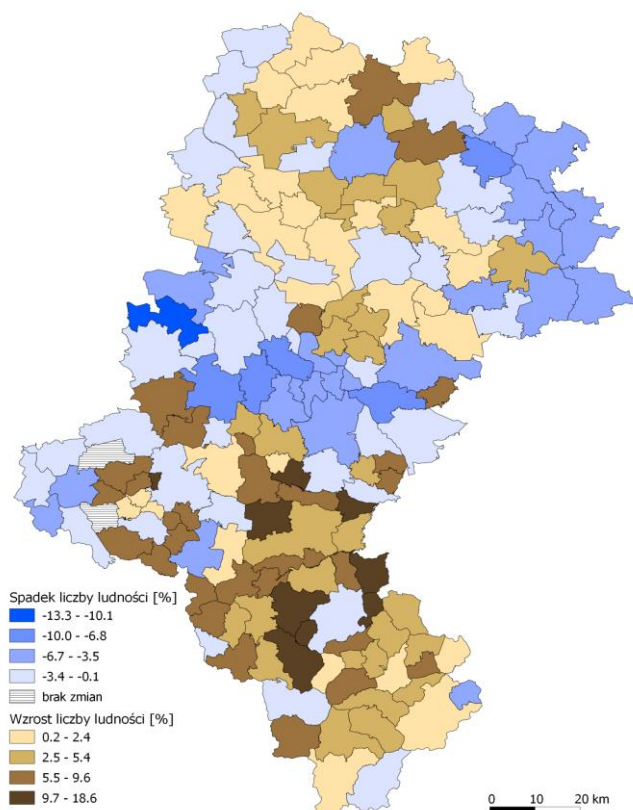
Położenie i potencjał województwa śląskiego powoduje zacieśnianie współpracy regionu z partnerami zagranicznymi. Dzięki położeniu regionu w bliskim sąsiedztwie Republiki Czeskiej i Słowackiej możliwy jest rozwój współpracy transgranicznej. Realizowana jest ona m.in. w ramach euroregionów tj.: Euroregionu Silesia, Euroregionu Śląsk Cieszyński

i Euroregionu Beskidy, jak również na obszarze Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TRITIA z o.o.

DEMOGRAFIA

Województwo śląskie jest specyficznym obszarem w polskiej przestrzeni, przed którym stoją poważne wyzwania związane z dużą koncentracją ludności na tym obszarze oraz negatywnymi procesami i prognozami demograficznymi. Region zamieszkuje 4,63 mln osób, co stanowi 12,0% ludności Polski (2. miejsce w kraju). Śląskie jest najbardziej zurbanizowanym regionem Polski (77,7% ludności miejskiej) oraz posiada najwyższą w kraju gęstość zaludnienia (375 osób/km², gdzie średnia krajowa to 123 osoby/km²).

Mapa 2. Zmiany liczby ludności w gminach województwa śląskiego w latach 2002-2012

Źródło: Okresowa ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego – 2013 (projekt), Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, 7 grudnia 2012 r.

W latach 2002-2011 obserwowano w województwie śląskim odmienną od tendencji krajowej zmianę liczby ludności - w omawianym okresie liczba ludności zmniejszyła się z 4 732 tys. do 4 626 tys., tj. o 2,2%, zaś w Polsce wzrosła z 38 219 tys. do 38 538 tys., tj. o 0,8%.

Pod względem liczby ludności dominuje subregion centralny (2 794,6 tys. mieszkańców). Na tym terenie zauważa się również najwyższy wskaźnik gęstości zaludnienia – 501,1 os./km². Nieco mniejszą gęstością zaludnienia charakteryzuje się subregion zachodni (473,1 os./km²). Subregion południowy zamieszkuje 281 os./km², a subregion północny 173,6 os./km².

Z roku na rok liczba ludności w województwie spada, co jest wypadkową ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji. Analizując

zmiany w liczbie ludności, należy wskazać na niższy od średniej dla Polski i UE współczynnik dzietności. Zarówno wskaźnik przyrostu naturalnego, jak i salda migracji na przestrzeni ostatniej dekady stale przyjmowały wartości ujemne. Szczególnie niskie były one na terenach miejskich.

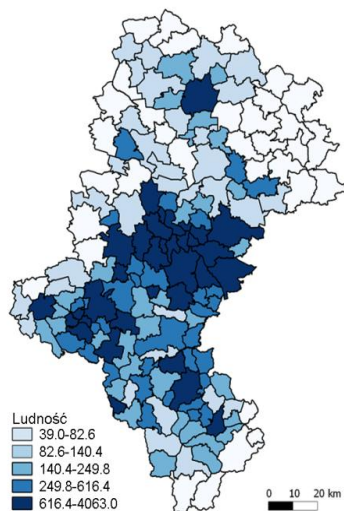
Dodatnie saldo przyrostu naturalnego występuje w subregionach zachodnim (1,6‰) oraz południowym (0,9‰). Pozostałe dwa subregiony charakteryzują się ujemnym przyrostem naturalnym (centralny: -1,2‰; północny: -2,1‰). Dodatnie saldo migracji występuje tylko w subregionie południowym (1,5‰). W pozostałych saldo jest ujemne (północny: -0,4‰; zachodni: -2,0‰; centralny: -2,0‰).

Region charakteryzuje się ujemnym wskaźnikiem migracji zarówno międzywojewódzkiej, jak i zagranicznej. W roku 2011 napływ ludności z innych województw na teren województwa śląskiego wyniósł 7,7 tys. osób, zaś odpływ ludności z województwa śląskiego do innych województw ukształtował się na poziomie 11,4 tys. osób. Głównym kierunkiem emigracji było województwo małopolskie.

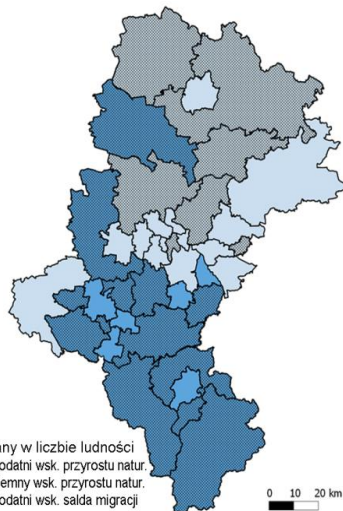
Emigracja z województwa głównie ludzi młodych wpływa negatywnie na wartość wskaźników obciążenia demograficznego, ubytek naturalny (mniejsza liczba urodzin) oraz ograniczenie dostępności kapitału ludzkiego w gospodarce regionu.

W prognozie ludności do roku 2035 opracowanej przez GUS można zauważyć, że tendencja spadkowa liczby ludności w województwie zostanie zachowana. Prognozowany spadek wyniesie 12,4% (ok. 574 tys. osób).

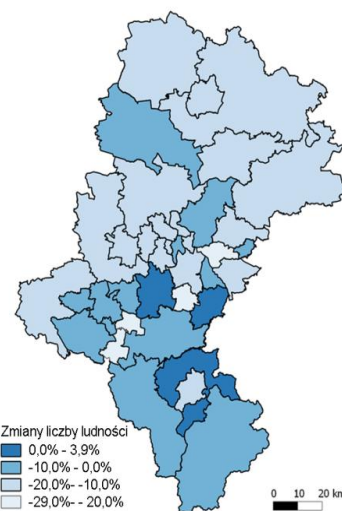
Mapa 3. Gęstość zaludnienia w gminach województwa śląskiego w 2011 r. (os./km²)

Mapa 4. Zmiany w liczbie ludności w powiatach województwa śląskiego w 2011 r.

Mapa 5. Prognozowana zmiana liczby ludności w powiatach woj. śląskiego w 2035 r. w odniesieniu do 2011 r.

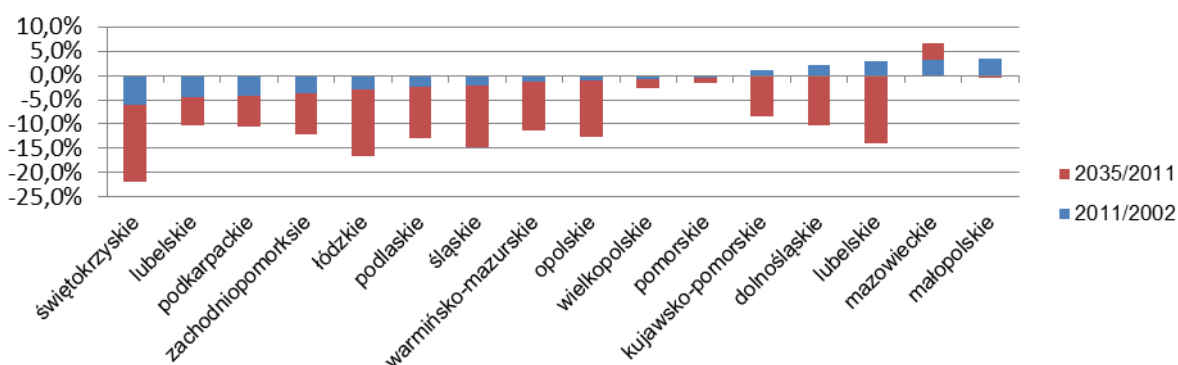

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie śląskim wynosi 54,3. Dla porównania dla kraju wskaźnik ten wynosi 55,8. W 2011 r. województwo śląskie charakteryzowało się niskim udziałem ludności poniżej 17 roku życia w ogóle mieszkańców (17,1%; wobec średniej w kraju 18,5%), a większym od średniej krajowej udziałem osób w wieku produkcyjnym (64,8% wobec 64,2%) oraz poprodukcyjnym (18,1% wobec 17,3%).

Prognozuje się istotne zróżnicowanie obciążenia demograficznego w ramach regionu: największe obciążenie demograficzne będzie dotyczyło: miasto Sosnowiec, powiat zawierciański, Częstochowę, Jastrzębie Zdrój, Siemianowice Śląskie i Żory. Korzystnie zaś przedstawia się prognoza dla powiatu mikołowskiego, bielskiego, bieruńsko-lędzińskiego Gliwic, Chorzowa i Mysłowic.

Rysunek 1. Zmiany w liczbie ludności w poszczególnych województwach w latach 2002/2011 i 2011/2035

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prognozowana do roku 2020 liczba osób w wieku emerytalnym (60+/65+) zwiększy się o 211 tys. i osiągnie poziom 1 044 tys.; a w roku 2034 osiągnie 1 144 tys. osób. Wyraźnie wzrośnie także liczba osób w wieku 75+ i 85+, co będzie przekładało się na znaczne zwiększenie zapotrzebowania na usługi dla osób starszych.

Pozytywnym zjawiskiem jest wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w województwie śląskim; w 2002 r. wynosiło dla mężczyzn 70,1 lat, zaś dla kobiet 78,1 lat (nieco niższe niż przeciętnie w kraju: M 70,4 lat, K 78,8 lat); w 2011 r. przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn osiągnęło 71,9 lat, zaś kobiet 79,8 lat (różnica w stosunku do kraju pogłębiła się: M 72,4 lat, K 80,9 lat).

POZYCJA GOSPODARCZA REGIONU

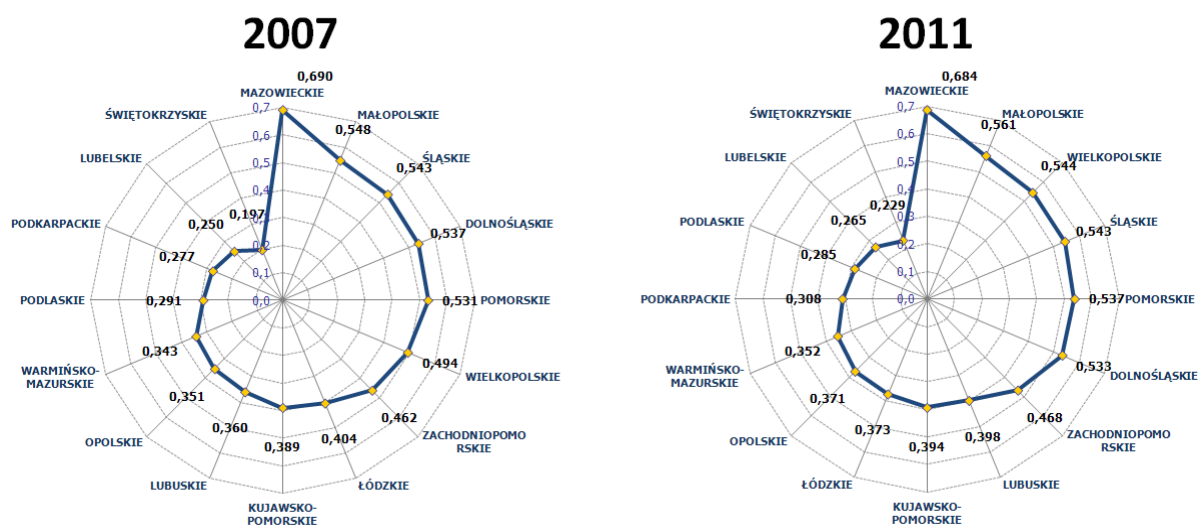
Województwo śląskie legitymowało się w 2010 r. drugim najwyższym wkładem w tworzenie Produktu Krajowego Brutto, tj. 184 038 mln zł wśród regionów w kraju. Poziom PKB per capita dla województwa w 2009 roku stanowił około 65% poziomu unijnego. Przyrost PKB w latach 2002-2010 w województwie wyniósł 68,5% i był dopiero dziesiątym wynikiem w kraju, co może w przyszłości znacząco zmniejszyć znaczenie regionu w gospodarce kraju. Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2010 roku kształtowała się na poziomie 39 677 zł i była wyższa od średniej krajowej o 7% (trzecie miejsce w Polsce). Najwyższy wskaźnik zanotowano w subregionie centralnym (ok. 43,2 tys./os.), zachodnim (36,3 tys./os.) i południowym (36,3 tys./os.), a najniższy w subregionie północnym (30,4 tys./os.).

Analiza tempa wzrostu w latach 2002-2010 oraz wartość PKB per capita w 2010 r. w podziale na podregiony (zgodnie z nomenklaturą GUS – NTS3) wskazała, że najlepiej rozwijającymi się obszarami w województwie są podregiony: gliwicki i tyski. Zarówno wartość PKB per capita w tych podregionach, jak i tempo jego wzrostu w ostatnich latach kształtowało się powyżej średniej województwa. Do grupy podregionów o wysokim tempie wzrostu PKB należy dodatkowo rybnicki. Podregion katowicki mimo wysokiej wartości PKB per capita charakteryzuje się niższym aniżeli średnia województwa tempem wzrostu tego wskaźnika. Najslabiej pod tym względem wypadają podregiony bytomski, bielski, częstochowski i sosnowiecki.

Analiza konkurencyjności województw przeprowadzona na podstawie 32 czynników² wykazała, że śląskie jest jednym z najbardziej konkurencyjnych regionów. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności dla śląskiego wg danych za rok 2011 wyniósł 0,543. W porównaniu do roku 2007 pozycja regionu uległa pogorszeniu (mimo że wartość wskaźnika pozostała taka sama). Najslabiej województwo śląskie wypadło pod względem liczby muzeów na 100 tys. ludności, odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym, liczby przestępstw na 1000 ludności oraz wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw. W największym stopniu na plus od średniej krajowej województwo śląskie odbiega w przypadku odsetka powierzchni zajmowanej przez parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, jak również w przypadku długości linii kolejowych oraz dróg o nawierzchni twardej na 100 km².

² Są to: drogi o twardej nawierzchni na 100 km² [km], linie kolejowe ogółem na 100 km² [km], pasażerowie transportu lotniczego na 1000 ludności, przewozy cargo w transporcie lotniczym [t], telefoniczne łącza główne na 1000 ludności, wyposażenie gospodarstw domowych w komputer osobisty z dostępem do Internetu [%], mieszkania na 1000 ludności, wyposażenie mieszkań w wodociąg [%], wyposażenie mieszkań w ustęp spłukiwany [%], wyposażenie mieszkań w łazienkę [%], wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie [%], wyposażenie mieszkań w gaz sieciowy [%], liczba osób w wieku produkcyjnym na 100 osób w wieku nieprodukcyjnym, muzea na 100 tys. ludności, miejsca w kinach na 1000 ludności, miejsca w teatrach na 1000 ludności, galerie na 100 tys. ludności, przestępstwa na 1000 ludności, wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw, odsetek powierzchni zajmowany przez parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej [%], studenci na 1000 ludności, absolwenci na 1000 ludności, nauczyciele akademicy na 1000 studentów, profesorowie na 1000 studentów, patenty na 100 tys. ludności, nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca [zł], jednostki B+R na 100 tys. ludności, nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca [zł], liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, odsetek ludności w wieku produkcyjnym, odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, odsetek osób pracujących w gospodarce narodowej w ludności w wieku produkcyjnym.

Rysunek 2. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności województw w roku 2011 w porównaniu do roku 2007³.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWA

Na terenie województwa śląskiego znajdują się 234 jednostki badawczo-rozwojowe (13,2% krajowego potencjału B+R). Jest to drugi co do wielkości ośrodek badawczy kraju. Działalność jednostek naukowych skupiona jest wokół takich sektorów jak: ochrona środowiska, energetyka, automatyka i elektronika, budownictwo, rynek medyczny. Takie same specjalizacje można wyróżnić wśród ośrodków innowacyjności i przedsiębiorczości. W województwie zatrudnionych w działalności badawczo – rozwojowej jest ogółem (w EPC⁴) 7 241,7 osób, co stanowi 8,8% zatrudnionych w działalności B+R w skali kraju. Województwo zajmuje pod tym względem trzecie miejsce w kraju. Problemem jest niedostateczne wyposażenie jednostek w aparaturę naukowo-badawczą i wysoki stopień jej zużycia.

Wskaźnik relacji nakładów na działalność badawczą i rozwojową do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w województwie śląskim jest niski, w 2010 r. wyniósł 0,46% (w kraju 0,74%). Pod względem wyżej wymienionego wskaźnika województwo znajduje się na dziesiątej pozycji w kraju.

³ Wskaźnik dla roku 2007 pochodzi ze Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, s.25.

⁴ EPC - ekwiwalenty pełnego czasu pracy - jednostki przeliczeniowe służące do ustalania faktycznego zatrudnienia w działalności B+R; jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC) oznacza jedną osobę - rok poświęcony wyłącznie na działalność B+R.

Wydatki ogółem na B+R (GERD) w skali europejskiej ukazują słabość polskiego sektora B+R. Jak podaje EUROSTAT wydatki w euro na jednego mieszkańca w skali UE to 473,6 przy wydatkach rządu 47,6 w województwie śląskim (dla Polski to 55 euro a dla województwa mazowieckiego 155).

Tabela 1. Podstawowe dane dotyczące działalności B+R w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2010 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE	POLSKA
Jednostki w działalności badawczej i rozwojowej ogółem (jednostka)	234	1 767
Zatrudnieni w B+R wg sektorów ekonomicznych		
• w liczbach bezwzględnych	11 699	12 9792
• pracownicy naukowo-badawczy	75,23%	77,77%
• technicy i pracownicy równorzędni	12,98%	13,15%
• pozostały personel	11,79%	9,08%
Zatrudnieni w działalności badawczo-naukowej:		
• ogółem (w EPC)	7 241,7 (8,8%)	81 842,5
• zatrudnieni na 1000 osób aktywnych zawodowo	3,3	4,6
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową B+R (GERD) ceny bieżące:	183,0	272,8
• na 1 mieszkańca w zł	0,55	0,68
• relacja GERD/PKB (%)	27,6	24,4
udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R w ogólnej liczbie podmiotów na 1 zatrudnionego w B+R	72,6	80,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

W 2011 roku w województwie zgłoszono 539 wynalazków (13,97% wynalazków zgłoszonych w kraju), udzielono 321 patentów (16,15% udzielonych patentów w kraju). Pod względem udzielonych patentów województwo śląskie zajmuje drugą pozycję w kraju, po województwie mazowieckim (20,66 %). Rozwój innowacji i jednostek IPT w województwie w porównaniu do średniej krajowej stoi na wysokiej pozycji, ale niestety stymulowany jest prawie wyłącznie przy wykorzystaniu środków pomocy publicznej płynących z funduszy unijnych.

NAKLADY NA DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNĄ

Województwo śląskie uznawane jest za region o dobrych wynikach pod względem jego potencjału innowacyjnego. W 2010 r. nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych w województwie śląskim wyniosły 4 037 838 tys. zł i stanowiły 17,0% ogółu nakładów w kraju. W latach 2005-2010 nastąpił wzrost ponoszonych nakładów zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim odpowiednio o: 65,8% i 61,7%.

Analizując źródła pochodzenia innowacji w małych, średnich i dużych firmach, można zauważyć, że większy odsetek małych firm niż średnich i większy odsetek średnich niż dużych wdrożył innowacje opracowane głównie siłami samego przedsiębiorstwa. Tylko 2% przedsiębiorstw skorzystało z usług krajowych instytucji naukowych.

Dokonując analizy nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych według rodzajów działalności innowacyjnej w 2010 r., zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim, możemy zauważyć, że największe środki były ponoszone na nakłady inwestycyjne na środki trwałe ogółem i działalność badawczo-rozwojową.

W 2010 r. nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach z sektora usług w województwie śląskim wyniosły 591 906 tys. zł i stanowiły 5,5% ogółu nakładów w kraju. W latach 2006-2010 nastąpił wzrost ponoszonych środków zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim odpowiednio o: 30,7% i 8,7%.

Analizując nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw z sektora usług według rodzajów działalności innowacyjnej w 2010 r., zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim, największe środki były ponoszone na nakłady inwestycyjne na środki trwałe ogółem, zakup oprogramowania, działalność badawczo-rozwojową.

Na potencjał w zakresie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności w województwie śląskim korzystnie wpływa dobrze rozwinięty sektor edukacji wyższej. W 2011 r. na śląskich uczelniach studiowało 170,2 tys. studentów, którzy stanowili 10% wszystkich studentów w kraju, dzięki czemu województwo śląskie znajdowało się na trzecim miejscu w kraju. Należy podkreślić, iż największą popularnością cieszyły się wyższe szkoły techniczne kształcące niemal 30% wszystkich studentów w województwie śląskim. Ponad 27% studentów studiowało w wyższych szkołach ekonomicznych, a 18% studentów zdobywało wiedzę na uniwersytecie. Ponadto w 2011 r. na uczelniach wyższych

w województwie śląskim naukę na studiach trzeciego stopnia, kontynuowało 3433 uczestników studiów doktoranckich (w porównaniu do roku 2002 liczba ta nieznacznie wzrosła). Stanowili oni 8,7% wszystkich uczestników studiów doktoranckich w kraju.

INTELIĞENTNE SPECJALIZACJE REGIONU

W *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020* określone zostało portfolio technologiczne województwa śląskiego. Stanowi ono próbę tematycznego podejścia do polityki innowacyjności, będącego odpowiedzią na wytyczne Komisji Europejskiej w zakresie formułowania tzw. Inteligentnych specjalizacji regionalnych.

Zgodnie z tematycznym podejściem do polityki innowacyjnej regionu pierwszeństwo winny mieć technologie stanowiące wewnętrzny potencjał regionu. Dlatego też technologie uwzględnione w grupach A i B, winny zostać uznane za rozwiązania o strategicznym znaczeniu dla regionu i być wspierane w pierwszej kolejności. Grupa C zawiera te rozwiązania, które są predestynowane do pełnienia roli wspierającej w odniesieniu do rozwoju innowacyjnego, natomiast technologie z grupy D winny być traktowane jako towarzyszące, ale nie posiadające wymiaru strategicznego.

Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020 będący swego rodzaju przewodnikiem dla rozwoju stanu techniki w konkretnych obszarach technologicznych wyznacza obszary specjalizacji technologicznej regionu. Są nimi:

- technologie medyczne,
- technologie dla energetyki i górnictwa,
- technologie dla ochrony środowiska,
- technologie informacyjne i telekomunikacyjne,
- produkcja i przetwarzanie materiałów,
- transport i infrastruktura transportowa,
- przemysł maszynowy, samochodowy, lotniczy i górniczy,
- nanotechnologie i nanomateriały.

PORTFOLIO TECHNOLOGICZNE WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO		
ODDZIAŁYWANIE NA ROZWÓJ REGIONU	Technologie egzogeniczne	<p style="text-align: center;">Grupa D</p> <p>Technologie wyspowe i egzogeniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> – Technologie zarządzania informacją przestrzenną – Wytwarzanie metali nieżelaznych – Tworzywa polimerowe – odlewanie – Edukacja medyczna
		<p style="text-align: center;">Grupa C</p> <p>Technologie węzłowe i egzogeniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> – Biotechnologia w ochronie środowiska – Technologie usuwania substancji problemowych ze środowiska gruntowego, wodnego i ścieków – Technologie pyłowe – Technologie fluidalne – Technologie infrastruktury informatycznej – Technologie inteligentnych systemów zarządzania transportem – Technologie inteligentnych systemów wiedzy – Technologie informatyczne – Systemy transportu osób
Technologie endogeniczne	Technologie endogeniczne	<p style="text-align: center;">Grupa B</p> <p>Technologie wyspowe i endogeniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sztuczne narządy – Telemedycyna – Zaawansowane narzędzia diagnostyczne i terapeutyczne – Technologie i urządzenia infrastruktury medycznej
		<p style="text-align: center;">Grupa A</p> <p>Technologie węzłowe i endogeniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> – Biotechnologie medyczne i farmaceutyczne w tym biomateriały – Technologie ochrony środowiska związane z inżynierią materiałową – Technologie zgazowania węgla – Pozostałe technologie energetyczne – Tworzywa polimerowe – wtryskiwanie, wytłaczanie, technologie formowania nad- i podciśnieniem – Inżynieria materiałowa dla medycyny – Nowe rozwiązania techniczne i informatyczne w transporcie
WSPÓLZALEŻNOŚĆ GRUP KLUCZOWYCH TECHNOLOGII		
Technologie wyspowe		Technologie węzłowe

Źródło: Regionalna Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020 – Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, 2012 r.

TRANSFER WIEDZY

Na terenie województwa śląskiego istnieje wyspecjalizowana infrastruktura wsparcia technologii i innowacji, w tym kilkanaście parków technologicznych i przemysłowych oraz inkubatorów technologicznych m.in.: Beskidzki Inkubator Technologiczny, Bielski Park

Technologiczny Lotnictwa, Przedsiębiorczości i Innowacji, Bytomski Park Przemysłowy, Częstochowski Park Przemysłowo-Technologiczny, park przemysłowy oraz park naukowo-technologiczny w ramach grupy „Euro-Centrum” w Katowicach, Górnośląski Park Przemysłowy w Katowicach, Park Naukowo-Technologiczny „TECHNOPARK” w Gliwicach, Park Przemysłowo-Technologiczny w Piekarach Śląskich, Rybnicki Inkubator Technologiczny, Śląski Park Przemysłowo-Technologiczny w Rudzie Śląskiej, Żorski Park Przemysłowy. Większość instytucji to parki przemysłowe, które wymagają wzmocnienia obszaru działalności w zakresie transferu technologii. W województwie śląskim działają parki technologiczne w następujących tematycznych inteligentnych specjalizacjach regionu: energetyka, technologie informacyjne i komunikacyjne. Wymagają one jeszcze nakładów inwestycyjnych, aby ich potencjał w sposób istotny oddziaływał na gospodarkę regionu. W dalszym ciągu brak jest parku technologicznego działającego w obszarze medycyny.

Największy odsetek firm innowacyjnych prowadzących współpracę w zakresie działalności innowacyjnej zanotowano wśród firm z województwa śląskiego – 47%, łódzkiego i opolskiego – po 45%. Na tle kraju firmy śląskie najczęściej współpracują z jednostkami badawczo-rozwojowymi - 14%, są także w czołówce pod kątem współpracy ze szkołami wyższymi – 16%. Zakup technologii od podmiotów zewnętrznych staje się alternatywą dla działalności B+R oraz drogą utrzymania odpowiedniego poziomu zaawansowania technologicznego wyrobów i metod produkcji przedsiębiorstw, a to z kolei w dynamicznym świecie zapewnia utrzymanie się lub umocnienie pozycji na rynku. Poważnym problemem dla rozwoju działalności innowacyjnej oraz badawczo-rozwojowej w Polsce jest bardzo słaba współpraca między jednostkami naukowymi i badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorstwami.

Na terenie województwa śląskiego znajduje się 13,2% potencjału badawczo-rozwojowego istniejącego w Polsce. Jest to drugi co do wielkości po województwie mazowieckim ośrodek badawczy kraju, składający się z 234 jednostek.

Sektor badawczo – rozwojowy na terenie województwa jest bardzo dobrze rozwinięty. Województwo cechuje się dobrze rozwiniętą populacją jednostek IPT, oferującą szeroką gamę usług i aktywności wspierających przedsiębiorczość technologiczną.

Rozwój innowacji i jednostek IPT w województwie w porównaniu do średniej krajowej stoi na wysokiej pozycji, ale niestety stymulowany jest prawie wyłącznie przy wykorzystaniu środków pomocy publicznej płynących z funduszy unijnych.

Mimo wysokich nakładów na B+R w skali kraju w województwie wydaje się na ten cel znacznie mniejsze środki niż w Europie.

Z punktu widzenia rozwoju innowacyjności województwo śląskie jest predestynowane do specjalizacji w dziedzinach związanych w głównej mierze z technologiami medycznymi, biotechnologiami, technologiami z zakresu ochrony środowiska, technologiami energetycznymi (w tym nowoczesnymi technologiami związanymi z węglem kamiennym), jak również z nowymi rozwiązaniami z zakresu transportu.

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

Liczba gospodarstw domowych posiadających komputer i dostęp do Internetu jest jednym ze wskaźników mierzących stopień wykorzystania technologii ICT w społeczeństwie. W 2010 r. dwie trzecie gospodarstw domowych posiadało komputer. Wskaźnik dostępu do Internetu był nieco niższy i wyniósł 64,1%.

W 2011 r. procentowy udział przedsiębiorstw korzystających z komputerów w stosunku do ogólnej liczby przedsiębiorstw był równy z wartością uzyskaną na poziomie kraju i wyniósł 95,7%. We wskazanym okresie czasu, województwo znalazło się na czwartej pozycji w kraju. Podobnie sytuacja przedstawiała się w przypadku wartości wskaźnika przedsiębiorców posiadających dostęp do Internetu. W 2011 roku była ona równa średniej uzyskanej na poziomie kraju (93,9%). W stosunku do pozostałych województw, województwo śląskie znajdowało się na dziesiątym miejscu. W 2010 r. 90,4% przedsiębiorstw z województwa śląskiego korzystało z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Na poziomie kraju wskaźnik osiągnął nieco wyższą wartość i wyniósł 92%.

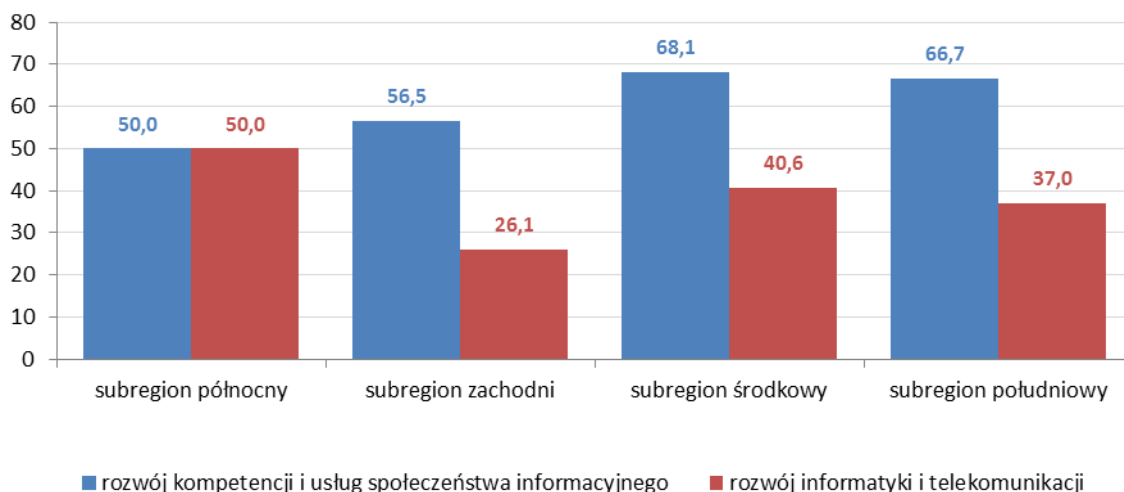
W województwie występowała tendencja wzrostowa dostępu do usług elektronicznych na regionalnych platformach cyfrowych (takich jak: SEKAP, EDU SILESIA, SILESIA INFO). W roku 2011 liczba e-usług wyniosła 539. W województwie śląskim w 2011 r. 93% urzędów posiadało elektroniczne skrzynki podawcze. Uzyskany wynik umieścił województwo na drugim miejscu w kraju⁵.

W województwie podejmowano działania związane z promowaniem korzystania z Internetu wśród osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. Tego typu działalność zgłaszało

⁵ „Społeczeństwo informacyjne w liczbach”. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Departament Społeczeństwa Informacyjnego. Warszawa 2012.

29% urzędów, a uzyskany rezultat, był dopiero dziesiątym w kraju⁶. Województwo wyróżniało się największą ilością urzędów zajmujących się organizacją oraz wsparciem kursów i szkoleń informacyjnych dla obywateli, osiągając wartość wskaźnika na poziomie 40%.⁷

Rysunek 3. Procentowy udział gmin/powiatów z poszczególnych subregionów województwa śląskiego realizujących zadania z zakresu technologii i usług teleinformatycznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet przesłanych do gmin/powiatów województwa.

W województwie śląskim występuje wzrostowa tendencja wykorzystania technologii ICT.

Województwo śląskie jest jednym z dwóch liderów z zakresu rozwoju społeczeństwa informacyjnego w kraju.

W województwie obserwuje się systematyczny wzrost wskaźników SI, ale jednocześnie nie jest to wzrost na tyle szybki, aby mówić o dynamicznym rozwoju⁸.

Województwo śląskie jest regionem stale zwiększającym ilość dostępnych usług na platformach regionalnych.

Urzędy województwa były liderami z zakresu organizacji lub wsparcia kursów i szkoleń informatycznych dla obywateli.

⁶ „Badanie wpływu informatyzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2011 roku”, Raport z badania ilościowego zrealizowanego na zlecenie MSWiA. Warszawa 2011.

⁷ „Badanie wpływu informatyzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2011 roku”, Raport z badania ilościowego zrealizowanego na zlecenie MSWiA. Warszawa 2011.

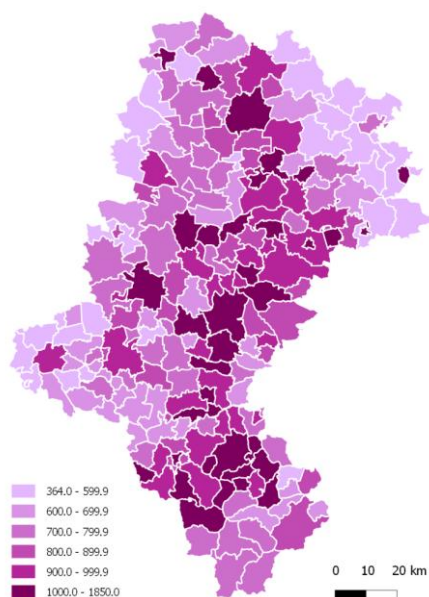
⁸ „Analiza przestrzennego i funkcjonalnego rozmieszczenia infrastruktury nowej gospodarki i społeczeństwa informacyjnego (gospodarki i społeczeństwa wiedzy) oraz opracowanie prognoz i kierunków jej rozwoju jako determinanty kreowania nowych miejsc pracy i zapotrzebowania na nowe kwalifikacje w woj. śląskim” - raport końcowy, badanie zrealizowane na zlecenie UMWS. Katowice 2011.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Województwo śląskie charakteryzuje się niższą liczbą podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności niż wynosi średnia krajowa (zajmuje 9. miejsce spośród wszystkich województw). W latach 2002-2011 przyrost tego wskaźnika w województwie śląskim był niższy o ponad 2 pp. niż przeciętna dla kraju (8,5% w porównaniu do 10,7 %).

Województwo śląskie wykazało się przyrostem nowo rejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON nieco wyższym od średniej krajowej (61,3% wobec 59,1%). Liczba nowo rejestrowanych przedsiębiorstw jest jednak w województwie śląskim nadal, mimo szybszego przyrostu tej liczby, niższa niż ogółem w kraju (w 2010 r. 100 jednostek w województwie wobec 105 w kraju).

Mapa 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w gminach województwa śląskiego w roku 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W województwie śląskim istnieją silne zróżnicowania wewnętrzne związane z poziomem rozwoju przedsiębiorczości. Pokazuje to mapa określająca jak w poszczególnych gminach regionu kształtuje się liczba jednostek gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Najniższe wartości wskaźnik ten osiąga w północno-wschodniej części województwa oraz na zachodnich krańcach subregionu zachodniego. Najwięcej podmiotów gospodarczych w relacji do liczby ludności występuje w obszarach miejskich: Bielsko-Biała wraz z najbliższym otoczeniem, Częstochowa wraz z sąsiadującymi gminami oraz centralna część województwa z miastami Metropolii Górnośląskiej.

Wskaźnik produktywności (wartość PKB/liczbę pracujących) w województwie śląskim w 2010 r. wyniósł 157 143,48 zł, co dało regionowi szóstą pozycję w Polsce. W latach 2002-2010 wzrost wartości wskaźnika produktywności w województwie śląskim wyniósł 160,85% (trzecie miejsce w kraju) i był nieco wyższy niż średni w Polsce tj. 158,55%.

Wartość dodana brutto wyniosła w województwie śląskim 162 091 mln zł (drugie miejsce w kraju). W przeliczeniu na jednego pracownika WDB w 2010 roku była o 8,66% wyższa od średniej krajowej. Najwyższy udział w tworzeniu WDB w województwie miał przemysł, z kolei udział rolnictwa był marginalny.

Województwo śląskie jest krajowym liderem pod względem wartości eksportu (15,86% eksportu krajowego) i drugim województwem o największym imporcie w Polsce. Aż 85% obrotów województwa śląskiego w handlu zagranicznym odbywa się z krajami UE (z dominującą pozycją Niemiec jako głównego partnera). Udział województwa śląskiego w handlu z partnerami spoza UE (w szczególności wschodnimi sąsiadami Polski i krajami Bliskiego Wschodu) jest niższy niż ogółem dla Polski.

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA REGIONU

Województwo śląskie pod względem oceny atrakcyjności inwestycyjnej polskich województw dokonywanej przez IBnGR zajmuje od 2005 roku niezmiennie najwyższą pozycję. Region można określić mianem zdecydowanie najbardziej atrakcyjnego z punktu widzenia działalności przemysłowej. Pozycja podregionów województwa śląskiego pod względem atrakcyjności dla działalności zaawansowanej technologicznie jest nieco słabsza niż w przypadku działalności usługowej i przemysłowej. Do silnych punktów województwa IBnGR zalicza dostępność transportową, jakość zasobów pracy, dobrze rozwinięty rynek zbytu, wysoką jakość infrastruktury. Aktywność województwa wobec inwestorów oceniana jest natomiast na średnim poziomie. Słabym punktem regionu jest niski poziom bezpieczeństwa publicznego.

Na terenie województwa śląskiego funkcjonuje Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, zajmująca łącznie obszar 1929 ha⁹. Region charakteryzuje duża koncentracja bezpośrednich inwestycji zagranicznych, będąca wynikiem dobrze ocenianej atrakcyjności inwestycyjnej województwa oraz funkcjonowania na jego obszarze firm reprezentujących marki globalne. Województwo zajmuje trzecią pozycję w kraju pod względem wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W 2010 roku wartość BIZ napływających do województwa śląskiego wyniosła 568 mln euro (7,8% krajowych BIZ). Wartość inwestycji, jakie napłynęły do Polski w latach 2007-2010 bardzo wyraźnie zmniejszała się z roku na rok. Spadek ten

⁹ wg. stanu na dzień 31.12.2011

wyniósł 57,6% dla Polski, podczas gdy napływ BIZ do województwa śląskiego zmniejszył się aż o 68,5%.

DEGRADACJA TERENÓW PRZEZ DZIAŁALNOŚĆ PRZEMYSŁOWĄ

Problemem w województwie śląskim jest znaczna degradacja terenu, w szczególności na obszarach o długotrwałej działalności przemysłów silnie wpływających na środowisko i przestrzeń. Powierzchnia terenów zdegradowanych wymaga podjęcia wielokierunkowych działań w celu stworzenia warunków dla realizacji nowych funkcji m.in. gospodarczych.

Tabela 2. Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji w województwie śląskim w latach (ha)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Grunty wymagające rekultywacji	5 700	4 809	4 602	4 717	4 584	4 654	4 471	4 372	4 921
zdewastowane	4 745	4 132	3 835	3 760	3 776	3 750	3 682	3 668	2 932
zdegradowane	955	677	767	957	808	904	789	704	1 989

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

Do infrastruktury gospodarczej działającej w województwie śląskim zaliczamy różnorodne **usługi okołobiznesowe** np. finansowe, ubezpieczeniowe, obsługi nieruchomości i firm, ułatwiające prowadzenie działalności. Elementem infrastruktury gospodarczej są także specjalne strefy ekonomiczne (dające podmiotom lokującym tam swoją działalność liczne udogodnienia), a także różnego rodzaju imprezy targowo-wystawiennicze. W tym elemencie najlepiej wypadają województwa dolnośląskie i śląskie.

Województwo śląskie charakteryzuje dość niska (poniżej średniej krajowej) liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności oraz niska dynamika zmian tej wartości w czasie.

Województwo charakteryzuje przeciętna liczba nowych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności rejestrowanych w ciągu roku w rejestrze REGON.

Przeżywalność podmiotów gospodarczych w województwie śląskim jest wyższa od średniej krajowej.

Liczba podmiotów gospodarczych jest silnie zróżnicowana terytorialnie – generalnie wyższa w miastach niż w obszarach wiejskich.

Podmioty gospodarcze sektora prywatnego zdecydowanie dominują względem podmiotów sektora publicznego.

Sektor publiczny w województwie jest relatywnie liczniej reprezentowany niż ogółem w kraju.

Województwo śląskie osiąga wartość dodaną brutto wyższą od średniej krajowej.

W województwie śląskim najwyższy udział w wartości dodanej brutto stanowił przemysł, natomiast udział rolnictwa był marginalny.

Województwo śląskie jest największym eksporterem i drugim importerem w Polsce.

Do silnych punktów województwa IBnGR zalicza dostępność transportową, jakość zasobów pracy, dobrze rozwinięty rynek zbytu, wysoką jakość infrastruktury. Aktywność województwa wobec inwestorów oceniana jest natomiast na średnim poziomie.

Subregiony województwa śląskiego charakteryzuje wysoki poziom atrakcyjności dla działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie. Najlepiej wypadają subregion centralny i południowy, nieco słabiej zachodni, a najsłabiej północny.

Problemem są istniejące nadal niekorzystne przekształcenia powierzchni ziemi, związane z rozwojem przemysłu wydobywczego i przetwórczego oraz postępującej urbanizacji, które wymagają nadania nowych funkcji np. gospodarczych.

ENERGETYKA

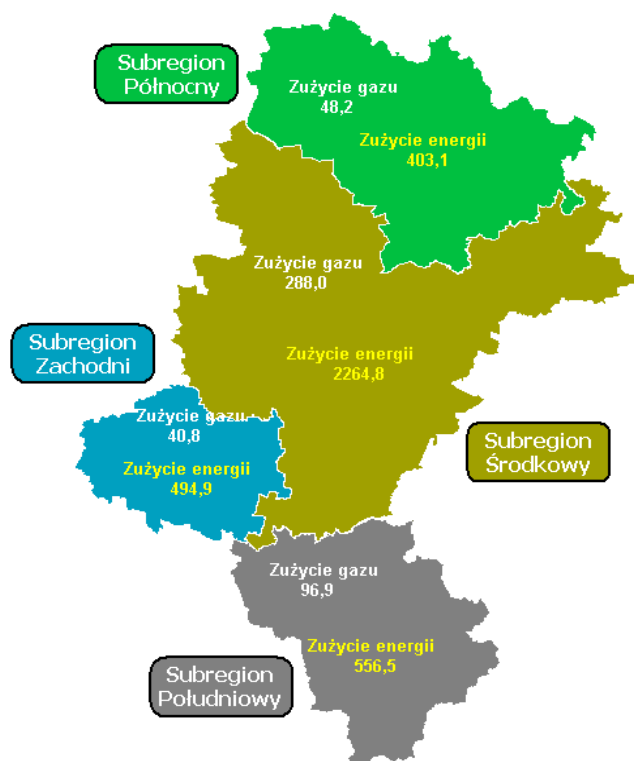
W województwie śląskim zlokalizowanych jest najwięcej funkcjonujących oraz najwięcej planowanych i rozbudowywanych elektrowni/elektrociepłowni ogółem, w tym najwięcej wykorzystujących węgiel kamienny jako surowiec energetyczny. Pod względem energetycznym na terenie województwa śląskiego skupionych jest najwięcej w skali kraju źródeł wytwarzania energii elektrycznej, a także sieci przesyłowych (wskaźnik produkcji energii elektrycznej jest najwyższy w skali kraju). W skali Polski ok. 96% energii pochodzi z elektrowni węglowych, z czego ok. 40% to elektrownie wykorzystujące węgiel brunatny zaś pozostałe 60% to elektrownie bazujące na węglu kamiennym. Województwo śląskie jest największym dostawcą energii elektrycznej wśród polskich regionów, przy czym niemal cała energia elektryczna i ciepło produkowane są z węgla. Wielkość produkcji energii przewyższa w województwie śląskim jej zużycie. Istniejąca nadwyżka energii w 2009 r. stanowiła ok. 21% całkowitej wielkości jej produkcji.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Region zajmuje drugie miejsce w kraju po województwie mazowieckim w odbiorze energii elektrycznej (13,0% odbiorców w kraju) oraz w jej zużyciu (12,5% zużycia w kraju). Średnioroczne zużycie gazu sieciowego wynosi w województwie 473,9 hm³ (w miastach

408,5 hm³, na wsi 65,4 hm³). W regionie notuje się 11,2 % polskiego zużycia gazu, z czego w samym subregionie centralnym 6,8%. W 2009 r. jeden mieszkaniec regionu zużył średniorocznie 30,3 m³ wody z wodociągów oraz 102,2 m³ gazu sieciowego. Sprzedaż energii cieplnej w ciągu roku lokuje region na drugim miejscu po województwie mazowieckim.

Mapa 7. Zużycie energii elektrycznej (GWh) i gazu (hm³) w podziale na subregiony w województwie śląskim w 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych, GUS.

znaczenie praktycznie lokalne. Korzystniejsze są natomiast możliwości w zakresie wytwarzania energii z biomasy. Analizy odnoszące się do potencjału technicznego energii z biomasy (drewno: 573,3 MW; słoma: 199,1 MW) wskazują, iż jego wykorzystanie w województwie śląskim można wstępnie traktować jako racjonalne gospodarczo. Pod względem potencjału technicznego możliwości pozyskiwania energii słonecznej dla województwa śląskiego mieszczą się w przedziale od 160 do 180 kWh/m²/rok – przy czym korzystniejsze warunki w zakresie pozyskania energii słonecznej cechują południowo-zachodnie obszary województwa (powiaty: cieszyński, wodzisławski, raciborski). Województwo śląskie leży w strefie mało korzystnej pod względem potencjalnego

Największy udział w produkcji OZE na terenie województwa śląskiego mają elektrownie wodne powyżej 10 MW oraz instalacje odzyskujące biogaz pozyskiwany ze składowisk. Największa ilość elektrowni w województwie pod względem rodzaju to elektrownie wodne przepływowe do 0,3 MW i pozyskujące biogaz składnikowy. W przypadku województwa śląskiego analizy odnoszące się do potencjału technicznego energii z biogazu z oczyszczalni ścieków (1,8 MW), biogazu ze składowisk odpadów (6,0 MW), biogazu z gospodarstw rolnych (22,5 MW) wskazują, iż to źródło energii z punktu widzenia bilansu energetycznego regionu ma

wykorzystania energii wiatru. Wyłącznie południową część regionu można uznać za korzystną ze względu na możliwości wykorzystania wiatru do produkcji energii (częściowo powiat cieszyński, powiat bielski, powiat żywiecki). Potencjał teoretyczny wykorzystania energii wód powierzchniowych dla województwa śląskiego wynosi 89,82 GWh/rok. Ze względu na praktyczne wyczerpanie możliwości budowy dużych elektrowni wodnych w województwie śląskim dalszy rozwój tej dziedziny energetyki może dokonywać się przez budowę małych i mikro elektrowni wodnych. Ich potencjalna moc wynosi: 7,9 MW. Najbardziej korzystne warunki dla wykorzystania energetycznego wód termalnych w województwie śląskim występują na terenie powiatów północnych województwa (częstochowski, kłobucki), a także (choć warunki są tu mniej korzystne) częściowo na terenie powiatów bielskiego i cieszyńskiego. W województwie śląskim, ze względu na duże nagromadzenie odpadów, w większym stopniu powinno się wykorzystywać energię z odpadów, jak również kontynuować termomodernizację (co w dłuższej perspektywie przynosi korzyści energetyczne i finansowe).

Województwo śląskie największym producentem energii elektrycznej w kraju.

Województwo śląskie dominującym dostawcą węgla kamiennego w Polsce, węgiel w dalszym ciągu stanowi duży potencjał regionu.

W województwie śląskim produkuje się 20,2% energii elektrycznej w skali kraju – pierwsze miejsce i największa moc. Największy udział produkcji OZE na terenie województwa śląskiego mają elektrownie wodne powyżej 10 MW oraz instalacje odzyskujące biogaz pozyskiwany ze składowisk.

ZAGADNIENIA OCHRONY ŚRODOWISKA

POWIETRZE

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest emisja antropogeniczna, na którą składa się emisja z działalności przemysłowej, z sektora bytowego oraz emisja komunikacyjna. Z uwagi na zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w Polsce, województwo śląskie należy do regionów o największej w Polsce emisji zanieczyszczeń gazowych (43,4 mln t/rok) i pyłowych (12,7 tys. t/rok). Emisje te stanowiły odpowiednio 19,63% gazowej emisji krajowej i 22,14% pyłowej emisji krajowej w roku 2011. Drugą pozycję w kraju w ilości emisji zanieczyszczenia gazowego zajmowało województwo łódzkie (39,9 mln t/rok), a w ilości emisji zanieczyszczenia pyłowego – województwo wielkopolskie (5,2 tys. t/rok). Pomimo tendencji spadkowej emisji zanieczyszczeń pyłowych w województwie śląskim na

przestrzeni lat 2002-2011 region nadal jest największym emitentem tych zanieczyszczeń w kraju.

Tabela 3. Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych w 2011 r. (t/rok)

Wyszczególnienie	Polska	Woj. śląskie	Subregion północny	Subregion centralny	Subregion zachodni	Subregion południowy
ogółem	220 928 015	43 373 049	1 306 306	31 321 765	9 888 793	856 185
ogółem (bez dwutlenku węgla)	1 664 947	655 981	7 627	497 514	144 768	6 072
nie zorganizowana	140 533	91 643	9 168	30 342	52 072	61
dwutlenek siarki	503 384	88 992	1 571	55 916	28 449	3 056
tlenki azotu	331 966	64 968	2 681	42 805	18 433	1 049
tlenek węgla	341 210	118 688	3 190	107 038	7 541	919
dwutlenek węgla	219 263 068	42 717 068	1 298 679	30 824 251	9 744 025	850 113
metan	450 002	377 000	23	286 850	90 127	0
podtlenek azotu	6 311	998	0	833	2	163

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

Tabela 4. Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych w 2011 r. (t/rok)

Wyszczególnienie	Polska	Woj. śląskie	Subregion północny	Subregion centralny	Subregion zachodni	Subregion południowy
ogółem	57 506	12 734	526	9 636	1 974	598
nie zorganizowana	2 110	784	6	701	77	0
ze spalania paliw	40 023	7 725	268	5 474	1 503	480
cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwałych	2 725	220	135	81	0	4
krzemowe	821	155	23	117	2	13
nawozów sztucznych	1 680	2	0	2	0	0
środków powierzchniowo czynnych	18	2	0	0	2	0
węglowo-grafitowe, sadza	646	169	28	76	59	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

W województwie śląskim w 2011 r. zneutralizowano bądź zatrzymano w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń aż 99,7% wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych, co było wartością na poziomie średniej krajowej. W odniesieniu do zanieczyszczeń gazowych województwo śląskie plasowało się na trzynastym miejscu w kraju z wartością jedynie 30,5% zneutralizowanych zanieczyszczeń (średnia dla Polski to 60,2%). Na przestrzeni lat

2006-2011 powyższe wartości utrzymują się w województwie śląskim na stałym poziomie. W naszym regionie w 2011 r. zdolność do redukcji zanieczyszczeń przez zainstalowane urządzenia i instalacje do redukcji zanieczyszczeń wyniosła w odniesieniu do zanieczyszczeń gazowych 13,4 tys. t/rok (3. miejsce w kraju), natomiast w przypadku zanieczyszczeń pyłowych 1,5 tys. t/rok (3. miejsce w kraju). Na terenie województwa śląskiego pracuje 16 automatycznych stacji monitoringu powietrza, a łącznie ze stanowiskami manualnymi i pasywnymi do oceny jakości powietrza wykorzystuje się obecnie około 200 stanowisk pomiarowych. Na podstawie badań prowadzonych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska odnotowano, iż w 2011 r. w województwie śląskim na 13 stacji pomiarowych¹⁰, aż 11 stacji stwierdziło przekroczenie normy pyłu zawieszonego PM10 o 100%. Przekroczone normy zostały odnotowane w punktach pomiarowych w: Cieszynie, Częstochowie, Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Katowicach, Rybniku, Sosnowcu, Tychach, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze oraz Żywcu. Jedna stacja zaobserwowała przekroczenie normy o 75% (stacja w Bielsku-Białej), a druga o 50% (stacja w Złotym Potoku).

WODA

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych województwa śląskiego w 2011 r. w porównaniu do zasobów krajowych są dość skąpe. Województwo zajmuje dopiero dziewiąte miejsce w kraju (926,5 hm³), podczas gdy najwięcej tych zasobów posiadało województwo mazowieckie (2,1 tys. hm³). Stan zasobów wód podziemnych spadł o 52,1 hm³ w przeciągu lat 2003-2011. Nie mniej jednak, zasób ten przyrósł o 4,1 hm³ w stosunku do 2010 r. Region dysponował 203,6 hm³ z utworów geologicznych czwartorzędowych (14. miejsce w kraju), 20,9 hm³ z utworów geologicznych trzeciorzędowych (15. miejsce w kraju), 39,7 hm³ z utworów geologicznych kredowych (9. miejsce w kraju) i 662,3 hm³ z utworów geologicznych starszych (1. miejsce w kraju).

Roczne zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie śląskim w 2011 r. wyniosło 400,3 tys. dm³ (7. miejsce w kraju). W województwie śląskim najwięcej zużyto na eksploatację sieci wodociągowej (46,94% ogólnego zużycia), następnie na przemysł (34,60% ogólnego zużycia) oraz na rolnictwo i leśnictwo (18,46% ogólnego użycia). Obserwuje się systematyczny spadek zużycia wody z wodociągów sieciowych w gospodarstwach domowych, co może świadczyć o większej oszczędności

¹⁰ Pomiary automatyczne (raport roczny).

w gospodarowaniu wodą. Wody (w tym zasolone wody) z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych w województwie śląskim w 2011 r. wyniosły 142,8 tys. dam^3 (Polska 206,2 tys. dam^3). Od 2004 r. obserwuje się w tym zakresie tendencję wzrostową.

Głównymi przyczynami zanieczyszczenia wód powierzchniowych są: nieoczyszczone i niedostatecznie oczyszczone ścieki komunalne, ścieki z zakładów przemysłowych, zasolone wody dołowe z odwadniania zakładów górniczych, spływy obszarowe. Z ponad 153 hm^3 odprowadzonych do wód powierzchniowych ścieków komunalnych około 97,1% oczyszczono biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów. Odprowadzane ścieki z województwa stanowią 4,5% ogólnej ilości ścieków kraju (w tym 11,6% krajowych ścieków komunalnych i 3,3% krajowych ścieków przemysłowych). Niewielki w stosunku do produkcji udział ścieków przemysłowych jest wynikiem powszechnego stosowania w przemyśle obiegów zamkniętych.

W województwie śląskim wytwarza się 4,5% ogółu ścieków przemysłowych i komunalnych wyprodukowanych Polsce. Łączna ich ilość w 2010 r. wyniosła ok. 416,9 hm^3 , z czego 266,6 hm^3 to ścieki przemysłowe stanowiące 63,9% ogólnej emisji a 150 hm^3 ścieki komunalne stanowiące 36,0% emisji (emisja ogólna najwyższa w kraju). Oczyszczone w 86% ścieki przemysłowe i ścieki komunalne odprowadzone są do wód powierzchniowych, co powoduje ich znaczne obciążenie. Region posiada łącznie 1,4 tys. km sieci kanalizacyjnych odprowadzających ścieki (w porównaniu do roku 2002 nastąpił wzrost o ponad 1 tys. km). Na terenie województwa w 2011 r. znajdowało się 207 oczyszczalni ścieków komunalnych, z czego 117 biologicznych, 86 z podwyższonym usuwaniem biogenów, 4 mechaniczne. Najwięcej zlokalizowanych było w subregionie centralnym (118), następnie w południowym (40), północnym (32), a najmniej w zachodnim (17).

W 2011 r. odprowadzono 257 937 dam^3 ścieków przemysłowych, z czego 168 856 dam^3 oczyszczonych, a 66 880 dam^3 nieoczyszczonych. Największą ilość ścieków w przemyśle oczyszczono mechanicznie (138 235 dam^3), oraz chemicznie (22 314 dam^3), a najmniej biologicznie (8 184 dam^3). W roku 2011 15 913 dam^3 ponownie wykorzystano do celów przemysłowych. W ciągu tego roku wytworzono 33 552 t. osadów z przemysłowych oczyszczalni ścieków.

Tabela 5. Oczyszczanie ścieków w województwie śląskim na tle kraju w 2010 r.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Udział ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczanych w ściekach wymagających oczyszczenia (%)	82,0	92,3
Udział ludności korzystających z oczyszczalni ścieków w ludności ogółem (%)	72,8	65,7
Udział ludności w miastach korzystających z oczyszczalni ścieków w ludności ogółem (%)	84,8	88,4
Ludność korzystająca z oczyszczalni – ogółem (os.)	3 369 130	25 302 093 52
• mechaniczne	8 950	407
• biologiczne	333 650	5 139 013
• z podwyższonym usuwaniem biogenów	3 026 530	20 110 673

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

Silnie zurbanizowany, z dużą koncentracją przemysłu, obszar województwa śląskiego rodzi wiele problemów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków. Niezbyt bogate zasoby wód powierzchniowych województwa (region leży na dziale wodnym między Wisłą i Odrą oraz w obszarze sztucznego deficytu wody wywołanego nadmierną i długotrwałą eksploatacją zasobów dla celów komunalnych i przemysłowych), pogarszane są przez wysokie zanieczyszczenia wód. Największe zagrożenia ekologiczne w województwie śląskim dotyczą wód powierzchniowych.

Tabela 6. Gospodarka ściekami w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2011 r.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Odprowadzane ścieki przemysłowe do wód powierzchniowych lub ziemi (hm ³) odprowadzane bezpośrednio z zakładów w tym:		
odprowadzane siecią kanalizacyjną	19,7	112,5
ścieki odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi	238,2	8 228,2
ścieki ponownie wykorzystane	15,9	89,1
Ścieki oczyszczone (hm ³)	338,1	2 133,7
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone na 1 km ² (dam ³)	33,81	29,9
Oczyszczalnie ścieków (obiekt):		
komunalne	207	3 143
przemysłowe	184	1 110

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

GRUNTY, GLEBY, TERENY ZIELONE

Na koniec 2010 r. w województwie śląskim funkcjonowało 27 czynnych kontrolowanych składowisk odpadów. W porównaniu z 2004 r. liczba składowisk zmniejszyła się o 14. Powierzchnia terenów składowania odpadów w województwie jest coraz mniejsza. W latach 2002-2010 powierzchnia tych terenów zmniejszała się z roku na rok średnio o ok. 3,6%.

Tabela 7. Tereny składowania odpadów w województwie śląskim w latach 2002-2010 (ha)

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Niezrekultywowane (stan w końcu roku)									
Województwo śląskie	2690,6	2595,8	2496,2	2450,6	2377,6	2267,9	2201,6	2166,7	2082,3
subregion południowy	32,1	51,5	48,7	49,5	49,8	49,5	18,4	2,2	2,0
subregion centralny	2116,7	2010,5	1929,5	1887,7	1860,1	1774,2	1723,5	1708,1	1664,2
subregion północny	36,0	22,2	22,2	22,2	11,0	11,0	11,3	11,3	11,0
subregion zachodni	505,8	511,6	495,8	491,2	456,7	433,2	448,4	445,1	405,1
Zrekultywowane (w ciągu roku)									
Województwo śląskie	.	.	.	26,6	35,8	.	10,8	13,2	48,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS; Ochrona środowiska w województwie śląskim w latach 2000-2006, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2007; Ochrona środowiska w województwie śląskim w latach 2007-2010, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2011.

Ilość odpadów komunalnych powstających w województwie stawia region na drugiej pozycji w kraju. W 2010 r. w regionie odebrano 1 380 tys. t odpadów komunalnych (13,7% odpadów wytworzonych w kraju) z czego składowanych jest 69%. W ciągu 2010 r. zebrano selektywnie 120,1 tys. t odpadów komunalnych, z czego 21,4 tys. t stanowiły odpady wielkogabarytowe, 14,1 tys. t – papier i tektura, 28,3 tys. t – szkło, 15,1 tys. t – tworzywa sztuczne, 4,2 tys. t – tekstylia, 0,8 tys. t – zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, 1,2 tys. t – metale, 0,1 tys. t – odpady niebezpieczne, 34,8 tys. t – odpady biodegradowalne. Na terenie województwa wytworzono ponad 35,5 mln ton odpadów przemysłowych, z czego ponad 33 mln poddanych zostało odzyskowi, co stanowi 93,8% całości. Najwięcej odpadów komunalnych w regionie zebranych zostało w subregionie centralnym (862,3 tys. t), prawie pięciokrotnie więcej niż w subregionie zachodnim (160,1 tys. t), siedmiokrotnie więcej niż w południowym (134,4 tys. t) i ośmiokrotnie więcej niż w północnym (102,5 tys. t). Na jednego mieszkańca zebranych zostało w subregionie centralnym 306 kg, zachodnim – 252 kg, a 194 kg w subregionie północnym i 205 kg w subregionie południowym. Dla województwa średnia ilość zebranych odpadów na mieszkańca wyniosła w 2010 r. 271,8 kg.

Ilość odpadów przemysłowych wytworzonych w regionie stanowiło 31,3% krajowych odpadów (1. miejsce w kraju przed województwem dolnośląskim, gdzie wytworzono 33,5 mln t, tj. 29,6%). Najwięcej odpadów na 1 km² wytwarza się w subregionie zachodnim (7,2 tys. t), następnie w subregionie centralnym (4,5 tys. t), podczas gdy w południowym wytwarza się ponad 25 razy mniej odpadów niż w subregionie centralnym (0,2 tys.t), a w północnym ponad 39-krotnie mniej (0,1 tys. t).

Tabela 8. Grunty zrekultywowane i zagospodarowane w województwie śląskim w latach (ha)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Grunty zrekultywowane	126	294	114	128	66	28	75	89	243
w tym na cele:									
rolnicze	23	239	23	9	23	27	30	28	68
leśne	36	4	35	87	25	1	6	17	40
Grunty zagospodarowane	74	230	55	58	59	28	36	39	42
w tym na cele:									
rolnicze	21	226	20	2	20	27	17	28	21
leśne	7	2	28	30	14	1	2	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

W województwie śląskim, ze względu na duże nagromadzenie odpadów, w większym stopniu powinno się wykorzystywać energię z odpadów, jak również kontynuować termomodernizację.

Jakość powietrza w województwie śląskim na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia uległa dużej poprawie. Niemniej jednak, województwo śląskiego należy wciąż do regionów o największej w Polsce emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych.

Emisja pyłów w województwie powodowana jest m.in. przez komunikację oraz przez przemysł (w szczególności energetyczny, chemiczny, wydobywczy i metalurgiczny), ale ze względu na wysokość emitorów oraz obowiązujące przepisy prawne regulujące dopuszczalne wartości emisji, źródła te mają zwykle dużo mniejszy wpływ na jakość powietrza niż źródła tzw. niskiej emisji.

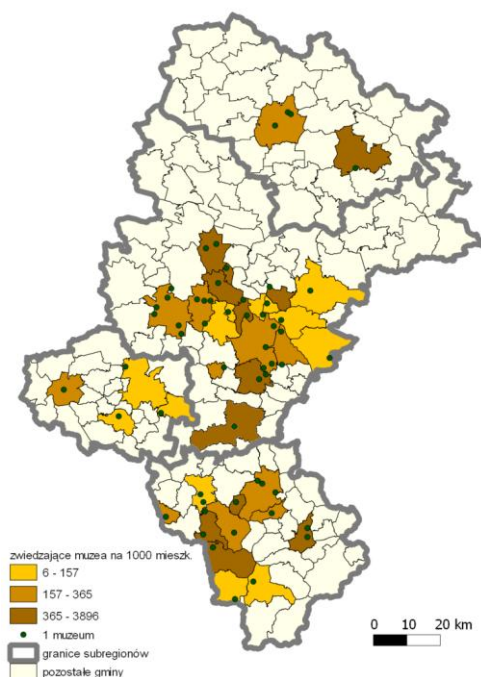
Ilość odpadów komunalnych powstających w województwie stawia region na drugiej pozycji co do ilości wytwarzanych w kraju odpadów - 13,7%. W regionie powstaje 31,3% (35,5 mln ton w 2010 r.) krajowych odpadów przemysłowych.

W województwie śląskim wytwarza się 4,5% ogółu ścieków przemysłowych i komunalnych wyprodukowanych Polsce. Silnie zurbanizowany, z dużą koncentracją przemysłu, obszar województwa śląskiego rodzi wiele problemów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków.

Wzrost powierzchni gruntów wymagających rekultywacji na przestrzeni lat 2004-2011, świadczy o istniejących nadal niekorzystnych przekształceniach powierzchni ziemi, związanych z rozwojem przemysłu wydobywczego i przetwórczego oraz postępującej urbanizacji.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

Mapa 8. Zagęszczenie muzeów oraz liczba zwiedzających muzea według gmin w 2011 r.¹¹

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

co stanowiło 5,7% obiektów na terenie Polski. Wynik taki plasował województwo na ósmym miejscu w Polsce pod względem liczby obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela 9. Obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków na podstawie decyzji wojewódzkich konserwatorów zabytków w 2010 r.

Wyszczególnienie	Polska	Śląskie	Lokata w kraju
Ogółem	64 673	3 700	8
Obiekty sakralne	12 185	576	10
Budowle użyteczności publicznej	4 208	308	5
Zamki, pałace, dwory	5 211	209	13

¹¹ Umieszczenie punktów na mapie w ramach poszczególnych gmin zostało wygenerowane losowo.

Liczba muzeów w województwie śląskim w 2011 r. (57, w tym 32 w gestii samorządów) kształtowała się powyżej średniej krajowej (48,6), jednak mimo tego region wyraźnie odbiega od innych województw pod względem liczby osób zwiedzających muzea. Najwięcej muzeów w województwie śląskim znajdowało się w subregionie centralnym (33) i południowym (16), wyraźnie dystansując pozostałe, gdzie były zlokalizowane po 4 muzea. Choć ilość zwiedzających muzea wzrosła na przestrzeni lat 2002-2011 aż o 74%, to liczba osób zwiedzających muzea na 1 000 ludności w województwie śląskim w tym okresie cały czas utrzymywała się poniżej średniej krajowej.

W roku 2010 zarejestrowanych było 3,7 tys. obiektów zabytkowych w województwie śląskim,

Zieleń (parki, ogrody, aleje)	7 008	201	14
Zabudowania folwarczne i budynki gospodarcze	7 305	382	10
Domy mieszkalne	17 509	1 536	5
Budownictwo przemysłowe	2 098	173	5
Cmentarze	4 134	105	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Kultura w 2010 r.”

Choć na terenie województwa nie znajdował się żaden obiekt wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, to cztery obiekty zostały wyróżnione przez Prezydenta RP jako Pomniki Historii. Są to: Jasna Góra- zespół klasztoru oo. Paulinów w Częstochowie, osiedle robotnicze Nikiszowiec w Katowicach, podziemia zabytkowej kopalni rud srebronośnych oraz sztolni „Czarnego Pstrąga” w Tarnowskich Górach i Gmach Sejmu Śląskiego w Katowicach (stan na rok 2012).

Udział wydatków gospodarstw domowych na rekreację i kulturę w całości wydatków był w województwie śląskim wysoki: kształtował się na poziomie ok. 8,8% w 2011 r., przy czym rósł nieprzerwanie z poziomu 6,7% w 2005 r. Zmiana struktury przeciętnych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych w latach 2005-2011 w województwie śląskim w największym stopniu dotyczyła wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe (spadek o ok. 3 pp.) oraz wydatków na rekreację i kulturę (wzrost o ok. 2 pp.), co pozostawało w zgodzie ze zmianą struktury wydatków w obrębie całego kraju.

Z drugiej strony, wydatki samorządów na kulturę w województwie w przeliczeniu na mieszkańca – 153,9 zł w 2010 r., włącznie z transferami między JST – były niskie w porównaniu z średnią krajową, która wynosiła 183,5 zł¹². Jedynie województwa podkarpackie i lubelskie wydawały mniej.

Wydatki na kulturę stanowiły w badanym okresie podobny odsetek całkowitych wydatków samorządów co w reszcie Polski (4%), ale istotnie większy udział w finansowaniu kultury niż w innych województwach brały samorzady na szczeblu wojewódzkim i powiatowym, a mniejszy na szczeblu gminnym. Mimo tego budżety gmin stanowiły główne źródło wydatków na kulturę w województwie, odpowiadając za ok. trzy czwarte całości wydatkowanych środków. Dla porównania, przeciętnie w Polsce na gminy przypadało 80% całości samorządowych wydatków na kulturę.

¹² „Kultura w 2010 r.”.

W poszczególnych subregionach województwa śląskiego wydatki były dość zróżnicowane. W subregionie zachodnim i południowym najwięcej środków przeznaczono na domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (43,1%; 40,5%), w subregionie północnym na filharmonie, orkiestry, chóry i kapele (35,6%), natomiast w subregionie centralnym na biblioteki (24,9%). Trzeba zaznaczyć przy tym, że wydatki na centra kultury i sztuki były finansowane w całości przez gminy i miasta na prawach powiatu subregionu centralnego.

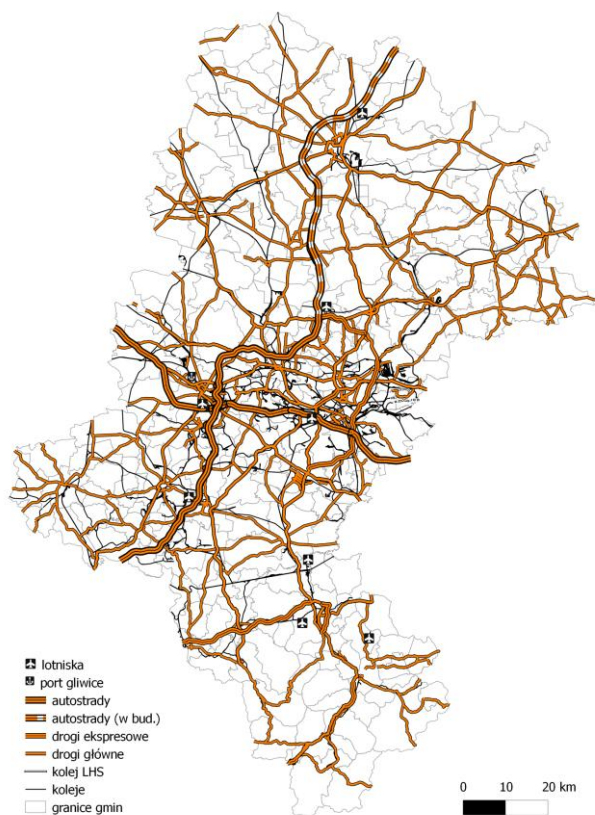
W porównaniu z resztą województw liczba zwiedzających na 1 000 ludności w śląskim wypada bardzo słabo, lokując województwo na czternastym miejscu przed województwem lubuskim i opolskim. Stopień wykorzystania muzeów w województwie śląskim jest niezadowolający w odniesieniu do wykorzystania bazy noclegowej, która służy za wskaźnik ruchu turystycznego.

Wydatki na kulturę stanowią w województwie podobny odsetek całkowitych wydatków samorządów, co w reszcie Polski, ale istotnie większy udział w finansowaniu kultury niż w innych województwach biorą samorzady na szczeblu wojewódzkim i powiatowym, a mniejszy na szczeblu gminnym.

Udział wydatków subregionów według rodzajów wydatków w budżecie wyraźnie wskazuje, że subregion centralny w większości odpowiada za wydatki na teatry, muzea, centra kultury i sztuki, czyli instytucje kultury wysokiej województwa śląskiego.

TRANSPORT

Mapa 9. Sieć transportowa województwa śląskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TBD.

Województwo śląskie charakteryzuje się największą gęstością dróg, w tym autostrad i dróg ekspresowych, w kraju. Przez region przebiega autostrada A1 i A4 oraz drogi ekspresowe S-1, S-69 oraz S-86.

Długość dróg publicznych o nawierzchni twardej w województwie śląskim wynosi ponad 21 tys. km, a ich gęstość jest największa w porównaniu z innymi województwami i wynosi 172,4 km/100 km² (dwukrotnie przekraczała średnią krajową).

Długość dróg krajowych w województwie śląskim wyniosła w 2010 r. 1133 km. Stanowiło to ponad 6% dróg krajowych w Polsce i ok. 4,4% ogółu dróg publicznych w regionie.

Długość dróg wojewódzkich w województwie śląskim wynosi 1424 km, stanowiąc 5% długości wszystkich dróg wojewódzkich w Polsce. Analizując gęstość dróg wojewódzkich, należy zwrócić uwagę, że województwo śląskie należy do regionów o najwyższym wskaźniku długości tych dróg na 100 km².

Niezadawalające jest powiązanie sieci dróg lokalnych z siecią dróg wyższych kategorii, a w konsekwencji niedostateczne wykorzystanie rozwijającej się infrastruktury komunikacyjnej w regionie i obniżenie dostępności komunikacyjnej części obszarów województwa.

Największa długość dróg powiatowych o utwardzonej nawierzchni występuje w subregionie centralnym (ponad połowa ogółu dróg powiatowych w województwie), najmniej w subregionie zachodnim (nieco ponad 10% ogółu dróg powiatowych). Pod względem

gęstości dróg powiatowych również dominuje subregion centralny z gęstością 55,4 km/100km², który wyprzedza subregion zachodni (49,9 km/100 km²) i południowy (47,3 km/100 km²). Najmniejszą gęstością odznacza się subregion północny (38,8 km/100 km²).

Pod względem długości dróg gminnych również wyraźnie dominuje subregion centralny, gdzie występuje prawie 44% ogółu dróg gminnych w województwie, najmniej występuje ich w subregionie zachodnim (14% ogółu dróg gminnych). Pod względem gęstości dróg gminnych dominują subregiony południowy (142,6 km/100 km²) i subregion zachodni (132,5 km/100 km²), kolejne miejsce zajmuje subregion centralny (99,5 km/100 km²), a najniższą wartość posiada subregion północny (63,9 km/100 km²).

Województwo śląskie charakteryzuje się zarówno największym natężeniem ruchu na drogach krajowych¹³, jak i największym wzrostem tego natężenia w ciągu ostatnich pięciu lat. W 2010 r. natężenie na drogach regionu wyniosło 18,3 tys. pojazdów/dobę i było dwukrotnie wyższe od średniej krajowej. W odniesieniu do roku 2005 ruch na drogach w regionie wzrósł o 32% (tempo wzrostu dla Polski wyniosło 22%).

Ponadto charakteryzuje się również drugim po województwie małopolskim natężeniem ruchu na drogach wojewódzkich (4 899 pojazdów/dobę w 2010 r.).¹⁴ Istotnym problemem pozostaje przepływ ruchu tranzytowego przebiegającego przez centra miast.

W regionie występuje najwyższa wartość przewozów ładunków transportem samochodowym wewnątrz regionu oraz do innych województw. Dużym tempem wzrostu odznacza się także wielkość importu ładunków z zagranicy.

Długość sieci komunikacji miejskiej w województwie śląskim wynosi 11 257 km, na co oprócz linii autobusowych złożyło się 346 km linii tramwajowych oraz 72 km linii trolejbusowych. Linie komunikacyjne miejskie zlokalizowane na terenie województwa charakteryzowały się największą długością wśród regionów kraju (ok. 20% długości wszystkich linii miejskich w Polsce)¹⁵, a sieć tramwajowa w Metropolii Górnośląskiej jest najgęstsza siecią tramwajową w Polsce.

¹³ Generalny Pomiar Ruchu w 2010 roku (GPR 2010) został wykonany na istniejącej sieci dróg krajowych z wyjątkiem tych odcinków, dla których zarządcami są prezydenci miast na prawach powiatu.

¹⁴ Synteza wyników Generalnego Pomiaru Ruchu 2010 na drogach krajowych.

¹⁵ Bank Danych Lokalnych GUS.

Z sieci tej w 2010 r. skorzystało 461 mln pasażerów, co stanowiło prawie 11,8% całej liczby pasażerów przewiezionych w Polsce (największy odsetek obsłużonych pasażerów w kraju po województwie mazowieckim). W stosunku do 2007 r. nastąpił jednak duży spadek ilości przewiezionych pasażerów (o 182 mln osób, czyli o 28,3%). Region charakteryzuje się najwyższym w kraju odsetkiem ludności miast obsługiwanych przez komunikację miejską, który wynosi niecałe 94% i kształtuje się mniej więcej na tym samym poziomie w ostatnich latach.¹⁶

Województwo charakteryzuje się największą w kraju gęstością równomiernie rozłożonej sieci kolejowej, porównywalną z regionami europejskimi. Stan techniczny infrastruktury kolejowej województwa śląskiego jest zły, w szczególności w obszarach eksploatacji górniczej. Ponadto występuje szereg linii nieeksploatowanych (potencjalne korytarze do wznowienia działalności kolejowej w przyszłości).

Całkowita długość linii kolejowych eksploatowanych w województwie śląskim jest największa w Polsce. Składa się na nią ponad 2,1 tys. km linii normalnotorowych, krótki odcinek najdłuższej w Polsce linii szerokotorowej oraz kilka odcinków linii wąskotorowych. Prawie 80% sieci kolejowej jest zelektryfikowane, a niewiele ponad połowa wszystkich linii to linie dwu- i więcej torowe. Gęstość sieci kolejowej w regionie wynosi 17,5 km/100 km² i jest prawie dwukrotnie wyższa od wskaźnika gęstości przypadającego na drugie pod tym względem województwo w kraju – opolskie (9,2 km/100 km²).

W zakresie wojewódzkich kolejowych przewozów pasażerskich w 2010 r. pociągi uruchamiane przez Przewozy Regionalne w Katowicach przewiozły w województwie śląskim prawie 18,4 mln pasażerów, z czego prawie 2,8 mln przewieziono pociągami interREGIO.

Na szczególną uwagę zasługuje Centralna Magistrala Kolejowa- linia umożliwiająca szybkie połączenie Warszawy z Katowicami. W województwie śląskim zlokalizowany jest również końcowy odcinek Linii Hutniczej Szerokotorowej. Jest to najdalej na zachód wysunięta linia kolejowa szerokotorowa w Europie (o rozstawie szyn 1 520 mm), która zaczyna się na granicy ukraińskiej i biegnie do Sławkowa. Linia ta poprzez ukraiński system kolejowy posiada bezpośredni dostęp do Kolei Transsyberyjskich.

W regionie zlokalizowany jest międzynarodowy port lotniczy MPL „Katowice” w Pyrzowicach, zaliczony do kategorii dużych regionalnych portów lotniczych, który pełni

¹⁶ Bank Danych Lokalnych, GUS.

ważną funkcję transportową w relacjach międzynarodowych (oraz potencjalnie krajowych) w zakresie przewozów pasażerskich i towarowych. Posiada on możliwości rozbudowy oraz charakteryzuje się sprzyjającymi warunkami klimatycznymi. Dużym mankamentem jest natomiast brak szybkiego połączenia kolejowego Portu z miastami Metropolii Górnośląskiej. W 2010 r. MPL „Katowice” obsłużył blisko 2 366 tys. pasażerów (3. miejsce w kraju), natomiast liczba operacji lotniczych wyniosła 20 599 (8,5% lotów w całej Polsce)¹⁷. Port ten zajmuje drugie miejsce w kraju pod względem przewiezionych ładunków (w tonach), po warszawskim Okęciu, przy czym obrót towarowy w MPL „Katowice” charakteryzuje się ujemnym bilansem (w 2010 r. import wyniósł 11,2 tys. t, a eksport 6,5 tys. t). Poza portem lotniczym w Pyrzowicach województwo śląskie posiada sieć lotnisk lokalnych, sportowo – dyspozycyjnych i lądowisk.

W regionie funkcjonuje obecnie tylko kilka krótkich odcinków dróg wodnych, które są częścią Odrzańskiej Drogi Wodnej. Najważniejsza z nich, czyli Kanał Gliwicki został zaliczony do III klasy dróg wodnych. Niemniej jednak znaczenie żeglugi śródlądowej w transporcie województwa jest niewielkie.

Na terenie województwa można wskazać międzynarodowe i krajowe szlaki rowerowe. Międzynarodowe trasy rowerowe poprowadzone zostały w ramach dwóch projektów realizowanych niezależnie od siebie. Są to trasy: Eurovelo i Greenways. Na sieć tras składają się drogi rowerowe, piesze, wodne, konne oraz edukacyjne ścieżki tematyczne.¹⁸ Trasa rowerowa krajowa przebiegająca przez teren województwa to Wiśłana Trasa Rowerowa prowadząca wzdłuż rzeki Wisły (od miejscowości Wisła w Beskidzie Śląskim do ujścia rzeki do Morza Bałtyckiego).¹⁹

Województwo śląskie charakteryzuje się największą po mazowieckim bezwzględną liczbą wypadków (5 015) oraz ofiar śmiertelnych w wypadkach (352). Jednocześnie województwo w 2010 r. charakteryzowało się jednym z najniższych w kraju wskaźników ofiar śmiertelnych na 100 wypadków (7,0) oraz wskaźników rannych na 100 wypadków (122,3).

Województwo śląskie charakteryzuje się największą gęstością dróg (w tym autostrad i dróg ekspresowych) w kraju.

¹⁷ Powyższe statystyki nie uwzględniają ruchu General Aviation.

¹⁸ www.greenways.pl

¹⁹ Strategia Rozwoju Produktu Turystycznego „Wiśłana Trasa Rowerowa” na terenie Województwa Śląskiego.

Niezadowolające jest powiązanie sieci dróg lokalnych z siecią dróg wyższych kategorii.

Województwo śląskie charakteryzuje się największym natężeniem ruchu na drogach krajowych oraz drugim w kraju natężeniem ruchu na drogach wojewódzkich.

W regionie występuje najwyższa wartość przewozów ładunków transportem samochodowym wewnątrz regionu oraz do innych województw.

Region charakteryzuje się najwyższym w kraju odsetkiem ludności miast obsługiwanych przez komunikację miejską.

Województwo charakteryzuje się największą w kraju gęstością równomiernie rozłożonej sieci kolejowej, porównywalną z regionami europejskimi.

Pod względem obsługi pasażerów MPL „Katowice” umiejscowił się na trzeciej pozycji w kraju.

Województwo śląskie znajduje się wśród województw o największej ilości wypadków oraz ofiar śmiertelnych w wypadkach.

RYNEK PRACY

AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA

Struktura gospodarcza i znaczenie województwa śląskiego powodują, iż jest to region o dużym potencjale rynku pracy w Polsce. Wskaźnik zatrudnienia w województwie śląskim, liczony jako procentowy udział pracujących w ogóle ludności aktywnej ekonomicznie w wieku 15 i więcej lat, osiągnął wartość 48,9%. W odniesieniu zarówno do Polski jak i UE była to wartość niższa, odpowiednio o 1,8 pp. i aż o 15,4 pp. W podziale na grupy wiekowe wskaźnik zatrudnienia najwyższy był w grupie osób w wieku 30-39 lat i wyniósł 80,6%. Wysoki poziom wskaźnika notowany był również w grupie osób w wieku 40-49 lat (77,5%) oraz 25-54 lat (75,6%). Najniższe wartości osiągnął natomiast dla grup wiekowych 15-24 lata (25%), 50 i więcej lat (27,3%) oraz 55-64 lat (30,6%). Jednocześnie we wszystkich grupach wskaźnik zatrudnienia osiągał wartości wyższe dla mężczyzn.

Województwo śląskie charakteryzuje się jednym z najniższych w kraju współczynników aktywności zawodowej mieszkańców, który w dużej mierze kształtowany jest przez procesy demograficzne, restrukturyzację gospodarki oraz wcześniejsze przechodzenie na emeryturę pracowników przemysłu ciężkiego. W roku 2011 wyniósł on 53,9% i był zdecydowanie wyższy dla mężczyzn (62%).

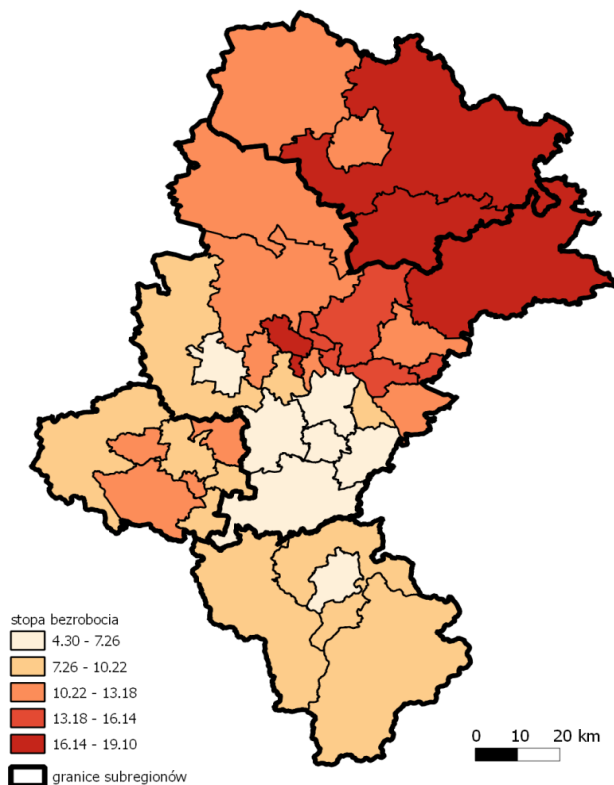
W 2011 roku liczba ludności aktywnej ekonomicznie (w wieku 15 lat i więcej) w województwie śląskim wyniosła 4 mln osób, co stanowiło 12,7% ogółu ludności aktywnej ekonomicznie Polski. Ponad połowa tej liczby stanowiły kobiety (2,1 mln, tj. 52%). W regionie rośnie zbiorowość biernych zawodowo (1 825 tys. osób na koniec 2011 r.). Ponad połowę tej grupy stanowiły również kobiety, których liczba wyniosła 1,1 mln (60,5% ogółu). Zdecydowana większość grupy biernych zawodowo, bo aż 65,7%, stanowiły osoby w wieku 50 lat i więcej. Najmniej liczną grupą biernych zawodowo były natomiast osoby w wieku 30-39 lat (5%). Głównymi przyczynami bierności zawodowej są: emerytura (w przypadku 857 tys. osób), nauka, uzupełnianie kwalifikacji (353 tys. osób), obowiązki rodzinne związane z prowadzeniem domu (255 tys. osób) oraz choroba i niesprawność (228 tys. osób).

Sytuacja osób 50+ na rynku pracy w województwie śląskim jest podobna do ogólnej sytuacji w kraju, choć jest nieco gorsza. Współczynnik aktywności zawodowej osób 50+ w województwie śląskim wynosi 28,8%, przy średniej dla kraju 31,8% i jest to druga najniższa wartość w kraju po Małopolsce. Związane jest to z wczesnym przechodzeniem na emeryturę. Przeciętny wiek wycofywania się z rynku pracy w Polsce jest niższy od ustawowego wieku emerytalnego i kształtuje się na poziomie jednym z najniższych wśród państw członkowskich UE.

W odniesieniu do pozostałych regionów kraju województwo śląskie posiadało najwyższy odsetek pracujących w sektorze usługowym po województwach pomorskim, zachodniopomorskim oraz dolnośląskim. W 2011 r. w sektorze tym zatrudnionych było 1,1 mln osób, co stanowiło 57,8% ogółu pracujących. W sektorze przemysłowym pracowało 779 tys. osób (39,4%) a w sektorze rolniczym 56 tys. (2,9%). Zdecydowana większość osób zatrudniona była w pełnym wymiarze czasu pracy - 92,5% ogółu pracujących.

BEZROBOCIE

Mapa 10. Stopa bezrobocia w województwie śląskim w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Publicznych Służb Zatrudnienia (<http://www.psz.praca.gov.pl>).

W województwie śląskim występuje stosunkowo niski poziom bezrobocia, tym niemniej w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby bezrobotnych. W końcu 2011 roku stopa bezrobocia wyniosła 10,1% i była niższa od stopy krajowej, która wyniosła 12,5%. Województwo śląskie zajmowało trzecie miejsce wśród regionów z najniższą stopą bezrobocia. Jednocześnie występowało duże terytorialne zróżnicowanie stopy bezrobocia w województwie, która zawierała się w granicach od 4,3% (Katowice) do 19,1% (Bytom). Poziom stopy bezrobocia jest podobny zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich województwa śląskiego.

W 2011 roku bezrobotni długotrwale²⁰ stanowili 45,3% ogółu zarejestrowanych

bezrobotnych, z których 24,7% pozostawało bez pracy nieprzerwanie ponad 24 miesiące. Zdecydowaną większość tej grupy, bo aż 58,6%, stanowiły kobiety. Odsetek bezrobotnych długotrwale w regionie był niższy niż średnia w kraju (50,3%).

Niezależnie od rozpatrywanej skali zjawiska – ogólnopolskiej, wojewódzkiej czy powiatowej, nadal spotykamy się z przejawami nierówności. Wyraża się ona między innymi w segregacji zawodowej, istotnych różnicach płacowych, wyższym bezrobociu kobiet, szczególnie bezrobociu długookresowym, które w największym stopniu utrudnia ponowne wejście na rynek pracy. Oznacza to, że na rynku pracy wciąż rządzą stereotypy w odniesieniu do płci,

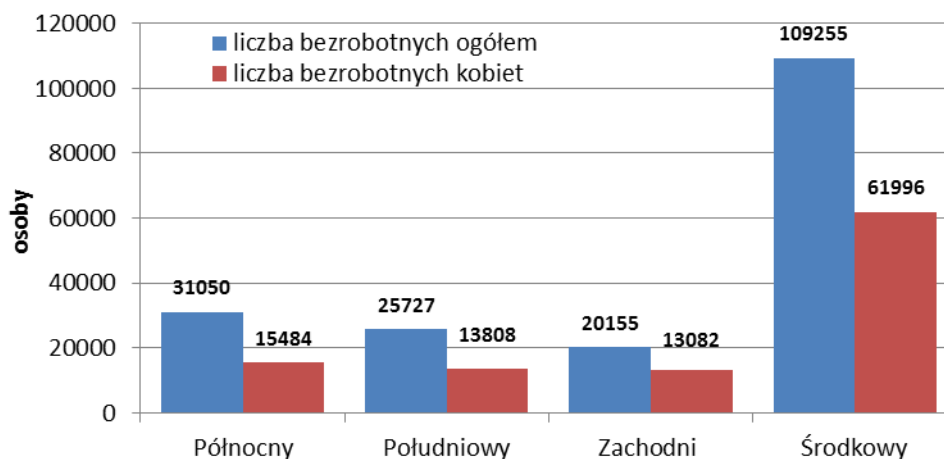
²⁰ Osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

które powodują nierówne traktowanie kobiet w wielu dziedzinach. Gorsza sytuacja zatrudnieniowa pań odnosi się na rynku pracy do trzech podstawowych sfer dotyczących: dostępu do zatrudnienia, wysokości zarobków, zajmowania stanowisk kierowniczych.

Na przestrzeni kilkunastu lat (od momentu powstania województwa śląskiego) wśród bezrobotnych widoczna była przewaga kobiet. W 2011 roku sytuacja zatrudnieniowa mężczyzn w województwie śląskim była znacznie lepsza od sytuacji kobiet – w ujęciu rocznym odnotowano spadek bezrobotnych mężczyzn o 1,5 proc., w tym samym czasie liczba bezrobotnych kobiet wzrosła o 6,3%. Według stanu na koniec 2011 r. zaewidencjonowanych było 104,4 tys. kobiet (56,1%). Na tle innych województw Śląskie zajmuje drugie miejsce po województwie mazowieckim, pod względem liczby zarejestrowanych kobiet.

Występowało znaczne zróżnicowanie wewnętrzne regionu pod względem odsetka bezrobotnych kobiet. W subregionie zachodnim grupa ta stanowiła 64,9% ogółu zarejestrowanych, w subregionie centralnym 56,7%, w południowym 53,7%, natomiast najmniejszy udział kobiet w ogóle osób pozostających bez pracy zanotowano w subregionie północnym- 49,9%. W podziale na powiaty nadreprezentację kobiet zanotowano w Jastrzębiu-Zdroju (67,2%), Rybniku (65,9%), powiecie rybnickim (65,7%) oraz w Żorach (64,7%), natomiast najmniejszy udział kobiet w ogóle zarejestrowanych wystąpił w Częstochowie (49,1%) i powiecie częstochowskim (49,7%).

Rysunek 4. Udział bezrobotnych kobiet w ogóle bezrobotnych w podziale na subregiony województwa śląskiego (os.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Publicznych Służb Zatrudnienia.

Z danych urzędów pracy wynika, że co siódma bezrobotna kobieta jest samotną matką, zaś tylko co trzydziesty bezrobotny mężczyzna sam wychowuje swoje potomstwo. W trudnej sytuacji są również matki powracające na rynek pracy, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka. Z danych wojewódzkich wynika, że ich liczba jest wysoka (17,4 tys.), a ich udział wśród ogółu bezrobotnych kobiet na koniec 2011 wynosił 18%. Wśród ogółu pracujących w województwie śląskim większość (55,4 proc.) to mężczyźni. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w IV kwartale 2011 r. kobiety, w liczbie 888 tys. stanowiły 44,6% ogółu pracujących w województwie śląskim. Zatrudnienie kobiet w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) nie jest równomierne. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności województwa śląskiego w wieku powyżej 15 lat potwierdza gorszą sytuację kobiet na rynku pracy. Analizując liczbę pracujących w poszczególnych wielkich grupach zawodów, stwierdzamy, że tylko 39,8% najwyższych stanowisk decyzyjnych i kierowniczych zajmują kobiety. Ta niekorzystna relacja utrzymuje się pomimo lepszego wykształcenia pracujących kobiet. Poziom wykształcenia jest cechą różnicującą bezrobocie kobiet i mężczyzn. Bezrobotne kobiety charakteryzują się znacznie wyższym poziomem wykształcenia. Na koniec 2011 r. w województwie śląskim bezrobotnych pań z dyplomem wyższej uczelni było 15,2 tys., a mężczyzn prawie 7 tys. Pomimo lepszego przygotowania zawodowego, kobiety znajdują się w trudniejszej sytuacji zatrudnieniowej niż mężczyźni. Poziom wykształcenia jest czynnikiem zmniejszającym ryzyko długotrwałego bezrobocia w większym stopniu wśród mężczyzn niż wśród kobiet. Na koniec 2011 r. odnotowano ponad 5 tys. kobiet długotrwale bezrobotnych z wyższym wykształceniem a tylko 2,5 tys. mężczyzn.

W końcu 2011 roku najliczniejszą grupę zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (29,5%), 45-54 lata (20,8%), 35-44 lata (19,1%) oraz 18-24 lata (18,5%). Wśród zarejestrowanych bezrobotnych do 25 roku życia dominowały kobiety, które stanowiły 58,6% tej subpopulacji. Najwyższy udział bezrobotnej młodzieży zanotowano w powiatach: rybnickim (28,3%), pszczyńskim (27,9%), wodzisławskim (26,9%), natomiast najniższy w: Częstochowie (11,2%), Bielsku- Białej (12%) oraz Dąbrowie Górniczej (13,1%). Dla omawianej grupy najistotniejszą kwestią jest podjęcie pierwszej pracy w jak najkrótszym okresie czasowym. Wydłużony czas poszukiwania zatrudnienia zmniejsza bowiem szanse zaistnienia na rynku pracy. Wśród bezrobotnej młodzieży przeważają osoby pozostające bez zatrudnienia w okresie do 3 miesięcy (42,7%) i od 3 do 6 miesięcy (24,8%), natomiast jedynie 3,4% grupy pozostawało bez zatrudnienia nieprzerwanie ponad 24 miesiące.

Liczba bezrobotnych powyżej 50. roku życia wynosiła 44,2 tys. osób (23,7% ogółu bezrobotnych). Była to jedna z nielicznych grup bezrobotnych, w której zanotowano zdecydowanie większy procentowy udział mężczyzn (55,5%). W omawianej grupie wiekowej problem braku pracy najbardziej widoczny był w większych miastach przemysłowych: Częstochowa (30,7%), Bielsko-Biała (28,8%) i Gliwice (28,6%). Jednym z głównych problemów, z jakim boryka się grupa powyżej 50. roku życia, są ograniczone możliwości zatrudnieniowe, które wiążą się bezpośrednio z niskim poziomem wykształcenia grupy. Jedynie 4,3% grupy posiada wykształcenie wyższe, 5,6% średnie ogólnokształcące, natomiast aż 35,2% gimnazjalne i niższe, 35% zasadnicze zawodowe. Bariery utrudniającą podjęcie pracy w grupie 50+ jest również długotrwałe bezrobocie, które dotyczy aż 41,3% grupy.²¹

W 2011 roku liczba osób nowo zarejestrowanych wyniosła 284 tys., przewyższając liczbę osób wyrejestrowanych o ok. 5 tys. osób. Na poziomie kraju różnica ta wyniosła 28 tys. osób. Wśród napływających do bezrobocia nieznacznie dominowały kobiety (51,5% napływu), 10,8% stanowili absolwenci, natomiast 78,7% bezrobotni rejestrujący się po raz kolejny. Największy napływ bezrobotnych zanotowano w zawodach: sprzedawcy i pokrewni (29,7 tys.), robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń (19,8 tys.), pomocnicy usług osobistych (76,7 tys.). Znaczną grupę napływających do bezrobocia (81%) stanowiły osoby nieposiadające zawodu wyuczonego. W 2011 r. z rejestrów wyłączono 279,1 tys. bezrobotnych, z których 50,2 % stanowiły kobiety.

²¹ *Rynek pracy w województwie śląskim w 2011 roku*, Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, Katowice marzec 2012 r.

ELASTYCZNE FORMY ZATRUDNIENIA

Wśród elastycznych form zatrudnienia wymienia się: pracę na czas określony, kontraktowanie pracy, pracę dorywczą, pracę na wezwanie, umowy cywilnoprawne, samozatrudnienie, telepracę, pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy, pracę na zastępstwo, pracę tymczasową, pracę w domu, dzielenie pracy.

Dużą popularnością wśród przedsiębiorców cieszy się praca na czas określony, co potwierdziło badanie nt. idei flexicurity w Polsce, przeprowadzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Ponad połowa firm (65,1%) zatrudnia pracowników na umowy na czas określony, a 28,8% przedsiębiorstw chciałoby stosować ten rodzaj umowy o pracę w szerszym zakresie. Osoby zatrudniane na czas określony najczęściej pracują na stanowiskach robotniczych (64,6%), rzadziej na nierobotniczych (37,3%), specjalistów (29,6%), natomiast bardzo rzadko na stanowiskach kierowniczych (4,6%).

Zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy stosuje 32,6% przedsiębiorców, którzy wzięli udział w badaniu, a 38% z tej grupy zadeklarowało chęć szerszego wykorzystania tej formy. Jak wynika z badania, im dłużej przedsiębiorstwo funkcjonuje na rynku, tym częściej sięga po pracowników zatrudnianych w niepełnym wymiarze czasu pracy a przedsiębiorstwa duże ponad dwukrotnie częściej niż mikropodmioty stosują tą formę zatrudnienia.

Bardzo popularną formą zatrudnienia są również elastyczne godziny pracy, którą stosowano w 38,9% badanych firm, przy czym wykorzystywana jest przede wszystkim w systemie pracy jednozmianowej.

Do najrzadziej wykorzystywanych form zatrudnienia należy zatrudnienie tymczasowe, stosowane przez przedsiębiorstwa podczas wzrostu aktywności wynikającej z sezonowości w popycie na produkty lub usługi firmy, w sytuacji pojawienia się nieplanowanych zamówień, które nie mogą zostać zrealizowane przez stałych pracowników oraz w przypadku konieczności zastąpienia nieobecnego pracownika stałego. Pracodawcy stosują również zatrudnienie tymczasowe jako formę rekrutacji pracowników na stałe.

Kolejną rzadko stosowaną formą zatrudnienia jest telepraca. Zaledwie 7,7% przedsiębiorców biorących udział w badaniu zadeklarowało, że zatrudnia telepracowników. Tę formę najczęściej wykorzystują podmioty zajmujące się produkcją przemysłową (14%) a stosowana

jest przede wszystkim przez przedsiębiorstwa duże (23,9%), znacznie rzadziej przez małe i mikro (odpowiednio 4,5 i 5%).

Zupełnie marginalne znaczenia w strukturze zatrudnienia przedsiębiorstw ma natomiast praca w domu.

Współczynnik aktywności zawodowej w województwie śląskim osiągnął jedną z najniższych wartości w kraju (53,9%) i był zdecydowanie wyższy dla mężczyzn (62%).

Wskaźnik zatrudnienia w regionie był niższy od wartości wskaźnika dla Polski o 1,8 pp. i wyniósł 48,9%. Najniższe wartości osiągnął dla grup wiekowych 15-24 lata (25%) oraz 50 i więcej lat (27,3%)

Liczba biernych zawodowo w regionie stanowiła 13,3% ogółu ludności biernej w kraju. Zdecydowana większość grupy, bo aż 65,7%, stanowiły osoby w wieku 50 lat i więcej

Województwo śląskie charakteryzuje się jednym z najwyższych w kraju odsetków pracujących w sektorze usługowym. Z końcem 2011 roku w sektorze tym zatrudnionych była 57,8% ogółu pracujących

Stopa bezrobocia w województwie śląskim należy do najniższych w kraju, jednak charakteryzuje się słabą tendencją wzrostową i dużym zróżnicowaniem wewnętrznym w regionie

Ponad połowa zarejestrowanych bezrobotnych to kobiety (56,1%), które jednocześnie stanowią zdecydowaną większość w grupie długotrwale bezrobotnych (58,6%). Ich udział w ogóle bezrobotnych rośnie.

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

POMOC SPOŁECZNA

Diagnoza obszaru pomocy społecznej wymaga uwzględnienia przynajmniej dwóch elementów, które wyraźnie różnicują terytorialnie obszar województwa śląskiego tj. kontekstu przyczyn udzielania pomocy (problemy) oraz dostępnej infrastruktury pomocy społecznej. W 2011 roku pomocą społeczną objętych było 124 056 rodzin, z czego 23 409, tj. 18,9%, stanowiły rodziny zamieszkujące wieś. Rodziny objęte pomocą społeczną liczyły 303 252 osób, tj. 6,5% ogółu ludności. W latach 2010-2011 zmniejszyła się liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej, jak również liczba osób w tego rodzaju rodzinach. Zmiana ta częściowo wynika z przyjętego mechanizmu ustalania kwot uprawniających do ubiegania się o świadczenia pieniężne z systemu pomocy społecznej. W powiatach grodzkich

wartość wskaźnika liczba klientów pomocy społecznej w przeliczeniu na liczbę ludności wyniosła 6,4%, natomiast w ziemskich 6,7%.

Warto zwrócić uwagę na dominujący w województwie powód wykluczenia społecznego na przestrzeni lat 2008-2011, jakim jest bezrobocie. Pomocą z tego tytułu objęto 155 353 osoby w rodzinach korzystających ze wsparcia. Na dalszych miejscach znajdowały się: ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego (88 786 osób), niepełnosprawność (75 068 osób) oraz długotrwała lub ciężka choroba (70 004 osoby).

W 2011 w województwie śląskim na szczeblu gminy i powiatu funkcjonowało 781 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (JOPS), w tym 184 podstawowe (Ośrodki Pomocy Społecznej i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie) oraz 597 specjalistycznych (pozostałe jednostki). W latach 2010-2011 odnotowano spadek liczby jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zarówno w instytucjach o zasięgu lokalnym, jak i ponadlokalnym (przekraczającym zasięg gminy)²². W odniesieniu do 2010 r. zaobserwowano wyraźny spadek liczby dziennych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Powstało natomiast kilka nowych klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ośrodków interwencji kryzysowej. Największą liczbą miejsc dysponowały dzienne domy pomocy, dzienne placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz jadłodajnie. Z kolei najbardziej widoczny spadek dotyczył dziennych placówek opiekuńczo-wychowawczych. W 2011 r., w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, największą liczbą miejsc w instytucjach o zasięgu ponadlokalnym charakteryzował się podregion bytomski, najmniejszą sosnowiecki.

W 2011 roku w województwie śląskim funkcjonowało 6 359 rodzin zastępczych²³, w których wychowywało się 9 435 dzieci. W okresie 2010-2011 zmniejszyła się liczba rodzin, jednak liczba umieszczonych w nich dzieci wzrosła. Wśród rodzin zastępczych dominowały rodziny spokrewnione z dzieckiem (79,6%). Znacznie mniej dzieci przebywało w rodzinach niespokrewnionych (17,7%) oraz zawodowych (2,7%). Wśród rodzin zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem znalazło się najwięcej rodzin wielodzietnych (55,5%), następnie o charakterze pogotowia rodzinnego (38,5%) oraz specjalistycznych (6%). W 2011 r. stosunek liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych do liczby dzieci

²² Specjalistyczne jednostki organizacyjne pomocy społecznej dysponowały w 2011 roku 22 954 miejscami, w tym 11 353 w jednostkach o zasięgu lokalnym, a 11 601 w jednostkach o zasięgu ponadlokalnym.

²³ Dane za rok 2011 uwzględniają obowiązującą do 31 grudnia 2011 roku typologię rodzin zastępczych.

korzystających z całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych wypadł mniej korzystnie niż średnia krajowa.

Na poziomie subregionów najwięcej placówek opieki społecznej funkcjonowało w subregionie centralnym (122 obiekty). Wartość wskaźnika w środkowej części województwa stanowiła 62,89% wartości całego województwa. Kolejne miejsca zajmowały subregiony: południowy (37 obiektów), zachodni (19 obiektów) i północny (16 obiektów).

Na poziomie subregionów rozmieszczenie miejsc w placówkach opieki społecznej przedstawiało się następująco:

- subregion centralny – 61,83%,
- subregion południowy – 15,95%,
- subregion zachodni – 11,42%,
- subregion północny – 10,80%.

Rodzajem usług publicznych, na które popyt wyraźnie wzrośnie wraz ze starzeniem się społeczeństwa są usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze²⁴. Wzrost liczby osób starszych, wymagających opieki, będzie miał bezpośredni wpływ na zapotrzebowanie na opiekę. Biorąc pod uwagę procesy demograficzne oraz narastające zjawisko dezorganizacji rodzin, zasadne wydaje się rozwijanie bazy infrastrukturalnej pomocy społecznej (zarówno publicznej, jak i niepublicznej) oferującej usługi wspierające dla rodziny jako podstawowej komórki społecznej ułatwiającej pełnienie przez nią ról opiekuńczych i wychowawczych. Powinna ona również służyć rodzinom zagrożonym dysfunkcją i będącym w kryzysie oraz wybranym grupom ludności (dzieci, młodzież, osoby starsze, niepełnosprawne, długotrwale chore, z zaburzeniami psychicznymi).

ZAGROŻENIE UBÓSTWEM

Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego w województwie śląskim w 2011 roku udział osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji kształtował się na poziomie 4,8%. Dla całego kraju wskaźnik ten był o 1,9 pp. wyższy. W stosunku do roku 2010 nastąpił wzrost udziału osób żyjących poniżej minimum egzystencji o 0,4 pp. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósł w województwie śląskim w 2011 roku 12,3% (w całym kraju 16,7%). W przypadku tej granicy ubóstwa

²⁴ Wydatki na usługi opiekuńcze finansowane przez gminy województwa śląskiego już w chwili obecnej przekraczają 28,5 mln zł rocznie (dane za 2011 r.) co stanowi około 0,2% wydatków budżetów gmin (w przypadku innych województw wydatki te stanowią nawet do 0,5%).

zanotowano korzystną zmianę w stosunku do 2010 roku – spadek o 1,7 pp. Poniżej ustawowej granicy ubóstwa żyło w 2011 roku 4,8% osób w gospodarstwach domowych (dla całego kraju wartość tego wskaźnika wynosiła 6,6%). W stosunku do 2010 roku nastąpił spadek o 0,9 pp. W przypadku ustawowej granicy ubóstwa w latach 2005-2010 mamy do czynienia z tendencją malejącą, która jednak częściowo wynika z przyjętego mechanizmu ustalania kwot uprawniających do ubiegania się o świadczenia pieniężne z systemu pomocy społecznej. Gdyby bowiem za granicę ubóstwa ustawowego przyjąć poziom progów urealniony wskaźnikiem wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych, to stopa ubóstwa ustawowego w 2011 roku byłaby wyższa i wynosiłaby 8,4% (w całym kraju 11,4%). W 2010 roku wskaźnik ten wynosił w województwie 14,0%²⁵.

GRUPY SZCZEGÓLNIE ZAGROŻONE MARGINALIZACJĄ – OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2011 wykazały wstępnie, że liczba osób, które deklarowały ograniczenie zdolności do wykonywania zwykłych czynności podstawowych dla swojego wieku i/lub posiadały ważne orzeczenie kwalifikujące je do zbiorowości osób niepełnosprawnych wynosiła 552,2 tys. i stanowiła 11,9% ludności województwa śląskiego (wobec 560,7 tys. w 2002 r.)²⁶. Wśród ogółu osób niepełnosprawnych 295,4 tys. (53,5%) to kobiety. W porównaniu ze spisem z 2002 r. liczba ta zwiększyła się o 6,5 tys. tj. o 2,3%. Liczba niepełnosprawnych kobiet w miastach wzrosła o 11,9 tys. (o 5,2%), natomiast na terenach wiejskich odnotowano spadek liczby niepełnosprawnych kobiet o 5,4 tys. (tj. 9,2%). Liczba niepełnosprawnych mężczyzn w 2011 r. ukształtowała się na poziomie 256,8 tys. (46,5% populacji niepełnosprawnych). W relacji do spisu z 2002 r. liczba ta zmniejszyła się o 15,1 tys. (tj. o 5,5%). Zarówno w miastach, jak i na wsi odnotowano spadek liczby niepełnosprawnych mężczyzn odpowiednio o: 5,0 tys. (2,4%) i 10,0 tys. (16,9%). Stosunkowo wysoki odsetek osób niepełnosprawnych w ogóle mieszkańców regionu wskazuje na konieczność aktywizacji tej grupy społecznej, w szczególności z uwagi na fakt, iż województwo charakteryzuje niska aktywność zawodowa tych osób, wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych należy do najniższych w kraju.

Analizując zbiorowość niepełnosprawnych mieszkańców województwa śląskiego, zauważa się istotne różnice w porównaniu do 2002 r. Zmiany w przepisach prawnych i zaostrzenie przepisów dotyczących przyznawania rent z tytułu niezdolności do pracy i podobnych

²⁵ *Ubóstwo w Polsce w 2011 roku* (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych), GUS, maj 2012.

²⁶ http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/katow/ASSETS_NSP2011-RAPORT.pdf.

świadczeń spowodowały znaczne zmniejszenie się zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie. Wyniki NSP 2011 wykazały, że liczba osób niepełnosprawnych prawnie wyniosła 344,8 tys. (62,4% ogółu osób niepełnosprawnych) i zmniejszyła się o 93,5 tys. (21,3%).

REWITALIZACJA

Rewitalizacja to przeciwdziałanie negatywnym skutkom degradacji materialnej, funkcjonalnej i społecznej na terenach zurbanizowanych.

Wysoki poziom użytkowania gospodarczego zasobów województwa oraz długotrwała działalność przemysłów silnie wpływających na środowisko i przestrzeń powodują, że województwo śląskie w roku 2011 zajmowało trzecie miejsce w kraju pod względem ilości gruntów wymagających rekultywacji ogółem, w tym 2 932 ha wśród powierzchni gruntów zdewastowanych (8. miejsce w kraju) oraz 1 989 ha w powierzchni gruntów zdegradowanych. W 2011 r. zrehabilitowano 243 ha (3. miejsce w kraju), w tym na cele rolnicze 68 ha i leśne 40 ha, a zagospodarowano 42 ha (3. miejsce w kraju), w tym na cele rolnicze 21 ha i leśne 3 ha. Równie ważnym aspektem działań rewitalizacyjnych jest ich wymiar społeczny. Kwestie rewitalizacji społeczno-gospodarczej należy traktować kompleksowo wskazując w szczególności na następujące czynniki: społeczne – wykluczenie społeczne, ubóstwo, niski poziom edukacji, gospodarcze – mała liczba podmiotów gospodarczych, bezrobocie, degradacja środowiska, mieszkaniowe – warunki życia mieszkańców.

W ramach programów współfinansowanych z funduszy europejskich prowadzone są także nabory na inwestycje rewitalizacyjne. W latach 2004-2006 w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) w województwie zrealizowano 54 projekty o łącznej wartości ponad 266 mln zł. W ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013* podpisano 81 umów o łącznej wartości ponad 560 mln zł.²⁷ Projekty realizowane w ramach działań dedykowanych temu problemowi obejmują różne inwestycje pod względem rodzajowym. Wiążą się zarówno z adaptacją terenów poprzemysłowych, powojaskowych na cele rekreacyjne, kulturowe, ale także z modernizacją budynków, przestrzeni publicznej i infrastruktury komunalnej. Najwięcej projektów realizowanych jest w subregionie centralnym, a najmniej w północnym. Największą aktywnością w realizacji inwestycji rewitalizacyjnych (mierzoną łączną wartością projektów w latach 2004-2012) charakteryzują się powiat wodzisławski (95 mln zł), Chorzów

²⁷ Podsumowanie listy projektów – październik 2012r.

(71,6 mln zł) i Bytom (59,3 mln zł). Potrzeby w zakresie rewitalizacji są znacznie większe, o czym świadczy liczba projektów składanych w ramach poszczególnych naborów wniosków.

Mimo największego w kraju przyrostu placówek opieki społecznej, województwo śląskie zajmuje odległe miejsce pod względem ilości miejsc we wskazanych placówkach w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Wzrost zamożności mieszkańców regionu, mierzona na podstawie spadku poziomu ubóstwa relatywnego, ubóstwa ustawowego i minimum egzystencji, a także obniżenia zagrożenia ubóstwem relatywnym.

Najniższa w kraju wartość wskaźnika dotyczącego liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej.

Powiększająca się grupa członków gospodarstw domowych pobierających zasiłki rodzinne na dzieci.

EDUKACJA

W stosunku do okresu sprzed kilkunastu lat zasadniczo zmienił się charakter problemów związanych z edukacją. Dawniej wynikały one głównie z braku odpowiedniej infrastruktury w stosunku do liczby uczącej się młodzieży. Stąd na porządku dziennym, zwłaszcza na nowych osiedlach oraz w większych miastach była wielozmianowość nauczania czy przepełnione klasy. Dzisiaj problemy wynikają przede wszystkim ze zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży, a co za tym idzie z konieczności racjonalizacji sieci szkół, powodujące w efekcie jej ograniczanie. Wpływa to na pogorszenie dostępności przestrzennej szkół oraz redukcję kadry nauczycielskiej.²⁸ Z analizy trendu ludności w województwie śląskim wynika bowiem, iż odsetek osób w wieku 0-19 lat w ogólnej liczbie mieszkańców regionów stanowił 19,5% w roku 2011, gdy w latach wcześniejszych było to odpowiednio 19,8% w roku 2010, 26,1% w roku 2000. Ludność w wieku 20-44 lat stanowiła 37% w roku 2011, 37,2% w roku 2000. W tym okresie w szkołach podstawowych liczba dzieci zmniejszyła się o 12 tys., w szkołach ponadgimnazjalnych jest ich 18 tys. mniej. Łącznie, w ciągu trzech lat, liczba uczniów zmniejszyła się o 45 tys.²⁹

Równolegle do zmian demograficznych przeobrażeniu ulegała struktura wykształcenia. W latach 2002-2011 odnotowano w województwie śląskim, podobnie jak w kraju, wzrost

²⁸ Procesy i struktury demograficzno-społeczne na obszarze województwa śląskiego w latach 1988-2008, Urząd Statystyczny w Katowicach 2010.

²⁹ <http://www.rp.pl/artykul/663108.html?print=tak&p=0>

poziomu wykształcenia ludności. Odsetek osób z wykształceniem co najmniej średnim wzrósł o 7,8 pp. (w kraju o 7,2 pp.) tj. z 40,6% w 2002 r. do 48,4% w 2011 r. Największa dynamika zmian dotyczyła osób z wykształceniem wyższym, których udział wśród ogółu ludności w wieku 13 lat i więcej zwiększył się o 7,0 pp. (z 8,9% w 2002 r. do 15,9% w 2011 r.). Obniżył się odsetek osób z nieukończonym wykształceniem podstawowym oraz bez wykształcenia, który w 2002 r. wynosił 2,3%, natomiast w 2011 r. – 0,9%. Wyniki z roku 2011 wykazały, że to kobiety częściej niż mężczyźni kończyły uczelnie wyższe (kobiety - 18,6% w miastach i 13,6% na wsi, mężczyźni - 15,5% w miastach i 9,6% na wsi) oraz licea ogólnokształcące (kobiety – 14,4% w miastach i 11,1% na wsi, mężczyźni – 7,9% w miastach i 6,0% na wsi). Narodowy Spis Powszechny z roku 2011 wykazał, że naukę kontynuowało 565,7 tys. osób, które posiadały już określony poziom wykształcenia. Wśród tej grupy osób prawie 75% osób kontynuowało naukę w trybie dziennym (stacjonarnym), a ponad 25% osób uzupełniało wykształcenie w trybie wieczorowym, zaocznym (niestacjonarnym), na odległość.

PRZEDSZKOLA

W roku szkolnym 2011/2012 w województwie śląskim ogółem było 1708 placówek przedszkolnych, w tym 1303 przedszkoli, 2 zespoły wychowania przedszkolnego, 54 punkty przedszkolne oraz 425 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. W placówkach tych było 124 532 miejsc.

Wychowaniem przedszkolnym w analizowanym okresie objętych było 121,3 tys. dzieci, natomiast 13,7 tys. dzieci uczęszczało do oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Około 80% dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym pochodziło z miast, natomiast 20% dzieci z terenów wiejskich.

Z danych MEN gromadzonych w systemie informacji oświatowej wynika, że w okresie 2008-2011 wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wzrósł średnio o prawie 16% w miastach, oraz o ponad 23 % na obszarach wiejskich. W 2008 roku wskaźnik upowszechnienia edukacji na terenach wiejskich w województwie śląskim wynosił ponad 53% i zwiększył się w roku 2011 do ponad 72%. W przypadku miast względny wzrost nie był tak znaczny, z poziomu 66,9% osiągnięto poziom 77,3%.³⁰

³⁰ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach poddziałania 9.1.1 PO KL Raport końcowy, Warszawa 12.11.2012.

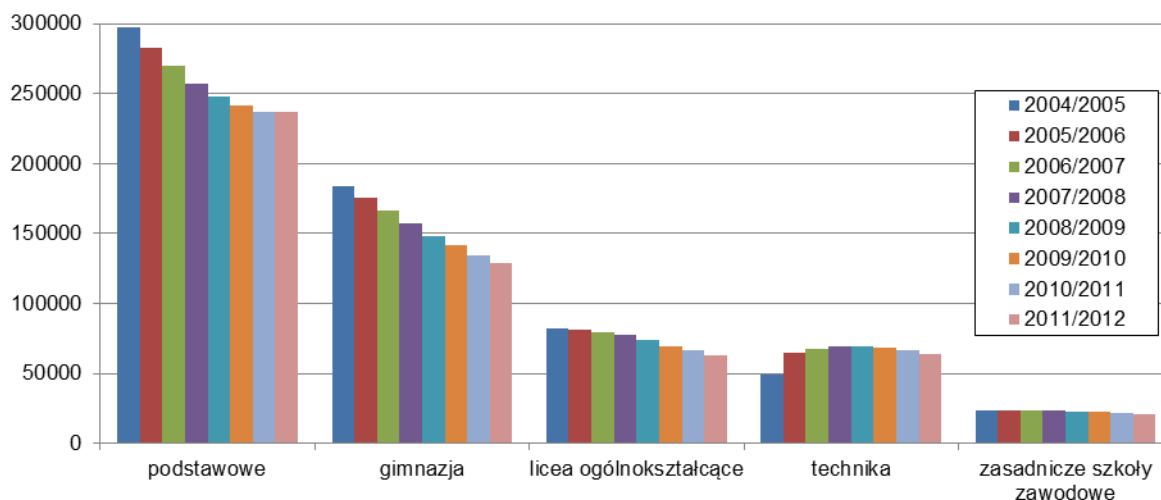
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE, GIMNAZJALNE I PONADGIMNAZJALNE

W województwie śląskim w latach 2002-2011 zauważalny jest spadek liczby dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, co jest konsekwencją nizu demograficznego. Największy spadek liczby ludności w badanym okresie zanotowano wśród osób w wieku 15-19 lat, który wyniósł prawie 120 tys. osób.

W województwie śląskim w roku szkolnym 2011/2012 działało 3690 szkół - szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne i policealne (uwzględniając szkoły specjalne, szkoły specjalne przysposabiające do pracy i szkoły dla dorosłych), co stanowiło ponad 10% ogółu szkół w Polsce. Największy odsetek stanowiły szkoły podstawowe (1249 szkół), następnie gimnazja (790), licea profilowane wraz z zasadniczymi szkołami zawodowymi, technikami i szkołami specjalnymi przysposabiającymi do pracy (622) oraz licea ogólnokształcące (565). Najmniejszą liczbę szkół w 2011/2012 stanowiły szkoły policealne (389).

We wszystkich typach szkół województwa śląskiego w roku szkolnym 2011/2012 kształcono 626,7 tys. uczniów, co stanowiło ponad 11% wszystkich uczniów w Polsce. Największy odsetek stanowili uczniowie szkół podstawowych – ponad 32%, ponad 21% uczniowie gimnazjów, ponad 17% uczniowie liceów profilowanych, techników i zasadniczych szkół zawodowych, prawie 11% stanowili uczniowie liceów ogólnokształcących.

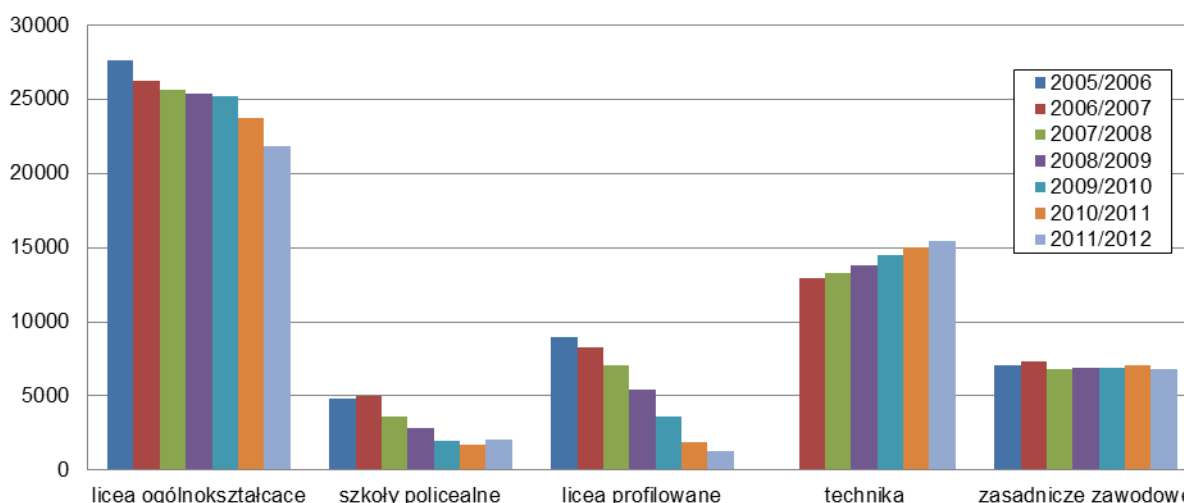
Rysunek 5. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół w województwie śląskim w latach szkolnych 2004/2005 – 2011/2012 (os.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

W omawianym okresie na rynek pracy bądź w ramy szkolnictwa wyższego weszło najwięcej absolwentów liceów ogólnokształcących. Kolejną grupę stanowili absolwenci techników, a następnie zasadniczych szkół zawodowych. Mniejszą grupę na rynku pracy stanowili natomiast absolwenci szkół policealnych zawodowych oraz liceów profilowanych.

Rysunek 6. Absolwenci poszczególnych typów szkół w województwie śląskim w latach szkolnych 2005/2006 – 2011/2012 (os.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

Szkoły w województwie śląskim cechują się stosunkowo wysokim stopniem komputeryzacji oraz wysokim wskaźnikiem dostępu do Internetu. Z roku na rok rośnie liczba szkół

wyposażonych w sprzęt komputerowy podłączony do Internetu i udostępniających go uczniom w nowoczesnych pracowniach komputerowych. W 2011 r. dostęp do Internetu posiadało prawie 95% szkół podstawowych i prawie 86% gimnazjów, dzięki czemu już w pierwszych etapach edukacji uczniowie mogli zapoznawać się z nowoczesnymi technologiami informatycznymi i czerpać wiedzę z różnych źródeł. Najgorzej pod tym względem wypadają zasadnicze szkoły zawodowe (nieco ponad 32% z nich ma dostęp do Internetu) oraz licea profilowane (37%).

Pod względem liczby uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu przeznaczonego do użytku uczniów, województwo śląskie we wszystkich typach szkół plasuje się powyżej średniej krajowej. Zauważa się jednak na przestrzeni ostatnich lat generalną tendencję zmniejszania się liczby uczniów przypadających na 1 komputer. Jest to wynikiem zarówno spadku liczby, uczniów jak również zakupu nowego sprzętu w szkołach. Najgorsza sytuacja występuje w szkołach zasadniczych zawodowych (14,15 ucznia/komputer) oraz w szkołach podstawowych – tutaj na jeden komputer przypada 13,30 ucznia (najgorszy wynik wśród wszystkich województw w Polsce).

SZKOŁY ARTYSTYCZNE

System kształcenia artystycznego w Polsce tworzą publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne (kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych oraz ogólnokształcące artystyczne), placówki artystyczne (ogniska artystyczne) oraz bursy dla uczniów kształcących się poza miejscem zamieszkania. Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe to ogólnokształcące szkoły artystyczne, do których zalicza się: sześciolatek ogólnokształcące szkoły muzyczne II stopnia, sześciolatek ogólnokształcące szkoły sztuk pięknych, czteroletnie licea plastyczne oraz dziewięcioletnie ogólnokształcące szkoły baletowe. Natomiast do policealnych szkół artystycznych zalicza się: policealne szkoły muzyczne, policealne szkoły plastyczne, szkoły pomaturalne bibliotekarskie i animatorów kultury³¹.

³¹ „Kultura w 2010 r.”

Tabela 10. Szkoły artystyczne województwa śląskiego w roku szkolnym 2010/2011

Wyszczególnienie	Polska			Śląskie			Lokata w kraju		
	szkoły	uczniowie	absolwenci*	szkoły	uczniowie	absolwenci*	szkoły	uczniowie	absolwenci*
Szkoły podstawowe - artystyczne	45	7 930	1 089	5	932	124	3	3	3
Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe	281	22 816	3 449	38	3 622	628	2	1	1
Szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych	501	43 247	4 043	34	4 349	544	4	3	1
Policealne szkoły artystyczne	58	4 342	1 065	3	190	34	5	7	7

*dane za rok szkolny 2009/2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Kultura w 2010 r.”

SZKOŁY DLA DOROSŁYCH

Dla poprawy sytuacji mieszkańców regionu do oczekiwań rynku pracy dostosowywane jest szkolnictwo dla dorosłych, gdzie osoby, które nie ukończyły określonego poziomu nauczania, mogą uzupełnić swoje wykształcenie. W roku szkolnym 2011/12 w przypadku szkół dla dorosłych funkcjonowało 28 gimnazjów dla dorosłych, 20 zasadniczych szkół zawodowych, 303 liceów ogólnokształcących (w tym 10 na terenach wiejskich), 5 liceów profilowanych, a także 103 techników. W przypadku gimnazjów uczęszczało do nich ponad 2 700 uczniów, do zasadniczych szkół zawodowych 840 uczniów, do liceów ogólnokształcących 15 830 uczniów, do technikum 6 069, do liceów profilowanych 337 uczniów.³²

OŚRODKI SZKOLNO-WYCHOWAWCZE

System uzupełniają instytucje przeznaczone dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, które wymagają specjalnie prowadzonej nauki i pracy. W województwie śląskim w roku 2011 wśród tych instytucji było 10 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, 8 młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii.

³² Oświata i Wychowanie w roku szkolnym 2011/2012, GUS, Warszawa 2012.

EDUKACJA NA TERENACH WIEJSKICH

Śląskie należy do najbardziej zurbanizowanych regionów w kraju, gdyż prawie 77% osób zamieszkuje w miastach.³³ Dokumenty strategiczne wskazują, iż podobnie jak w całym kraju ludność zamieszkująca obszary wiejskie ma utrudniony dostęp do edukacji. W konsekwencji ludność zamieszkująca obszary wiejskie charakteryzuje niski poziom wykształcenia. Wzrost atrakcyjności obszarów wiejskich wymaga wsparcia inicjatyw lokalnych na rzecz zwiększenia potencjału zasobów ludzkich i warunków ich rozwoju.³⁴ O słabszym dostępie do infrastruktury edukacyjnej świadczy odsetek instytucji usytuowanych na tym terenie – 88% instytucji szkoleniowych i 90% agencji zatrudnienia usytuowanych jest bowiem na obszarze gmin miejskich.

Od 2005 roku wzrost liczby dzieci w wieku 0-4 lat w województwie śląskim skutkujący większym zapotrzebowaniem na miejsca w żłobkach i przedszkolach.

Od 2003 roku wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli.

Od 2004 roku spadek liczby uczniów szkół województwa śląskiego.

Wydatki budżetowe na oświatę i wychowanie stanowią istotną pozycję w budżetach gmin i miast na prawach powiatu, średnio 30-40%, często powyżej 50% budżetu.

³³ http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/katow/ASSETS_Slaskie_wLiczbach2012.pdf

³⁴ <http://www.slaskie.pl/zalaczniki/2010/02/24/1267017716/1267017953.pdf>

3. ANALIZA I OCENA WYKORZYSTANIA WSPARCIA KRAJOWEGO I ZAGRANICZNEGO

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

4. STRATEGIA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020

4.1. Cel główny i cele szczegółowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

Na wyznaczenie celu głównego oraz celów szczegółowych RPO WSL 2014-2020 złożyła się diagnoza strategiczna województwa śląskiego, która została opracowana na podstawie analizy społeczno-gospodarczej przeprowadzonej na potrzeby *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*. W związku z powyższym sformułowano następujący cel główny *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*:

**wzrost konkurencyjności i poprawa spójności społecznej,
gospodarczej i przestrzennej poprzez inteligentne wykorzystanie
endogenicznych potencjałów regionu**

Do osiągnięcia celu głównego będzie prowadzić realizacja 16 priorytetów, z których każdy zorientowany jest na osiągnięcie jednego z czternastu celów szczegółowych Programu. Cel szczegółowy Programu jest równocześnie celem głównym priorytetu. W ramach RPO WSL 2014-2020 przewidziano także realizację dwóch priorytetów Pomoc Techniczna, które będą obejmowały wsparcie działań związanych z przygotowaniem, zarządzaniem, wdrażaniem, monitorowaniem, ewaluacją, kontrolą oraz działalnością informacyjno-promocyjną upowszechniającą rezultaty wrażeń *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*.

Tabela 11. Cel główny i cele szczegółowe RPO WSL 2014-2020

Cel główny	Cel szczegółowy	Priorytet
Wzrost konkurencyjności i poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej poprzez inteligentne wykorzystanie endogenicznych potencjałów regionu	Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki regionu w oparciu o wykorzystanie endogenicznego potencjału specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych specjalizacji	I. Nowoczesna gospodarka
	Wzmocnienie Społeczeństwa Informacyjnego w regionie	II. Cyfrowe Śląskie
	Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w regionie	III. Wzmocnienie konkurencyjności MŚP
	Poprawa efektywności energetycznej, zwiększenie zastosowania odnawialnych źródeł energii oraz poprawa jakości powietrza w regionie	IV. Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna
	Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, zwiększenie konkurencyjności gospodarki dzięki bardziej efektywnemu wykorzystaniu zasobów, jak również ochrona różnorodności biologicznej i dziedzictwa kulturowego	V. Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystanie zasobów
	Poprawa funkcjonowania systemu transportowego w regionie	VI. Transport
	Wzrost poziomu zatrudnienia poprzez efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego w tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy	VII. Regionalny rynek pracy

	Wzrost adaptacyjności kapitału ludzkiego województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem kierunków rozwoju innowacyjnego i technologicznego regionu	VIII. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy
	Wzrost spójności społecznej i zmniejszenie dysproporcji w poziomie życia mieszkańców	IX. Włączenie społeczne
	Wzrost spójności społecznej i zmniejszenie dysproporcji w poziomie życia mieszkańców	X. Rewitalizacja
	Wzrost potencjału edukacyjnego województwa śląskiego w kontekście zróżnicowania demograficznego i potrzeb rynku pracy	XI. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego
	Wzrost potencjału edukacyjnego województwa śląskiego w kontekście zróżnicowania demograficznego i potrzeb rynku pracy	XII. Infrastruktura edukacyjna
	Rozwój przedsiębiorczości w tym przedsiębiorczości społecznej i samozatrudnienia	XIII. Kapitał na start
	Priorytet realizuje cele Priorytetów III, IV i V	XIV. Instrumenty finansowe – EFRR
	Skuteczna i efektywna realizacja RPO WSL 2014-2020	XV. Pomoc Techniczna EFS
	Skuteczna i efektywna realizacja RPO WSL 2014-2020	XVI. Pomoc Techniczna EFRR

4.2. Uzasadnienie wyboru celów tematycznych

Zdiagnozowane w poprzednich rozdziałach wyzwania oraz wskazane cele i obszary rozwojowe będą realizowane poprzez interwencję w ramach 9 celów tematycznych, określonych w projektach rozporządzeń dla funduszy Wspólnych Ram Strategicznych (WRS).

Szeroki zakres planowanej interwencji znajduje uzasadnienie w zastosowaniu w województwie śląskim w latach 2014-2020 zintegrowanego podejścia do rozwoju, które pozwoli na spójne łączenie na poziomie regionalnym sektorowych i dziedzinowych interwencji. Ma to doprowadzić do maksymalizacji efektu synergii wsparcia oraz w dążeniu do zapewnienia płynnej kontynuacji procesu inwestycyjnego, podjętego w latach 2007-2013. Kompleksowe i komplementarne podejście do wykorzystania środków WRS w ramach RPO WSL 2014-2020 w rezultacie przyczyni się do zapewnienia długofalowego i zrównoważonego rozwoju regionu.

Wybór obszarów rozwojowych odpowiada priorytetom strategicznym zdefiniowanym w strategii *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* oraz realizującym je projektem przewodnim³⁵, co pozwoli na realizację interwencji ukierunkowanych na globalne wyzwania, a jednocześnie ich dostosowanie do wyzwań regionalnych i lokalnych.

Cele wykorzystania środków WRS w województwie śląskim zostały sformułowane w ścisłym powiązaniu z *Strategią Śląskie 2020+*. W szerszej perspektywie będą one realizowały cele *Strategii Rozwoju Kraju 2020* w obszarach zwiększania konkurencyjności gospodarki oraz poprawy spójności społecznej i terytorialnej.

Ponadto wskazane cele interwencji są spójne z *Krajowym Programem Reform* w trzech obszarach priorytetowych: *Infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego, Innowacyjność dla wzrostu inteligentnego, Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Jednocześnie wskazane kierunki rozwoju realizują *Zalecenia Rady UE dla Polski*, w zakresie wzmocnienia innowacyjności gospodarki, promocji konkurencyjności i efektywności

³⁵ Cele Strategii Europa 2020 realizowane będą poprzez 7 inicjatyw przewodnich: „Unia Innowacji”, „Młodzież w drodze”, „Europejska Agenda Cyfrowa”, „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”, „Europejski program walki z ubóstwem”.

energetycznej, zrównoważonego korzystania z zasobów oraz wzmocnienia aktywności zawodowej społeczeństwa i lepszego dopasowania systemu edukacji do rynku pracy.

Proponowany zakres koncentracji tematycznej w wybranych 9 celach tematycznych, uwzględniający m.in. adekwatny do potencjału społeczno-gospodarczego województwa wkład w osiągnięcie minimalnych limitów alokacji na cele tematyczne tzw. ring-fencing, zostanie odzwierciedlony w koncentracji środków finansowych na obszarach szczególnie istotnych dla realizacji założonych celów rozwojowych zarówno w ujęciu sektorowym, jak i terytorialnym.

W dalszej części rozdziału szczegółowo przedstawiono uzasadnienie dla realizacji poszczególnych celów tematycznych oraz wskazanych w ich ramach priorytetów inwestycyjnych.

Cel tematyczny 1 Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

Dla realizacji wskazanych wyzwań i celów rozwojowych, w ramach celu tematycznego 1 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 1.1 wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji, a także podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy,
- 1.2 promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...).

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany dążeniem do realizacji celów rozwojowych regionu określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w zakresie kreowania wsparcia gospodarki regionalnej opartej na innowacyjności i wiedzy.

Zgodnie z w/w dokumentem Województwo Śląskie w perspektywie roku 2020 będzie koncentrowało się na wzmacnianiu innowacyjnego potencjału uczelni i podmiotów sektora B+R oraz rozwoju i komercjalizacji badań naukowych przede wszystkim w zakresie nowoczesnych technologii.

W *Strategii Śląskie 2020+* jako istotny obszar wsparcia wskazano podnoszenie zdolności firm regionu do wdrażania innowacji i nowoczesnych rozwiązań technologicznych.

Ponadto województwo śląskie mając na celu rozwój i profesjonalizację Instytucji Otoczenia Biznesu na rzecz wzmocnienia specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych specjalizacji, zakłada wsparcie rozwoju infrastruktury m.in. parków technologicznych, centrów transferu technologii, inkubatorów technologicznych itp.

Powyższy zakres jest spójny z kompleksową regionalną polityką innowacyjności, opartą na endogenicznych zasobach i potencjałach, określoną w dokumencie pn. *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020*. Do jej dwóch podstawowych priorytetów należą: powiększanie i wewnętrzna integracja potencjału innowacyjnego regionu oraz kreowanie inteligentnych rynków dla technologii przyszłości. W dokumencie tym wskazano również obszary wymagające strategicznej interwencji publicznej tj. m.in.: kreowanie wspólnot wiedzy i innowacji oraz stworzenie węzłowych rozwiązań instytucjonalnych dla osiągnięcia inteligentnych specjalizacji Województwa, poprawę referencyjności infrastruktury regionalnego ekosystemu innowacji, włączanie MŚP, jako źródła innowacji w łańcuchy globalne, kreację talentów i wzmacnianie kompetencji. W *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020* wskazano w oparciu o wyniki analiz i badań foresight'owych oraz zapisy *Programu Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020* specjalizacje regionalne, w tym inteligentne specjalizacje, wokół których skoncentrowana będzie interwencja środków europejskich w ramach celu tematycznego 1. Należą do nich w szczególności energetyka, technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) oraz medycyna.

Zgodnie z rekomendacjami dla okresu 2014-2020 wskazanymi w badaniu ewaluacyjnym pn. *Ocena wsparcia udzielanego przedsiębiorcom w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*, w nowym okresie programowania obok projektów inwestycyjnych należy umożliwić realizację typów projektów w zakresie badań przemysłowych i rozwojowych.

W ramach badania ewaluacyjnego pn. *Ocena wsparcia działalności innowacyjnej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013* w celu pełniejszej realizacji zapisów *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020*, zarekomendowano ustanowienie osobnego działania wspierającego prowadzenie prac badawczo-rozwojowych (model endogeniczny). Zarekomendowano również finansowanie tego typu działań instrumentami bezzwrotnymi (dotacje).

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 12. Odniesienie CT 1 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom
Strategia Rozwoju Kraju 2020	<p>Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki: 2.2. Wzrost udziału przemysłów średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie</p> <p>Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki: 3.1. Wzrost popytu na wyniki badań naukowych 3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych</p> <p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów dyfuzji oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych: 3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich</p>
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów: 1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne)</p>
Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”	<p>Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy: 2.1. Podniesienie poziomu i efektywności nauki w Polsce, wzmocnienie jej powiązań z gospodarką oraz wzrost międzynarodowej konkurencyjności nauki 2.2. Budowa ram dla prowadzenia efektywnej polityki innowacyjności 2.3. Wspieranie współpracy w systemie innowacji 2.4. Kształtowanie kultury innowacyjnej oraz szersze włączenie społeczeństwa w proces tworzenia innowacji</p>

	Cel 4: Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki: 4.2. Wspieranie napływu innowacyjnych oraz odpowiedzialnych inwestycji zagranicznych
Strategia rozwoju kapitału społecznego	Cel operacyjny 4: Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego: 4.2.1 Rozwijanie współpracy między instytucjami kultury, oświaty, nauki i organizacjami społecznymi oraz podmiotami prywatnymi 4.2.3. Rozwój systemu wsparcia dla sektora kreatywnego oraz wspieranie przedsiębiorczości w kulturze

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w celu tematycznym 1 zostało zaprogramowane w Priorytecie I Nowoczesna gospodarka.

Cel tematyczny 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 2 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 2.2 rozwój produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych, handlu elektronicznym oraz zwiększenie zapotrzebowania na technologie informacyjno-komunikacyjne,
- 2.3 wzmacnianie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych dla e- administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia.

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany dążeniem do realizacji celów rozwojowych regionu określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w zakresie pełnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych zarówno w sektorze publicznym, jak i w przedsiębiorstwach.

Działania z zakresu Społeczeństwa Informacyjnego, które wpłyną na realizację wyzwań zidentyfikowanych w w/w dokumencie, powinny skoncentrować się na operacjach przyczyniających się do łatwiejszego dostępu do usług i treści cyfrowych. Technologie informacyjno-komunikacyjne, w szczególności Internet, stanowią ważne narzędzie działalności gospodarczej i społecznej. Wsparcie ich przyczyni się do wzrostu

innowacyjności, wzrostu gospodarczego oraz poprawy jakości codziennego życia obywateli i przedsiębiorstw w regionie, a także ułatwi nawiązanie relacji pomiędzy firmami. Dzięki zastosowaniu nowoczesnych środków komunikacji z mieszkańcami wykorzystujących narzędzia TIK, możliwa będzie sprawniejsza realizacja zadań administracji samorządowej.

E-gospodarka ma coraz większy udział w polskiej gospodarce i należy wzmacniać jej potencjał poprzez rozwój i stosowanie handlu elektronicznego oraz usług elektronicznych świadczonych pomiędzy przedsiębiorstwami (B2B). Należy dalej rozwijać umiejętności w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu uwolnienia potencjału usług elektronicznych w zakresie wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy.

Zgodnie z zapisami *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020* w perspektywie roku 2020 do inteligentnych specjalizacji regionu zalicza się technologie informacyjne i komunikacyjne. Mają one horyzontalne znaczenie dla rozwoju technologicznego, gospodarczego i społecznego regionu dzięki zwiększaniu dostępu do wiedzy oraz umożliwianiu kreacji i dystrybucji dóbr i usług. *Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020* (PRT), będący swego rodzaju przewodnikiem dla rozwoju stanu techniki w konkretnych obszarach technologicznych, wyznacza obszary specjalizacji technologicznej regionu. Wśród wskazanych w PRT technologiach znajdują się również technologie informacyjne i telekomunikacyjne.

Zgodnie z rekomendacjami dla okresu 2014-2020, wskazanymi w badaniu ewaluacyjnym pn. *Wpływ Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 na rozwój społeczeństwa informacyjnego w regionie*, katalog usług w regionie wymaga jeszcze wielu nakładów prac rozwojowych i dostosowawczych w celu dostarczenia potencjalnym odbiorcom zaawansowanych produktów. Rozwój e-usług powinien dążyć do personalizacji usług świadczonych drogą elektroniczną wszędzie tam, gdzie jest to wskazane i możliwe do osiągnięcia. Istnieją wciąż bardzo duże potrzeby doskonalenia procesów świadczenia usług, jak i samych usług w celu zaoferowania odbiorcom intuicyjnych narzędzi, ułatwiających zorganizowanie spraw.

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 13. Odniesienie CT 2 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia
Strategia Rozwoju Kraju 2020	<p>Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem:</p> <p>1.3. Wprowadzenie jednolitych zasad e-gov w administracji (e-administracja)</p> <p>Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela:</p> <p>3.2. Rozwój kapitału społecznego</p> <p>3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela</p> <p>Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych:</p> <p>5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych</p> <p>5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych</p> <p>Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych:</p> <p>2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych</p>
Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna	<p>Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy:</p> <p>2.6. Stworzenie wysokiej jakości infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej i rozwój gospodarki elektronicznej</p>

Polska 2020''	
Strategia rozwoju kapitału ludzkiego 2020	Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli
Strategia rozwoju kapitału społecznego	<p>Cel operacyjny 3 Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy:</p> <p>Priorytet strategii 3.1. Zwiększanie dostępności informacji i poprawa jakości komunikacji w sferze publicznej</p> <p>3.1.1 Zwiększanie dostępności treści edukacyjnych, naukowych i kulturowych w domenie publicznej</p> <p>Priorytet strategii 3.2. Wspieranie mediów w kształtowaniu więzi społecznych, kulturowych i demokracji</p> <p>3.2.3. Wspieranie społecznej partycypacji w tworzeniu i upowszechnianiu polskich treści w mediach społecznych i komercyjnych oraz w Internecie</p> <p>Cel operacyjny 4 Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego:</p> <p>Priorytet strategii 4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej</p> <p>4.1.3 Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury</p>
Strategia Sprawne Państwo 2020	<p>Cel 5. Efektywne świadczenie usług publicznych:</p> <p>5.1. Efektywny system ochrony zdrowia</p> <p>5.5. Standaryzacja i zarządzanie usługami publicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem technologii cyfrowych</p> <p>5.7. Sprawnie funkcjonujące rejestry publiczne</p>
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020	<p>Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej:</p> <p>2.3. Budowa i rozwój infrastruktury i technologii umożliwiających mieszkańcom obszarów wiejskich korzystanie i dostęp do technologii ICT o wysokim standardzie</p>

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w celu tematycznym 2 zostało zaprogramowane w Priorytecie II Cyfrowe Śląskie.

Cel tematyczny 3 Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 3 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 3.1 promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości,
- 3.2 opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji,
- 3.3 wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług,
- 3.4 wspieranie zdolności MŚP w zaangażowanie się w proces wzrostu ekonomicznego i innowacji.

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany dążeniem do realizacji celów rozwojowych regionu określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w zakresie kreowania konkurencyjnej gospodarki regionalnej opartej na innowacyjności i kreatywności.

Zgodnie z w/w dokumentem Województwo Śląskie w perspektywie roku 2020 będzie koncentrowało się na wsparciu sektora przedsiębiorczości poprzez wzmocnienie jego potencjału innowacyjnego, przyczyniającego się do wprowadzania na rynek nowych produktów i usług. Wsparcie w głównej mierze kierowane będzie do istniejących przedsiębiorstw działających w oparciu o potencjały regionu i wykorzystujących technologie rozwijane w regionie, w tym w obszarach inteligentnych specjalizacji. Istotnym obszarem rozwojowym będzie ponadto wzmocnianie przedsiębiorczości w obszarze turystyki, w tym w zakresie usług czasu wolnego wykorzystujących lokalne potencjały i atrakcje oraz wzmocnienie sektora przemysłów kreatywnych w regionie.

W *Strategii Śląskie 2020+* jako istotny obszar wsparcia przedsiębiorstw wskazano również zwiększenie aktywności firm na rynkach międzynarodowych oraz rozwój i promocję eksportu innowacyjnych rozwiązań technologicznych tworzonych w regionie.

Ponadto Województwo Śląskie mając na celu wykorzystanie wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej regionu, zakłada wsparcie rozwoju infrastruktury ułatwiającej lokowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, w szczególności na obszarach wymagających rewitalizacji.

W zakresie wzmocnienia otoczenia biznesu *Strategia Śląskie 2020+* wskazuje cele rozwojowe obejmujące wsparcie instytucji działających na rzecz rozwoju przedsiębiorstw, umiędzynarodowienia działalności firm, wdrażanie w firmach nowoczesnych metod zarządzania oraz strategii opartych na współpracy i specjalizacji oraz promowanie wśród przedsiębiorców znaczenia m.in. wartości środowiskowych przy wytwarzaniu dóbr i usług. Wskazywane jest również wsparcie rozwoju instrumentów finansowych w regionie.

W kontekście wzmocnienia współpracy sektora nauki i biznesu, w szczególności w obszarach specjalizacji regionalnych, *Strategia Śląskie 2020+* zakłada wzmocnienie współpracy przedsiębiorstw w ramach klastrów, zwłaszcza w tworzeniu wspólnej oferty konkurencyjnej.

Wsparcie przedsiębiorczości w ramach celu tematycznego 3 będzie przebiegało z uwzględnieniem specyficznych potencjałów i specjalizacji regionalnych oraz subregionalnych, a także w zgodności z regionalną polityką innowacyjności, określoną w *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020*, jak również w *Programie Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020*.

Zgodnie z rekomendacjami dla okresu 2014-2020 wskazanymi w badaniu ewaluacyjnym pn. *Ocena wsparcia udzielanego przedsiębiorcom w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*, w regionie uzasadnione jest wspieranie wszystkich dotychczas wdrażanych rodzajów przedsięwzięć realizowanych przez przedsiębiorstwa tj.: inwestycji ogólnych, inwestycji turystycznych, doradczych, informatycznych, innowacyjnych i promocyjnych.

Z kolei w ramach badania ewaluacyjnego pn. *Ocena wsparcia działalności innowacyjnej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013* zarekomendowano uwzględnienie wsparcia nie tylko dla przedsiębiorstw działających w sektorach wysokiej technologii, ale także przedsiębiorstw z sektorów tradycyjnych, mających silną pozycję w regionie, o ile wdrażają one nowoczesne rozwiązania i dzięki temu wzmacniają swoją pozycję konkurencyjną w skali krajowej i międzynarodowej. Ponadto

wskazana została konieczność poprawy dostępu i szerszej promocji usług doradczych wspierających innowacyjność oraz wsparcie na rozwój klastrów.

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 14. Odniesienie CT 3 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji Priorytet II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej: 1.4. Rozwój eksportu towarów i usług Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki: 2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki 2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki: 3.1. Wzrost popytu na wyniki badań naukowych 3.2. Podwyższenie stopnia komercjalizacji badań 3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych
Krajowa Strategia Rozwoju	Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów: 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi

Regionalnego	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne)
Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”	Cel 1: Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki: 1.4. Ułatwianie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w celu tematycznym 3 zostało zaprogramowane w Priorytecie III Wzmocnienie konkurencyjności MŚP oraz w Priorytecie XIV Instrumenty finansowe.

Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 4 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 4.1. promowanie produkcji i dystrybucji energii z odnawialnych źródeł,
- 4.2. promowanie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w MŚP,
- 4.3. wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej i sektorze mieszkaniowym,
- 4.5. promowanie strategii niskoemisyjnych dla obszarów miejskich – niskoemisyjny transport miejski.

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany celami rozwojowymi określonymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*.

Zgodnie z w/w projektem dokumentu Województwo Śląskie w perspektywie do roku 2020 będzie wspierało efektywność energetyczną oraz gospodarkę niskoemisyjną. W związku z tym w ramach zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska, wdrażane będą rozwiązania ograniczające zużycie zasobów środowiska i energii w przedsiębiorstwach, gospodarstwach domowych, obiektach użyteczności publicznej oraz rozwój energetyki

opartej na odnawialnych źródłach energii przy minimalizacji kosztów środowiskowych i krajobrazowych oraz działań zmierzających do zachowania i odtwarzania bio-i georóżnorodności.

Poza tym w ramach zintegrowanego rozwoju ośrodków różnej rangi, województwo śląskie będzie wspierało: poprawę powiązań transportowych, w tym rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej wzmacniającej więzki funkcjonalne i przestrzenne; rozwój zintegrowanego, zrównoważonego i niskoemisyjnego transportu, w tym transportu publicznego obejmującego różne środki transportu i elementy infrastruktury takie jak: systemy kierowania ruchem, obiekty „parkuj i jedź” oraz infrastruktury rowerowej; tworzenie systemów transportu zbiorowego obejmujących metropolię, aglomeracje i ich obszary funkcjonalne wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju oraz obszary wiejskie.

Należy dodać, iż cele, które będą realizowane w ramach Priorytetu IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna, wpisują się w *Strategię dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020*, gdzie jeden z kierunków działań wskazuje na tworzenie struktur pozwalających na efektywny transfer zasobów poprzez integrację obszaru obu aglomeracji miejskich, z ukierunkowaniem na dalszy rozwój infrastruktury technicznej, w tym m.in. energetycznej.

Oprócz w/w dokumentów strategicznych bardzo istotne znaczenie przy wyborze priorytetów inwestycyjnych miały wnioski zawarte w takich dokumentach jak: *Opracowanie metody programowania i modelowania systemów wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenach nieprzemysłowych województwa śląskiego*, gdzie dokonano oceny zasobów potencjału OZE województwa śląskiego, *Program Wykorzystania Wód Podziemnych, w Szczególności Termalnych i Leczniczych, w Wybranych Obszarach Województwa Śląskiego*, gdzie wskazano szanse i zagrożenia związane z eksploatacją wód podziemnych, *Program ochrony powietrza dla stref województwa śląskiego, w których stwierdzone zostały ponadnormatywne poziomy substancji w powietrzu*, gdzie wskazano rodzaje zanieczyszczeń powietrza, obszary zanieczyszczeń powietrza wraz ze źródłami ich pochodzenia.

Wpływ na wybór w/w priorytetów inwestycyjnych na lata 2014-2020, miały również rekomendacje zawarte w badaniu ewaluacyjnym pn. *Realizacja celów i priorytetów Strategii Lizbońskiej oraz Strategii Europa 2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*. Wskazują one na konieczność większego wpływu

RPO WSL 2014-2020 na realizację priorytetu *Strategii Europa 2020* związanego ze zrównoważonym rozwojem, w ramach którego powinien nastąpić spadek emisji CO₂, wzrost wykorzystania OZE, a także wzrost efektywności energetycznej. Zgodnie z wnioskami z badania, można to osiągnąć poprzez wykreowanie i wymuszenie zainteresowania pożądanymi przez Województwo Śląskie typami projektów. Jednak jedną z możliwych przyczyn, które mogą utrudnić realizację celów tym zakresie, jest niesprzyjające inwestycjom w OZE otoczenie prawne, w którym dodatkowo zachodzą ciągłe zmiany.

W badaniu pn. *Analiza potrzeb infrastrukturalnych w ramach środowiska w województwie śląskim* wykazano, że działania dotyczące podniesienia efektywności energetycznej, produkcji energii z OZE, jak również ograniczenia niskiej emisji, skierowane do samorządów oraz mieszkańców regionu, powinny być finansowane w ramach jednego działania. W celu wzmocnienia oczekiwanych rezultatów wspieranych inwestycji, zarekomendowano promowanie zintegrowanego podejście do rozwiązywania problemów ekologicznych w tym zakresie. Preferowane powinny być projekty, które w sposób kompleksowy przyczyniają się do rozwiązania problemów środowiskowych, np. termomodernizacja połączona z modernizacją instalacji grzewczej oraz montażem urządzeń do pozyskania energii odnawialnej, a tam gdzie jest to właściwe wraz z usunięciem azbestu.

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 15. Odniesienie CT 4 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy	Priorytet finansowania: Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia Priorytet finansowania: Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna

o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	
Strategia Rozwoju Kraju 2020	<p>Cel II.6. Efektywność energetyczna i poprawa stanu środowiska:</p> <p>6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami</p> <p>6.2. Poprawa efektywności energetycznej</p> <p>6.3. Zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii</p> <p>6.4. Poprawa stanu środowiska</p> <p>Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu</p> <p>7.3. Udrożnienie obszarów miejskich</p>
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów:</p> <p>1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych</p> <p>1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi</p> <p>1.3. Budowa konkurencyjności województw</p>
Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”	<p>Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców:</p> <p>3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia</p>
Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020	<p>Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię:</p> <p>2.2 Poprawa efektywności energetycznej</p> <p>2.6 Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii</p> <p>2.7 Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich</p> <p>Cel 3. Poprawa stanu środowiska</p> <p>3.2 Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne</p>
Strategia Rozwoju Transportu do 2020	<p>Cel strategiczny 1: Stworzenie zintegrowanego systemu transportowego</p> <p>Transport miejski jako element zintegrowanego systemu transportowego</p>
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi,	<p>Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej:</p> <p>2.1. Rozwój infrastruktury gwarantującej bezpieczeństwo energetyczne,</p>

rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020	sanitarne i wodne na obszarach wiejskich Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich: 5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
--	---

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w ramach celu tematycznego 4 zostało zaprogramowane w Priorytecie IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna oraz Priorytecie XIV Instrumenty finansowe.

Cel tematyczny 6 Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 6 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 6.1. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze odpadów w celu spełnienia wymogów dorobku prawnego dotyczącego środowiska,
- 6.2. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze wodnym w celu spełnienia wymogów dorobku prawnego dotyczącego środowiska,
- 6.3. ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego,
- 6.4. ochrona różnorodności biologicznej, ochrona gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu NATURA 2000 i zielonej infrastruktury,
- 6.5. działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego.

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany celami oraz kierunkami rozwoju określonymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w szczególności w zakresie atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni.

Zgodnie z w/w dokumentem Województwo Śląskie w perspektywie do roku 2020 będzie wspierało gospodarkę efektywnie korzystającą z zasobów, wykorzystując do tego celu technologie przyjazne środowisku i uwzględniając wartości społeczne. Duże znaczenie w tym procesie będą miały również innowacyjne rozwiązania technologiczne.

Do głównych kierunków działań regionu w tym obszarze w ramach zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska zaliczają się: wspieranie tworzenia i wdrażania zintegrowanych systemów gospodarki odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem sieci instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów; racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi wykorzystywanymi do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia oraz wspieranie działań zmierzających do zachowania i odtwarzania bio-i georóżnorodności. W ramach zapewnienia wysokiego poziom ładu przestrzennego i efektywnego wykorzystania przestrzeni, głównymi kierunkami działań będą: poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic; rewitalizacja, przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych oraz rewitalizacja osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic. W zakresie wspierania harmonii społecznej, wysokiego kapitału zaufania oraz dogodnych warunków życia mieszkańców, działania regionu będą się koncentrowały na zwiększeniu udziału mieszkańców w działaniach związanych z zachowaniem i eksponowaniem unikalności dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego województwa oraz jego charakterystycznych obszarów.

W zakresie wspierania harmonii społecznej, wysokiego kapitału zaufania oraz dogodnych warunków życia mieszkańców, działania regionu będą się koncentrowały na zwiększeniu udziału mieszkańców w działaniach związanych z zachowaniem i eksponowaniem unikalności dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego województwa oraz jego charakterystycznych obszarów.

Wskazane w *Strategii Śląskie 2020+* w/w obszary priorytetowe stanowią odpowiedź na zidentyfikowane w wymiarze środowiskowym problemy i wyzwania regionu.

Ponadto bardzo istotne znaczenie przy wyborze priorytetów inwestycyjnych w obszarze ochrony środowiska naturalnego i wspierania efektywności wykorzystywania zasobów miały wnioski zawarte w takich dokumentach jak: *Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030*, *Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego 2014* oraz *Program usuwania azbestu z terenu Województwa Śląskiego do roku 2032*.

Z pośród najważniejszych zagadnień, zwartych w w/w dokumentach należy wskazać: diagnozy stanu zasobów środowiska przyrodniczego regionu; strategiczne cele i kierunki działań w odniesieniu do zidentyfikowanych deficytów i zagrożeń oraz przykłady ich

negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze i stan zdrowia mieszkańców; informacje dotyczące aktualnego stanu, prognoz zmian oraz działań zmierzających do poprawy gospodarki odpadami.

Uzasadnieniem wyboru w/w priorytetów inwestycyjnych na lata 2014-2020, są również rekomendacje zawarte w badaniu ewaluacyjnym pn. *Realizacja celów i priorytetów Strategii Lizbońskiej oraz Strategii Europa 2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*. Badanie wskazuje na satysfakcjonujące zainteresowanie beneficjentów naborami dotyczącymi gospodarki wodno-ściekowej oraz jednym z konkursów w zakresie dziedzictwa przyrodniczego, co pokazuje znaczący potencjał potrzeb inwestycyjnych w latach 2014-2020.

W badaniu pn. *Wstępna ocena realizacji i efektów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007- 2013* wskazano na potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury ochrony środowiska, w tym w odniesieniu do ilości nagromadzonych odpadów przemysłowych i komunalnych.

Z kolei badanie pn. *Analiza potrzeb infrastrukturalnych w ramach środowiska w województwie śląskim* potwierdziło potrzeby infrastrukturalne w sektorze gospodarki odpadami, a ponadto wykazało, że w dalszym ciągu wśród wymagających dofinansowania są projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz rekultywacji terenów zdegradowanych.

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 16. Odniesienie CT 6 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej
Stanowisko służb Komisji w sprawie	Priorytet finansowania: Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna

<p>opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020</p>	
<p>Strategia Rozwoju Kraju 2020</p>	<p>Cel: Efektywność energetyczna i poprawa stanu środowiska: 6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami 6.4. Poprawa stanu środowiska</p>
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego</p>	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów: 1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi 1.3. Budowa konkurencyjności województw</p>
<p>Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020</p>	<p>Cel 1 Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska: 1.4 Uporządkowanie zarządzania przestrzenią Cel 3. Poprawa stanu środowiska: 3.1 Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki 3.2 Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne 3.3 Ochrona powietrza, w tym ograniczenie oddziaływania energetyki 3.4 Wspieranie nowych i promocja polskich technologii energetycznych i środowiskowych</p>
<p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020</p>	<p>Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej: 2.1. Rozwój infrastruktury gwarantującej bezpieczeństwo energetyczne, sanitarne i wodne na obszarach wiejskich</p>

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w ramach celu tematycznego 6 zostało zaprogramowane w Priorytecie V Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystywanie zasobów oraz w Priorytecie XIV Instrumenty finansowe - EFRR.

Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych regionu w ramach celu tematycznego 7 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 7.2. zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T,
- 7.4. rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego.

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany zaplanowanymi celami rozwojowymi określonymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*. W zakresie zintegrowanego rozwoju ośrodków różnej rangi wskazuje ona konieczność poprawy powiązań transportowych, w tym rozbudowy i modernizacji infrastruktury transportowej wzmacniającej więźki funkcjonalne i przestrzenne.

Dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa wzmacnia równocześnie spójność społeczną, ekonomiczną i przestrzenną regionu. Wpływa również na jego atrakcyjność inwestycyjną, która wymaga zwiększenia spójności wewnętrznego układu transportowego, jak i jego pełnego włączenia w międzynarodowy system transportowy.

Strategia podkreśla konieczność wzmacniania relacji z otoczeniem poprzez włączenie w europejskie systemy transportowe (sieć TEN-T).

Kluczowe znaczenie zatem dla budowy zrównoważonego systemu transportowego oraz optymalizacji wykorzystania istniejącej infrastruktury będzie miało zintegrowanie regionalnej i lokalnej sieci drogowej z Autostradą A4 oraz Autostradą A1 (zarówno z odcinkiem istniejącym, jak i planowanym). W tym zakresie najistotniejszym wyzwaniem jest budowa i przebudowa dróg stanowiących łączniki pomiędzy siecią autostrad i dróg ekspresowych a węzłami, w których koncentruje się ruch.

Wyniki *Generalnego pomiaru ruchu z roku 2010* wskazują bardzo wysokie natężenia na drogach regionu, również w ruchu tranzytowym.

Kwestii transportu nie można również pomijać w kontekście dążenia do rozwoju zrównoważonego. W związku z tym konieczne jest wsparcie rozwoju innych form transportu, w szczególności kolejowego.

Wyniki badania ewaluacyjnego *Analiza możliwości zastosowania zintegrowanych rozwiązań w systemie transportu miejskiego w województwie śląskim* wskazują na konieczność zwiększenia roli transportu szynowego. Jest to związane z ograniczeniem negatywnego efektu wzrostu ruchu samochodowego w miastach. Transport kolejowy, z uwagi na jego potencjał, powinien być traktowany jako bardzo istotny element zintegrowanego systemu transportowego w województwie śląskim.

[Strategia rozwoju systemu transportu województwa śląskiego – do uzupełnienia na późniejszym etapie]

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 17. Odniesienie CT 7 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia
Strategia Rozwoju Kraju	Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu: 7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych

2020	7.3. Udrożnienie obszarów miejskich Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów dyfuzji oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych: 3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów: 1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów zdegradowanych: 2.1. Wzmacnianie spójności w układzie krajowym 2.5. Zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności
Strategia Rozwoju Transportu do 2020	W całości wpisuje się w realizację Strategii Rozwoju Transportu

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w celu tematycznym 7 zostało zaprogramowane w Priorytecie VI Transport.

Cel tematyczny 8 Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 8 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 8.5. zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników,
- 8.6. trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych bez pracy, zwłaszcza tych, którzy nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu,
- 8.7. samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy,
- 8.8. równość mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego,
- 8.9. adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian,

- 8.10. aktywne i zdrowe starzenie się.

Wybór powyższych priorytetów inwestycyjnych jest podyktowany zaplanowanymi celami rozwojowymi określonymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w zakresie kreowania konkurencyjnej gospodarki regionalnej opartej na innowacyjności i kreatywności.

Zgodnie ze *Strategią Śląskie 2020+* jest jeszcze silniejsze wpisanie regionu w światowe trendy związane z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy, dyfuzją rozwoju poprzez ośrodki metropolitalne oraz podnoszeniem jakości życia przy uwzględnieniu wymogów wynikających z zasad zrównoważonego rozwoju. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w zdefiniowanych priorytetach rozwoju województwa ukierunkowanych na: wzmocnienie metropolizacji regionu poprzez rozwój funkcji związanych z kulturą i nauką, powiązanie z przestrzenią europejską, powszechną dostępność do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie, rozwój nowej gospodarki opartej na kreacji i absorpcji technologii.

Powyższe jest także zgodne z wyzwaniem zawartym w dokumentach programowych Unii Europejskiej, w tym w *Strategii Europa 2020*.

Wyzwania polityki rozwoju Województwa znalazły odzwierciedlenie w działaniach wskazanych do realizacji w ramach priorytetu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*, m.in. poprzez podniesienie aktywności zawodowej i wzrost zatrudnialności na przyjaznym i otwartym rynku pracy, rozwój przedsiębiorczości społecznej tworzącej miejsca pracy, poprawę efektywności podmiotów rynku pracy, zwiększenie poziomu zaawansowania technologicznego i innowacyjności przedsiębiorstw, rozwój przedsiębiorstw opartych o specyficzne potencjały województwa, w tym technologie kreowane w regionie i produkty lokalne, wzrost atrakcyjności miejsc pracy i jakości życia przyciągające do regionu nowych mieszkańców.

Dbając o zrównoważony i harmonijny rozwój Województwo Śląskie, dąży do jak najlepszego wykorzystania pozytywnych tendencji zmian oraz przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom, tak by stworzyć warunki dla rozwoju mieszkańców, przedsiębiorstw i organizacji w globalnej konkurencji. Podstawą rozwoju regionu są jego mieszkańcy z ich wiedzą, kompetencjami i umiejętnościami. Konieczne jest zatem promowanie stałego doskonalenia, zwiększania kwalifikacji zawodowych i poziomu wykształcenia mieszkańców oraz

mobilności na rynku pracy. Podjęte działania będą wpływały na podniesienie aktywności ekonomicznej ludności, a co za tym idzie, przyczynią się do poprawy zatrudnialności.

Nieodzownym elementem polityki rozwoju regionu jest zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług publicznych o wysokim standardzie. W szczególności dotyczy to usług, które warunkują bezpieczeństwo na najbardziej podstawowym poziomie, dotyczącym jakości życia. Mieszczą się tu działania z zakresu polityki ochrony zdrowia, pomocy społecznej czy bezpieczeństwa publicznego. Do polepszenia jakości życia w regionie przyczyni się zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych oraz tworzenie warunków do uprawiania sportu i prowadzenia aktywnego trybu życia. Jest to tym bardziej istotne w przypadku województwa śląskiego, które charakteryzuje się niskim poziomem zdrowotności. Zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej osobom pracującym pozwoli na wydłużenie czasu aktywności zawodowej oraz ograniczy wyłączenie osób z rynku pracy z powodów zdrowotnych. Wzrost poczucia bezpieczeństwa społecznego i publicznego, jako czynnik kształtujący zachowania społeczne, jednocześnie decydujący o wizerunku regionu na zewnątrz, wymaga podjęcia szeregu odpowiednich działań. Wspieranie grup osób zagrożonych marginalizacją i patologią społeczną pozwala na ograniczenie negatywnych zjawisk oraz umocnienie solidarności i więzi międzyludzkich. Należy zatem wspierać zarówno samorządy lokalne, jak i organizacje pozarządowe oraz społeczne w organizowaniu polityki społecznej, prowadzeniu działań na rzecz wyrównywania szans rozwoju zawodowego i społecznego z uwzględnieniem równego statusu kobiet i mężczyzn.

Zmiany zachodzące obecnie na rynku pracy, wynikające m.in. z czynników demograficznych, strukturalnych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz podniesienia aktywności mieszkańców, obejmującą szczególnie aktywizację zawodową osób pozostających bez zatrudnienia, w tym osób biernych zawodowo. Wyzwaniem dla polityki rozwoju jest wyrównywanie szans w zakresie dostępu do rynku pracy i awansu zawodowego, w tym: wyrównanie szans kobiet w zakresie dostępu do awansu zawodowego, znoszenie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym znalezienie zatrudnienia oraz ułatwienie powrotu na rynek pracy osobom długotrwale bezrobotnym. Istotnym elementem jest również poprawa adaptacyjności zawodowej osób z wyższym wykształceniem, w szczególności absolwentów, poprzez wspieranie staży, wolontariatu oraz zajęć praktycznych, co stanowi również podstawę jednego z celów strategicznych *Strategii Śląskie*

2020+: wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców. Elastyczność i dostosowanie kształcenia do rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu i wzrostu zaawansowania technologicznego procesów gospodarczych będzie miało wpływ na rozwój województwa, podnosząc jednocześnie jego atrakcyjność i siłę konkurencyjną w otoczeniu. Sprawny system przekwalifikowań zawodowych i kształcenia ustawicznego powinien stwarzać warunki rozwoju zdolności do podejmowania pracy, nabycia kluczowych kompetencji oraz funkcjonowania w społeczeństwie.

W *Strategii Śląskie 2020+* jako istotny obszar wsparcia przedsiębiorstw wskazano również zwiększenie aktywności firm na rynkach międzynarodowych oraz rozwój i promocję eksportu innowacyjnych rozwiązań technologicznych tworzonych w regionie, jak również wykorzystanie wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Dla zwiększenia konkurencyjności istotne jest również stworzenie środowiska rozwoju przedsiębiorczości, które zapewni dobrą obsługę inwestorów, od poszukiwania lokalizacji po zakończenie procesu inwestycyjnego, nabór pracowników i zapewnienie kontaktów z zapleczem naukowo-badawczym. Wymaga to także zmian w przedsiębiorstwach kooperujących z przedsiębiorstwami restrukturyzowanych sektorów, posiadających niejednokrotnie wysoki potencjał technologiczny, który jednak dotychczas był w niepełnym stopniu wykorzystywany. Dużego znaczenia nabiera współpraca pomiędzy firmami sektora MŚP, a także ich powiązanie z podmiotami gospodarczymi działającymi na rynku globalnym.

W zakresie wzmocnienia otoczenia biznesu *Strategia Śląskie 2020+* wskazuje cele rozwojowe w zakresie wsparcia specjalizacji usług instytucji działających na rzecz umiędzynarodowienia działalności firm, wdrażania w firmach nowoczesnych metod zarządzania oraz strategii opartych na współpracy i specjalizacji oraz promowania wśród przedsiębiorców znaczenia wartości kulturalnych, środowiskowych, społecznych i etycznych przy wytwarzaniu dóbr i usług.

W kontekście wzmocnienia współpracy sektora nauki i biznesu, w szczególności w obszarach specjalizacji regionalnych, *Strategia Śląskie 2020+* zakłada wzmocnienie współpracy przedsiębiorstw w ramach klastrów w szczególności w tworzeniu wspólnej oferty konkurencyjnej.

Wsparcie przedsiębiorczości w ramach celu tematycznego 8 będzie przebiegało z uwzględnieniem specyficznych potencjałów i specjalizacji regionalnych oraz

subregionalnych, a także w zgodności z regionalną polityką innowacyjności, określona w dokumencie pn. *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020* jak również w *Programie Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020*.

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 18. Odniesienie CT 8 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji Priorytet II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: 2.2 Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom 2.3 Zwiększanie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka: II.1.4. Rozwój eksportu towarów i usług II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie II.3.1. Wzrost popytu na wyniki badań naukowych II.3.2. Podwyższenie stopnia komercjalizacji badań II.3.3. Zapewnienie kadr dla B+R II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego: II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej II.4.3. Zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej
Krajowa Strategia	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne):

Rozwoju Regionalnego	<p>1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego w tym kapitału ludzkiego i społecznego</p> <p>1.3.3. Zwiększanie możliwości wprowadzania rozwiązań innowacyjnych przez przedsiębiorstwa i instytucje regionalne</p> <p>1.3.4. Wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu (IOB)</p>
Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”	<p>Cel 1: Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki:</p> <p>1.2. Koncentracja wydatków publicznych na działaniach prorozwojowych i innowacyjnych</p> <p>1.2.1. Zwiększenie nakładów publicznych i stymulowanie nakładów prywatnych na działania B+R (badania i rozwój)</p> <p>1.2.2. Dostosowanie struktury mechanizmów i podniesienie efektywności publicznego finansowania B+R+I (badania + rozwój + innowacje)</p> <p>1.2.4. Wspieranie różnych form innowacji</p> <p>1.2.5. Wspieranie transferu wiedzy i wdrażania nowych/nowoczesnych technologii w gospodarce (w tym technologii środowiskowych)</p> <p>1.4. Ułatwianie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP</p> <p>1.4.2. Rozwój systemu pożyczkowego, poręczeniowego i gwarancyjnego</p> <p>1.4.3. Rozwój systemu mikrofinansowania</p> <p>1.4.7. Działania informacyjne i szkoleniowe</p> <p>Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy:</p> <p>2.1.1. Wsparcie międzysektorowej i międzynarodowej mobilności kadry naukowej</p> <p>2.1.3. Rozwój nowoczesnej kadry naukowej</p> <p>2.1.4. Rozwój infrastruktury badawczej i infrastruktury transferu wiedzy</p> <p>2.2.1. Pogłębianie integracji pomiędzy polityką przedsiębiorczości a polityką innowacyjną i naukowo-techniczną</p> <p>2.2.4. Wzmocnienie regionalnej polityki innowacyjnej</p> <p>2.2.5. Zmniejszenie asymetrii informacji dla polityki gospodarczej i działań strategicznych w obszarze innowacyjności oraz efektywności w układzie sektorowym i regionalnym</p> <p>2.3.2. Wspieranie mobilności kadr nauki i gospodarki</p> <p>2.3.3. Wspieranie współpracy w ramach klastrów</p> <p>2.3.5. Stworzenie systemu brokerów technologii</p> <p>2.4.1. Kształtowanie postaw proinnowacyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z sektora MŚP</p> <p>2.4.4. Budowa kultury innowacyjnej przedsiębiorczości akademickiej</p> <p>2.5.4. Zwiększanie umiejętności zarządczych przedsiębiorców,</p>

	w szczególności sektora MŚP
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego	<p>Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia</p> <p>Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych</p>
Krajowy Program Reform	<p>Koordinacja tematyczna:</p> <p>2. Innowacyjność dla wzrostu inteligentnego</p> <p>2.4.1. Rozwój kapitału intelektualnego w przedsiębiorstwach i promocja postaw przedsiębiorczych (MG)</p> <p>3. Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu</p> <p>3.1.2. Wydłużenie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn</p> <p>3.1.3. Wyrównywanie szans na rynku pracy dla osób 50+</p> <p>3.1.4. Działania na rzecz godzenia ról rodzinnych i zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym rozwój różnych form wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi</p> <p>3.1.5. Prowadzenie dalszych działań na rzecz poprawy sytuacji osób młodych na rynku pracy</p> <p>3.1.7. Doskonalenie aktywnej polityki rynku pracy</p> <p>3.1.8. Realizacja działań profilaktycznych i rehabilitacyjnych z zakresu ochrony zdrowia wpływających na dłuższe pozostawanie osób na rynku pracy</p> <p>3.1.10. Polityka migracyjna odpowiadająca na potrzeby rynku pracy</p>
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2010 - 2020	<p>Cel ogólny: Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa dla zrównoważonego rozwoju kraju</p> <p>Cel szczegółowy 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich</p> <p>Priorytet 1.2. Zwiększenie zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania</p> <p>1.2.1. Poprawa wahadłowej mobilności przestrzennej na poziomie lokalnym i regionalnym</p> <p>1.2.2. Rozwiązania prawne i systemowe na rynku pracy w zakresie ułatwiania i upowszechniania stosowania elastycznych form pracy</p> <p>1.2.3. Zwiększenie wykorzystania i promocja elastycznych form zatrudnienia przez pracodawców</p> <p>1.2.4. Zwiększenie dostępu do usług opieki nad dzieckiem</p> <p>1.2.5. Aktywizacja lokalnych rynków pracy z uwzględnieniem małych miast</p> <p>Priorytet 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich</p>

	1.3.1. Wspieranie tworzenia pozarolniczych miejsc pracy 1.3.2 Rozwój przedsiębiorczości
--	--

Wsparcie w ramach wskazanych priorytetów inwestycyjnych w ramach celu tematycznego 8 zostało zaprogramowane w Priorytecie VII Regionalny Rynek Pracy, w Priorytecie VIII Regionalne kadry gospodarki oraz w Priorytecie XIII Kapitał na start.

Cel tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 9 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 9.2. wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich,
- 9.4 aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności - jeden z czterech priorytetów inwestycyjnych wspieranych w ramach koncentracji 60% środków EFS w Programie,
- 9.7 ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,
- 9.8 wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Wybór priorytetów inwestycyjnych uzasadniony jest kierunkami rozwoju regionu wskazanymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w ramach obszarów priorytetowych, dzięki którym region stanie się miejscem o atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni, sprzyjającym wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie.

Zgodnie z w/w dokumentem działania, które będą realizowane do 2020 r. powinny przyczynić się do zwiększenia harmonii społecznej i wzmocnienia kapitału zaufania przy jednoczesnym zachowaniu dogodnych warunków życia mieszkańców, szczególnie na obszarach o niskiej aktywności społecznej i zawodowej oraz nagromadzonych problemach społecznych. Jedynie za pomocą zintegrowanego podejścia do działań można osiągnąć sukces w rozwoju obszarów miejskich i wiejskich. Środki dotyczące fizycznej renowacji obszarów miejskich należy łączyć ze środkami promującymi edukację, rozwój gospodarczy, włączenie

społeczne i ochronę środowiska. Ponadto niezbędny jest rozwój silnego partnerstwa między lokalnymi obywatelami, społeczeństwem obywatelskim, lokalną gospodarką i różnymi szczeblami administracji rządowej. Dlatego istotnym elementem będzie wsparcie kompleksowych projektów rewitalizacyjnych obejmujących swym zasięgiem dzielnice lub kwartały miast. Wieloaspektowe podejście do rewitalizacji pozwoli na rozwiązanie problemów dotyczących wykluczonych społeczności, a realizacja szerokich i kompleksowych działań w tym zakresie będzie znacznie bardziej skuteczna niż punktowe, nieskoordynowane projekty nieosadzone w specyfice społecznej danego terytorium.

Województwo śląskie charakteryzujące się najwyższym stopniem wskaźnika urbanizacji, zwartą miejską siecią osadniczą oraz zachodzącymi procesami restrukturyzacji przemysłu w sposób szczególny dotknięte jest koncentracją obszarów wymagających rewitalizacji. W związku z tym jednym z celów *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* jest osiągnięcie wysokiego poziomu ład przestrzennego oraz efektywne wykorzystanie przestrzeni. W tym kontekście ważne jest podjęcie działań w zakresie ożywienia terenów, w tym obiektów poprzemysłowych i zdegradowanych, przywracając im ich dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze lub nadając nowe.

Głównymi problemami dużych miast są: zniszczona infrastruktura komunalna, degradacja śródmieść i terenów poprzemysłowych. Małe miasta oraz gminy wiejskie borykają się natomiast z problemami dotyczącymi degradacji ścisłego centrum, budynków użyteczności publicznej, dewastacji terenów zielonych oraz zachwianiu ład przestrzennego. Niezbędne zatem jest podjęcie szerokich działań mających na celu poprawę jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, zwłaszcza centrów miast i dzielnic oraz przestrzeni recepcyjnych.

Zakładane główne efekty planowanych działań w tym zakresie to: atrakcyjna przestrzeń publiczna w wymiarze społecznym i gospodarczym oraz nadanie nowych funkcji terenom poprzemysłowym i zdegradowanym. Zapewnienie spójności społecznej i gospodarczej powinno następować poprzez spójne działania zarówno instytucjonalne, jak i lokalne. Zaprojektowane powinny być w oparciu o dobrze zdefiniowane problemy terytorialne i faktyczne potrzeby, uwzględniając niekorzystne procesy demograficzne, które w przypadku województwa śląskiego w sposób znaczący warunkować będą kierunki polityki społecznej oraz kształt rynku pracy i gospodarkę regionu. Stąd koniecznym jest efektywne świadczenie usług społecznych odpowiadających na wyzwania demograficzne, wspomagające

uruchamianie dostępnych zasobów ludzkich dotąd niewykorzystanych, pozostających poza rynkiem pracy i wykluczonych społecznie oraz posiadających niskie wykształcenie. W szczególności poprzez wzrost dostępności do usług, efektywnego wspierania rodziny w wypełnianiu jej ról społecznych, poprzez wsparcie organizacji opieki nad dzieckiem oraz pomocy w wychowaniu w dobrostanie społecznym i ekonomicznym. Obszary zdegradowane fizycznie charakteryzują się jednocześnie natężeniem negatywnych zjawisk gospodarczych oraz licznymi deficytami społecznymi. Istnieje w związku z tym konieczność rozbudowy narzędzi zapewniających osobom wykluczonym dostęp do usług publicznych, pozwalających na powrót na rynek pracy oraz ograniczenie skali ubóstwa i zagrożenia ubóstwem, w szczególności wśród dzieci, osób starszych, niesamodzielných i niepełnosprawnych.

Powyższe znajduje potwierdzenie w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*, gdzie jednym z obszarów strategicznej interwencji w ujęciu regionalnym są tereny wymagające rewitalizacji. Są to obszary, na których istnieją tereny i obiekty zdegradowane, zdewastowane, w tym głównie przemysłowe, dotknięte problemami związanymi z degradacją środowiska przyrodniczego oraz nasileniem negatywnych zjawisk społecznych. Główne wyzwania dla tych obszarów będą dotyczyć przywrócenia im funkcji społecznych, jak i gospodarczych.

Zgodnie z rekomendacjami badania pn. *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych – ocena procesu i identyfikacja pożądaných kierunków działania podmiotów publicznych i prywatnych w województwie śląskim*, region boryka się z niskim stopniem realizacji projektów kompleksowych, łączących przedsięwzięcia infrastrukturalne i społeczne. Badanie wykazało również, że łącząc działania społeczne z infrastrukturalnymi w zakresie rewitalizacji, nie można pomijać specyfiki społeczeństw lokalnych oraz tła materialnego, funkcjonalnego i estetycznego obszaru, w którym te społeczności egzystują.

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 19. Odniesienie CT 9 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie ukierunkowanego i zindywidualizowanego wsparcia oraz wzmocnienie działań mających na celu pomoc w powrocie do zatrudnienia • zmniejszenie luki zatrudnieniowej osób niepełnosprawnych, w tym osób o dużym stopniu niepełnosprawności • ekspansja sektora stabilnych kapitałowo przedsiębiorstw społecznych; wspieranie przedsiębiorstw społecznych zapewniających wysoki stopień innowacji w zarządzaniu i procesach produkcji • zwiększenie dostępności wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych w oparciu o jasną strategię, przy uwzględnieniu przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową, w celu zmniejszenia nierówności w dostępie do usług zdrowotnych (związanych zarówno z określonymi grupami społecznymi, jak i różnicami terytorialnymi) • zwiększenie dostępności usług społecznych w celu ograniczenia nierówności społecznych
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Cel III.1. Integracja społeczna: <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym 1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych: <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych 2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów dyfuzji oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych: <ol style="list-style-type: none"> 3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich 3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej

<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego</p>	<p>Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów zdegradowanych: 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacji miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze</p>
<p>Strategia rozwoju kapitału ludzkiego</p>	<p>Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy</p>
<p>Strategia rozwoju kapitału społecznego</p>	<p>Priorytet strategii 2.1. Wspieranie mechanizmów współpracy instytucji publicznych z obywatelami Kierunki działań: 2.1.1. Wzmocnienie i upowszechnienie mechanizmów dialogu obywatelskiego i dialogu społecznego 2.1.3. Zwiększenie wykorzystania zasobów lokalnych instytucji publicznych dla rozwijania aktywności obywatelskiej Priorytet strategii 2.3. Wzmocnienie integracji i solidarności społecznej Kierunki działań: 2.3.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspieranie różnorodnych form samopomocy (pomoc dla samopomocy) 2.3.2. Wspieranie poradnictwa prawnego, rodzinnego, psychologicznego, socjalnego i obywatelskiego</p>
<p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020</p>	<p>Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich: 1.4. Zapobieganie i ograniczanie wykluczenia społecznego oraz redukcja i przeciwdziałanie ubóstwu na obszarach wiejskich</p>
<p>Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2012-2022</p>	<p>Cel 4 Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa: 4.1. Integracja rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego 4.1.1. Wzmocnienie relacji między rozwojem regionalnym kraju a polityką obroną</p>

Wsparcie w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych celu tematycznego 9 zostało

zaprogramowane w Priorytecie IX Włączenie społeczne i w Priorytecie X Rewitalizacja.

Cel tematyczny 10 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie

Dla realizacji wskazanych celów rozwojowych w ramach celu tematycznego 10 niezbędna jest interwencja w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych:

- 10.1. zapobieganie i ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i promowanie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej,
- 10.3. poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy,
- 10.4. inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

Wybór priorytetów inwestycyjnych uzasadniony jest kierunkami rozwoju regionu wskazanymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w ramach obszaru priorytetowego B. Szanse Rozwojowe Mieszkańców, dzięki któremu region stanie się miejscem stwarzającym szanse rozwojowe dla mieszkańców i zapewniającym wysoką jakość kształcenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy, którego mieszkańców cechują wysokie kompetencje.

Zgodnie ze *Strategią Śląskie 2020+* działania, które będą podejmowane do roku 2020 powinny przyczynić się do rozwoju kompetencji i umiejętności wśród mieszkańców województwa, co w efekcie przełoży się na wzrost poziomu zatrudnienia oraz ułatwi mieszkańcom radzenie sobie ze zmianami na rynku pracy. Wysoki poziom wykształcenia mieszkańców pozwoli na sprostanie wyzwaniom rynku pracy. W tym zakresie zasadnym jest wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności i jakości szkolnictwa na wszystkich poziomach kształcenia, dzięki zwiększeniu form wykorzystania rozwiązań informatycznych w procesie edukacji. Osiągnięcie wizji rozwoju zaprezentowanej w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* wymagać będzie działań wspierających system szkolnictwa na wszystkich jego poziomach, który będzie zapewniał przede wszystkim wysoką jakość kształcenia i będzie dostosowany do potrzeb rynku pracy. Dodatkowo w związku

z problemem dużej ilości osób pozostających bez zatrudnienia będących w wieku aktywności zawodowej, zachodzi konieczność zaplanowania efektywnego i innowacyjnego systemu kształcenia ustawicznego. Musi być on zorientowany na różne środowiska i zaspokajać oczekiwania różnych grup wiekowych ludności oraz zapewniać system przekwalifikowań zawodowych zwiększający mobilność zawodową.

Do głównych uwarunkowań, które mogą wpływać na intensywność procesów rozwoju województwa można zaliczyć: niedostosowanie umiejętności pracowników do oczekiwań nowoczesnego rynku pracy, rosnące zapotrzebowanie na pracowników wysoko i średnio wykwalifikowanych przy jednoczesnym spadku zapotrzebowania na pracowników niskowykwalifikowanych, wzrost znaczenia kobiet, jako coraz lepiej przygotowanych nie tylko do podejmowania pracy w nowo powstających zawodach lecz również do przejmowania ważnych pozycji w strukturze społecznej, z gospodarką i polityką łącznie. Ponadto nie można zapominać o coraz większej konkurencji panującej na świecie, nie tylko w aspekcie technologicznym, ale również w kontekście zatrudnienia, kwalifikacji zawodowych. *Strategia Śląskie 2020+* podkreśla również konieczność współpracy uczelni z przemysłem, co uwarunkowane jest również odpowiednim poziomem wiedzy i kompetencji wyniesionym z wcześniejszych etapów kształcenia.

Wśród wyzwań, z jakimi województwo śląskie zmierzy się w perspektywie roku 2020, należy wymienić m.in. zapewnienie dostępu do wysokiej jakości edukacji, która z jednej strony umożliwi stałe podnoszenie poziomu wykształcenia i będzie kreować pozytywne postawy w zakresie przedsiębiorczości i kreatywności, a z drugiej strony poprzez głębsze powiązanie rozwoju edukacji z potrzebami rynku pracy ułatwi dostosowywanie kwalifikacji do jego zmieniających się potrzeb. Równie istotne jest rozwijanie form nauczania integracyjnego, który ułatwi pełniejszy udział w życiu społecznym osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.

Kwestią problemową jest również niska jakość i niedostosowanie do potrzeb kształcenia zawodowego. Jest to o tyle istotne, że jednym z potencjałów województwa śląskiego jest wysoka koncentracja przedsiębiorstw reprezentujących zróżnicowane gałęzie gospodarki, co powinno przekładać się również na wykwalifikowaną siłę roboczą. *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2020+"* wskazuje, iż zachodzące w regionie procesy restrukturyzacji warunkują podnoszenie aktywności zawodowej oraz rozwój zdolności

przystosowania się i przedsiębiorczości. Duże znaczenie ma stworzenie efektywnego systemu przekwalifikowań i reorientacji zawodowej osób dorosłych, a szczególnie w zakresie kształcenia pozaformalnego.

Należy zatem podejmować działania mające na celu przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-gospodarczym związanym z bezrobociem, niską jakością infrastruktury technicznej i społecznej. Jednocześnie konieczne jest podejmowanie działań ukierunkowanych na poprawę jakości edukacji oraz kształcenia ustawicznego. Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* w celu sprostania wymogom rynku pracy należy podejmować działania dotyczące poszerzania bazy i specjalności kształcenia, rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego, co ma implikować upowszechnienie wykształcenia średniego. Podejmowane w szkolnictwie działania powinny uwzględniać m.in. realizację nowatorskich programów nauczania, wyrównywanie różnic w poziomie nauczania pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Nie uda się tego zrealizować bez współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli. Powinno to wpłynąć na wysokie kwalifikacje kadr, ich motywację w pracy i w procesie ciągłej poprawy jakości realizowanych zajęć. Podkreśla się predyspozycje szkoły jako miejsca do rozwijania postaw kreatywnych i przedsiębiorczych.

Badanie ewaluacyjne pn. *Podsumowanie efektów realizacji projektów w obszarze edukacji w województwie śląskim* przeprowadzone na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego w 2010 roku wykazało zaniedbania w obszarze szkolnictwa zawodowego pod kątem infrastruktury, kadry, wizerunku wśród potencjalnych uczniów i ich rodziców, zarządzania szkolnictwem zawodowym. W badaniu podkreśla się również kwestię zwrócenia większej uwagi na przedmioty matematyczno-przyrodnicze i ścisłe w szkołach średnich w kontekście wyboru kierunku studiów. Niezwykle istotne w tym aspekcie jest nawiązanie współpracy uczelni wyższych ze szkołami. *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”* wskazuje na funkcjonowanie systemu szkolnictwa, który stwarza szanse rozwojowe dla mieszkańców. Uwzględnienie funkcjonujących ośrodków akademickich jest ważne dla rozwoju kompetencji i wykształcenia, a w konsekwencji tworzy warunki dla gospodarki wiedzy.

Ponadto badanie ewaluacyjne pn. *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów* wykonane w 2011 roku w ramach projektu systemowego pn. „Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru” realizowanego

przez Ministerstwo Edukacji Narodowej wykazało, że w Polsce baza techno-dydaktyczna jest postrzegana ogólnie jako słaba strona kształcenia zawodowego (decyduje o tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie do praktycznej nauki zawodu w większości szkół oraz przewidywane niewystarczające finansowanie ich unowocześnienia). Jak wskazano, duży potencjał tkwi w wykorzystaniu obecnej infrastruktury szkół zawodowych (duże budynki, hale/sale po warsztatach mogą stanowić rzeczywistą bazę pod nowe rozwiązania). Ponadto z badania wynika, że kształcenie zawodowe z różnych przyczyn nie jest dostosowane do potrzeb rynku pracy.

Nadarzająca się szansa, jaką stwarza nadchodząca perspektywa finansowa 2014-2020 oraz cele do osiągnięcia, jakie wyznaczają dokumenty zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym, skłaniają do skoncentrowania wysiłków na potencjale, który drzemie w niedocenianym dotąd kształceniu zawodowym. Przez lata bowiem istniał negatywnie nacechowany stereotyp o małej efektywności kształcenia w zawodach, przez co taka forma kształcenia cieszyła się mniejszym zainteresowaniem wśród uczniów szkół podstawowych czy gimnazjów.

Równocześnie województwo śląskie, mimo jednego z wyższych wyników w Polsce w zakresie wskaźnika upowszechniania edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3-4-letnich w roku szkolnym 2011/2012, nadal boryka się z problemem niedostosowania przestrzennego sieci placówek wychowania przedszkolnego do istniejących potrzeb. Wspomniane wyżej badanie ewaluacyjne pn. *Podsumowanie efektów realizacji projektów w obszarze edukacji w województwie śląskim* podkreśla, iż pomimo dobrych na tle kraju wskaźników upowszechnienia edukacji warto uwzględnić działania cechujące wzrost jakości edukacji przedszkolnej i dalszy wzrost dostępności do edukacji przedszkolnej.

[Ewaluacja ex-ante do uzupełnienia na późniejszym etapie]

Planowana interwencja jest spójna i uzasadniona zapisami europejskich i krajowych dokumentów strategicznych oraz dokumentów kierunkowych związanych z perspektywą 2014-2020 tj.:

Tabela 20. Odniesienie CT 10. do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego

Dokument strategiczny	Nawiązanie do dokumentu
Strategia Europa 2020	Priorytet I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji
Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020	Priorytet finansowania: Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego: 4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego 4.3. Zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej Cel III.1. Integracja społeczna: 1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym 1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych: 2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych: 3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich 3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów: 1.1 Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi; 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne). Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów zdegradowanych: 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

<p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”</p>	<p>Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy: 2.5. Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki</p>
<p>Strategia rozwoju kapitału ludzkiego 2020</p>	<p>Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli</p>
<p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020</p>	<p>Cel 1 Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich: 1.1 Podnoszenie umiejętności, poziomu wykształcenia oraz wzrost mobilności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich Cel 2 Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz popraw ich dostępności przestrzennej: 2.4 Rozwój infrastruktury społecznej zapewniającej mieszkańcom obszarów wiejskich dostęp do dóbr i usług</p>

Wsparcie w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych celu tematycznego 10 zostało zaprogramowane w Priorytecie XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego i w Priorytecie XII Infrastruktura edukacyjna.

5. KWESTIE HORYZONTALNE

Równość szans, ze szczególnym uwzględnieniem równości szans kobiet i mężczyzn

Równość szans jest podstawową wartością Wspólnoty Europejskiej, a obowiązkiem każdego z państw członkowskich jest podejmowanie działań zapobiegających nierównemu traktowaniu oraz dyskryminacji m.in. ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Zasada równości szans będzie przestrzegana na każdym etapie realizacji Programu. Szczególnym elementem realizacji zasady równości szans będzie aktywizacja osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne są w szczególny sposób zagrożone wykluczeniem społecznym z uwagi na trudność w dostępie do miejsc pracy, świadczenia pracy i możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Zmiany zachodzące na rynku pracy, w tym również w kontekście wyzwań demograficznych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Skuteczność działań aktywizacyjnych adresowanych do osób niepełnosprawnych uzależniona jest od umiejętności dostosowania działań podejmowanych na rzecz tej grupy osób do specyficznych potrzeb osób niepełnosprawnych wynikających m.in. z rodzajów niepełnosprawności, którymi są dotknięte. Dlatego tworząc przyjazne systemy wsparcia i rozwijając instrumenty o charakterze aktywizacyjnym, promowane będzie stosowanie kompleksowego podejścia do wspierania osób niepełnosprawnych, obejmującego zarówno usługi o charakterze psychologiczno-motywacyjnym, jak i zróżnicowaną ofertę ukierunkowaną na rozwój kompetencji i kwalifikacji zawodowych. Efektem tych działań ma być zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych, zwłaszcza na otwartym rynku pracy.

W polityce równościowej Unii Europejskiej wśród równości szans szczególny nacisk położono na równość szans kobiet i mężczyzn. Równość należy rozumieć jako stan, w którym wszystkim ludziom (kobietom i mężczyznom) przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki oraz gdy mają równy dostęp do dóbr i usług, a także równe szanse rozwoju. Równość to możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających z płci społeczno-kulturowych (gender), czyli przypisanego kobietom i mężczyznom zestawu cech, postaw i oczekiwań na temat tego, jakie powinni/y pełnić role w społeczeństwie oraz

bez ograniczeń ze względu na stereotypowe postrzeganie grupy lub grup społecznych, do których przynależą.

Promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz uwzględnianie problematyki płci zostanie zapewnione w procesie przygotowywania i realizacji Programu, a zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie zasadą horyzontalną dla wszystkich Priorytetów RPO WSL 2014-2020. Oprócz podejścia przekrojowego, w ramach priorytetów odnoszących się do wsparcia z Europejskiego Funduszu Społecznego, przewidziano możliwość realizacji działań mających na celu zwalczanie wszelkiej dyskryminacji.

Ze względu na różną sytuację kobiet i mężczyzn na rynku pracy w ramach poszczególnych Priorytetów Programu realizowane będą działania sprzyjające realizacji następujących celów:

- równa niezależność ekonomiczna kobiet i mężczyzn,
- eliminacja stereotypów związanych z płcią,
- godzenie życia zawodowego i prywatnego, umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym.

Analiza oraz diagnoza sytuacji kobiet i mężczyzn w danym obszarze będą stanowiły punkt wyjścia dla realizowanych projektów, a obserwacja i ocena wpływu realizowanych działań na warunki życia kobiet i mężczyzn (gender impact assessment) oraz innych grup marginalizowanych staną się kluczowymi elementami monitoringu i ewaluacji przedsięwzięć.

Skład Komitetu Monitorującego i wszystkich grup tematycznych działających przy KM RPO WSL 2014-2020 będzie różnorodny. W skład KM RPO WSL 2014-2020 zostaną włączeni przedstawiciele środowisk działających na rzecz równości szans, w tym pod względem płci. Przy KM RPO WSL 2014-2020 utworzona zostanie Grupa robocza ds. horyzontalnych. Jednocześnie Komitet Monitorujący będzie uczestniczył w zatwierdzaniu przedsięwzięć mających na celu promowanie równouprawnienia płci, równych szans i zapobieganiu dyskryminacji, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych, które zostały zidentyfikowane w województwie śląskim jako grupa w sposób znaczący narażona na dezaktywizację społeczną i zawodową oraz mająca utrudniony dostęp do usług warunkujących sprawne funkcjonowanie na rynku pracy.

Zrównoważony rozwój

Cele funduszy objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych są osiągnane w ramach zrównoważonego rozwoju oraz unijnego wsparcia celu ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego zgodnie z art. 11 Traktatu.

Zasada zrównoważonego rozwoju będzie realizowana na poziomie programowania poprzez odpowiednie zdefiniowanie warunków brzegowych i kierunkowych kryteriów wyboru dla wyznaczania inwestycji podejmowanych w obszarze środowiska, energetyki, w tym OZE oraz transportu. Na poziomie wdrażania natomiast poprzez ustalenie adekwatnych, szczegółowych kryteriów wyboru projektów.

Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich jako element zrównoważonego rozwoju

Rewitalizacja to skoordynowany proces, prowadzony wspólnie przez władzę samorządową, społeczność lokalną i innych uczestników, będący elementem polityki rozwoju i mający na celu przeciwdziałania degradacji przestrzeni zurbanizowanej, zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego, przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju. Problem wykluczenia społecznego dotyczy nie tylko osób czy rodzin, ale całych środowisk, a aktywizacja osób marginalizowanych jest często niemożliwa bez zmiany wzorców zachowań w ich szerszym społecznym otoczeniu. Bazując na potencjale i zasobach całych społeczności lokalnych, konieczne jest wytworzenie i wdrażanie modeli pracy z nimi. Modele te będą kompleksowo odpowiadać na potrzeby lokalnych społeczności oraz będą komplementarne z działaniami rewitalizującymi otoczenie infrastrukturalne. Kluczowym narzędziem w procesie rewitalizacji społecznej będzie zaangażowanie w realizację zmian rewitalizacyjnych przedstawicieli grup docelowych. Szczególny nacisk zostanie położony na edukację i przygotowanie społeczności do aktywnego uczestniczenia w tych zmianach jako główny cel instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych działających w partnerstwie na rzecz społeczności lokalnych.

Inteligentne specjalizacje

Strategia *Europa 2020* stawia przed regionami wiele wyzwań. Jednym z nich jest wskazanie inteligentnej specjalizacji [*smart specialization*], jako elementu koncentracji wsparcia na

silnych stronach regionu. Na tym, co najlepiej rozwija gospodarkę województwa, a w konsekwencji przyczynia się do podniesienia jej konkurencyjności zarówno wewnątrz regionu, jak i wobec innych regionów kraju i Europy. Na podstawie przeprowadzonych prac badawczo-analitycznych w procesie opracowania *Programu Rozwoju Technologii na lata 2010-2020* oraz aktualizacji *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013 -2020* określono inteligentne specjalizacje tematyczne województwa, których wizja ekosystemu innowacji ma stanowić podłoże do implementacji przedsięwzięć skoncentrowanych na rozwoju potencjału regionu przy wykorzystaniu zasobów województwa, jak i dostępie do zasobów globalnych. Istotą specjalizacji jest ich wieloaspektowe podejście wykraczające poza branżowe ujęcie rozwoju, jednocześnie pozwalające zarówno na rozwój produktów, usług i co najważniejsze potencjału wiedzy zarówno sektora biznesu, nauki oraz publicznego.

Partnerstwo

W rozumieniu art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, podmiotami partnerstwa są właściwe organy regionalne, lokalne, miejskie i inne władze publiczne, partnerzy gospodarczy i społeczni oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerzy działający na rzecz ochrony środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie równości i niedyskryminacji. Na etapie programowania i przygotowywania *Umowy Partnerstwa* pod uwagę wzięta została rola partnerów dla osiągnięcia założeń Umowy i Programu oraz potrzeby partnerów odnośnie wzmocnienia ich potencjału. Stąd też udział partnerów społeczno-gospodarczych, władz samorządowych i organizacji pozarządowych w konsultacji zapisów Programu i *Umowy Partnerstwa* i w dyskusjach nad kształtem obszarów wsparcia objętych Programem i Umową. Uczestnictwo ww. podmiotów w programowaniu zostaje zapewnione poprzez udział w pracach grup roboczych i eksperckich oraz w pracach regionalnych gremiów, jak Regionalne Forum Terytorialne Województwa Śląskiego. Na etapie wdrażania partnerzy

odegrają istotną rolę w Komitecie Monitorującym Program. Uwzględniając zasadę partnerstwa, w Komitecie Monitorującym uczestniczyć będzie strona rządowa, samorządowa, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych. Przy powoływaniu członków Komitetu bierze się pod uwagę dążenie do zrównoważonego udziału strony rządowej, samorządowej, partnerów społecznych i gospodarczych oraz jak najwyższej efektywności ich pracy. Na etapie monitorowania zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez udział partnerów w systemie sprawozdawczości, przekazywanie informacji o postępie Programu oraz udział w dyskusji nad rezultatami ewaluacji Programu. W ramach odpowiednich priorytetów Programu zapewnione zostanie wsparcie dla partnerów społecznych i organizacji pozarządowych, mogących być jego beneficjentami jako projektodawcy lub jako bezpośredni odbiorcy wsparcia.

6. OPIS PRIORYTETÓW

PRIORYTETY REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020, FINANSOWANEGO Z EFRR I EFS

Zakres Priorytetów *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*, finansowanego z EFRR i EFS został opracowany z uwzględnieniem zapisów poniższych dokumentów:

- Zmienionego wniosku Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 COM/2012/0496 wersja ostateczna - 2011/0276 (COD),
- Wniosku Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/ 2006 (KOM (2011) 614 wersja ostateczna),
- Wniosku Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1081/ 2006 (KOM (2011) 607 wersja ostateczna)

i obejmuje:

- I. Nowoczesna gospodarka**
- II. Cyfrowe Śląskie**
- III. Wzmocnienie konkurencyjności MŚP**
- IV. Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna**
- V. Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystanie zasobów**
- VI. Transport**

- VII. Regionalny rynek pracy**
- VIII. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy**
- IX. Włączenie społeczne**
- X. Rewitalizacja**
- XI. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego**
- XII. Infrastruktura edukacyjna**
- XIII. Kapitał na start**
- XIV. Instrumenty finansowe - EFRR**
- XV. Pomoc Techniczna EFS**
- XVI. Pomoc Techniczna EFRR**

PRIORYTET I. NOWOCZESNA GOSPODARKA

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki regionu w oparciu o wykorzystanie endogenicznego potencjału specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych specjalizacji.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- wsparcie specjalizacji i doskonalenia podmiotów sektora B+R+I,
- poprawa jakości i wykorzystania wyników prac sektora B+R+I w gospodarce,
- wzmocnienie potencjału kreatywnego i innowacyjnego w regionie poprzez tworzenie i rozwój instytucji popularyzujących naukę i innowacje,
- zwiększenie zaangażowania przedsiębiorstw w prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej oraz wdrażanie innowacji,
- rozwój i profesjonalizacja usług Instytucji Otoczenia Biznesu na rzecz zwiększenia innowacyjności gospodarki.

Opis

Priorytet I realizowany będzie poprzez wdrażanie działań mających na celu podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności regionu, jak również wzmocnienie potencjału sektora B+R+I poprzez m.in. inwestycje w infrastrukturę naukowo-badawczą, wsparcie projektów, które mają na celu stworzenie przewagi konkurencyjnej oraz wykreowanie i wprowadzenie innowacyjnego produktu bądź usługi na rynek.

W ramach tego Priorytetu preferowane będą przedsięwzięcia, które przyczynią się do realizacji założeń *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020* poprzez wsparcie niezbędnej infrastruktury służącej innowacjom i badaniom naukowym kreowanym przez ośrodki naukowe, badawcze, w tym interdyscyplinarne oraz Instytucje Otoczenia Biznesu w zakresie tworzenia i komercjalizacji rozwiązań technologicznych zgodnych z inteligentnymi specjalizacjami województwa. Poza tym w ramach Priorytetu I przewiduje się wsparcie skierowane na stworzenie miejsca o znaczeniu regionalnym, mającego na celu promocję, popularyzację nauki i innowacji wśród mieszkańców regionu, w szczególności dzieci i młodzieży, a także umożliwiającym stymulację zainteresowań naukowych oraz upowszechniającym wiedzę w regionie.

Ponadto przewiduje się wsparcie transferu wiedzy i praw niematerialnych oraz wsparcie dla pozyskania praw patentowych dla własnych rozwiązań. W ramach Priorytetu I planowane są projekty służące rozwojowi niezbędnej infrastruktury badawczej w przedsiębiorstwach. Planuje się możliwość uzyskania wsparcia na cały cykl badawczy (np. prototyp, linia demonstracyjna, wdrożenie i komercjalizacja wyników). Dodatkowo dofinansowanie będą mogły uzyskać działania prowadzone w ramach *living-labs*³⁶.

W ramach Priorytetu I przewidywane jest wsparcie skierowane do Instytucji Otoczenia Biznesu³⁷ działających w regionie, a przyczyniających się do profesjonalizacji świadczonych usług w zakresie inteligentnego rozwoju.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu I będzie pomoc bezzwrotna (dotacja). W efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

O wsparcie w ramach Priorytetu I mogą ubiegać się podmioty, których siedziba znajduje się na terenie województwa śląskiego, bądź też projekt jest realizowany na terenie województwa śląskiego.

Instrumenty Terytorialne

W Priorytecie I nie przewiduje się realizacji wsparcia z wykorzystaniem Instrumentów Terytorialnych.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, posiadające osobowość prawną;

³⁶ Living-lab – laboratorium, którego głównym zadaniem jest udostępnianie miejsca i środków do badań organizowanych przez przedsiębiorstwa (w modelu B2B) lub przedsiębiorstwa z udziałem użytkowników (w modelu B2C).

³⁷ M.in.: parki technologiczne, centra transferu technologii, inkubatory technologiczne itp.

- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub związki i stowarzyszenia zawarte między nimi;
- Przedsiębiorcy;
- Uczelnie/ szkoły wyższe;
- Jednostki naukowe;
- Jednostki naukowo-badawcze posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną;
- Spółki celowe tworzone przez uczelnie wyższe;
- Instytucje otoczenia biznesu;
- Podmioty zarządzające parkami/centrami (naukowo-technologicznymi, przemysłowo-technologicznymi, transferu technologii);
- Podmioty zarządzające inkubatorami technologicznymi;
- Organizacje pozarządowe;
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej, posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną;
- Porozumienia ww. podmiotów, reprezentowane przez lidera;
- Podmioty działające w oparciu o umowę/ porozumienie zgodnie z zapisami ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym oraz ustawy o koncesji na roboty budowlane lub usługi.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* w zakresie wspierania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, w tym zwłaszcza na zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich oraz wzmacnianie powiązań pomiędzy rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją.

Komplementarność z EFMR

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* w zakresie wspierania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji wsparcie z EFMR zostanie przeznaczone na wsparcie innowacyjnego, konkurencyjnego i opartego na wiedzy rybołówstwa i akwakultury.

Komplementarność z EFS

Występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu VIII Regionalne kadry gospodarki oraz w ramach Priorytetu XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie prowadzenia prac B+R						
Liczba nowych/zmodernizowanych laboratoriów badawczych, w tym: 1 - jednostki naukowe, 2 - przedsiębiorstwa, 3 - IOB						
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury w: 1 - jednostkach naukowych, 2 - przedsiębiorstwach, 3 - IOB						
Liczba osób/przedsiębiorców korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektu						
Liczba wdrożonych wyników prac B+R						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET II. CYFROWE ŚLĄSKIE

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzmocnienie Społeczeństwa Informacyjnego w regionie.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- zwiększenie poziomu dostępności i wykorzystania publicznych usług cyfrowych w regionie,
- zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w MŚP.

Opis

Wzrastający poziom cyfryzacji i informatyzacji sprawia, że usługi cyfrowe (w tym usługi mobilne) stają się coraz powszechniejsze. Województwo Śląskie pragnąc stworzyć odpowiednie warunki dla funkcjonowania mieszkańców regionu w społeczeństwie informacyjnym, zdecydowało się na wsparcie działań w ramach Priorytetu II Cyfrowe Śląskie. Priorytet realizowany będzie poprzez wdrażanie działań służących poprawie jakości i bezpieczeństwa oraz wzrostowi wykorzystania publicznych usług elektronicznych (w tym usług mobilnych) na terenie województwa śląskiego.

W ramach tego Priorytetu przewiduje się dofinansowanie projektów polegających na tworzeniu usług publicznych (w tym nowych treści) w postaci cyfrowej (w tym mobilnej) z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz ich udoskonalaniu, integracji oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i powszechnego, otwartego dostępu. Planuje się również wsparcie projektów ukierunkowanych na digitalizację zasobów i treści w celu wzmocnienia procesu cyfryzacji zasobów będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego i/lub lokalnego. W ramach realizowanych przedsięwzięć dopuszcza się również inwestycje w rozwiązania teleinformatyczne oraz budowę publicznych punktów dostępu do Internetu poprzez *hotspoty* w miejscach publicznych, niezbędne do prawidłowego funkcjonowania projektu.

Ponadto planuje się realizację projektów przez MŚP w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK (w tym treści cyfrowe), sprzedaży produktów i usług w Internecie, tworzenia i udostępniania usług elektronicznych odpowiadających ich potrzebom, jak również

usprawniających procesy biznesowe oraz inwestycje w rozwiązania teleinformatyczne służące rozwojowi przedsiębiorstwa.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu II będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

O wsparcie w ramach Priorytetu II mogą ubiegać się podmioty, których siedziba znajduje się na terenie województwa śląskiego bądź też miejscem realizacji projektu jest województwo śląskie.

Instrumenty Terytorialne

W Priorytecie II nie przewiduje się realizacji wsparcia z wykorzystaniem Instrumentów Terytorialnych.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną;
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia;
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe;
- Samorządowe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, których ustawowym lub statutowym zadaniem jest pełnienie zadań publicznych w zakresie edukacji;
- Organizacje turystyczne;
- Organizacje pozarządowe;
- Państwowe i samorządowe instytucje kultury;
- Uczelnie/ szkoły wyższe;
- Jednostki naukowo-badawcze, posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną;

- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej, posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną;
- Podmioty działające w oparciu o umowę/ porozumienie zgodnie z zapisami ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym oraz ustawy o koncesji na roboty budowlane lub usługi;
- Porozumienia ww. podmiotów, reprezentowane przez lidera;
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.

Komplementarność z EFS

Występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu IX Włączenie społeczne oraz Priorytetu XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba usług publicznych udostępnionych on-line (UP)						
Liczba przedsiębiorstw, w których wdrożono aplikacje cyfrowe wspomagające						

procesy biznesowe						
Liczba wspartych przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą związaną z gospodarką elektroniczną (UP)						
Wskaźniki rezultatu						
Pojemność zdigitalizowanych zasobów publicznych (UP)						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET III. WZMOCNIENIE KONKURENCYJNOŚCI MŚP

Cel

Celem głównym Priorytetu jest zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w regionie.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- wsparcie innowacji szczególnie pożądanym z punktu widzenia gospodarki regionu,
- wzrost inwestycji w zakresie turystyki,
- zwiększenie powierzchni inwestycyjnych udostępnianych przedsiębiorstwom,
- wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja produktów i usług na rynkach międzynarodowych,
- wsparcie Instytucji Otoczenia Biznesu na rzecz zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności gospodarki,
- wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw.

Opis

W ramach Priorytetu III wsparcie uzyskają mikro, małe oraz średnie przedsiębiorstwa z regionu w zakresie pozyskania i implementacji innowacji produktowych, procesowych i organizacyjnych. Preferencje w zakresie wdrażania innowacji posiadać będą projekty zgodne z *Regionalną Strategią Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020* oraz *Programem Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020*.

W ramach Priorytetu III planowane będzie również wsparcie przedsiębiorstw z branży turystycznej przyczyniające się do rozwoju gospodarczego regionu poprzez wykorzystanie walorów turystycznych, potencjału turystycznego i kulturowego oraz wysokich walorów krajobrazowo-przyrodniczych regionu.

Planowane jest również wsparcie dla mikroprzedsiębiorstw, będących na wczesnym etapie rozwoju, przyczyniających się do ich dalszego rozwoju i stabilizacji na rynku.

Ponadto, wsparcie uzyskają projekty dotyczące ponownego wykorzystania terenów typu *brownfield*³⁸. Możliwe działania będą polegały na kompleksowym uzbrojeniu terenów pod inwestycje (w tym rekultywacja) wraz z ich promocją.

W ramach realizacji Priorytetu planowane jest wsparcie przedsiębiorstw zwiększające aktywność firm na rynkach międzynarodowych oraz rozwój i promocja eksportu w zakresie innowacyjnych rozwiązań technologicznych tworzonych w regionie.

W ramach Priorytetu III planuje się skierować kompleksowe wsparcie na rzecz rozwoju usług świadczonych przez Instytucje Otoczenia Biznesu przyczyniające się do zwiększenia konkurencyjności MŚP. Ponadto przewiduje się kompleksowe wsparcie rozwoju klastrów regionalnych przyczyniające się do wzmocnienia współpracy pomiędzy jego członkami.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu III będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Tego typu wsparcie przeznaczone na rozwój MŚP realizowane będzie w Priorytecie XIV Instrumenty finansowe - EFRR.

Instrumenty Terytorialne

W Priorytecie III przewiduje się zastosowanie Instrumentów Terytorialnych w zakresie uzbrojenia i przygotowania terenów inwestycyjnych przez Jednostki Samorządu Terytorialnego.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci³⁹

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Instytucje Otoczenia Biznesu;
- Podmioty zarządzające klastrami;

³⁸ Obszary typu brownfield obejmują obszary poprzemysłowe, popegeerowskie, powojkowe, pokolejowe.

³⁹ W ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Liderem projektu realizowanego w partnerstwie jest JST.

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na poprawę konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych, w szczególności na ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw rolnych i wymiany pokoleń w sektorze rolnym. Ponadto wsparciem zostanie objęta poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, zwłaszcza lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym.

Komplementarność z EFMR

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFMR zostanie przeznaczone na wspieranie innowacyjnego, konkurencyjnego i opartego na wiedzy rybołówstwa i akwakultury.

Komplementarność z EFS

Występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu VII Regionalny rynek pracy, Priorytetu VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy i Priorytetu XIII Kapitał na start.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)						
Liczba wspartych klastrów						
Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw (UP)						

Powierzchnia wspartych terenów inwestycyjnych						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba nowych/udoskonalonych produktów/usług (innowacje produktowe)						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET IV. EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA, ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA

Cel

Celem głównym Priorytetu jest poprawa efektywności energetycznej, zwiększenie zastosowania odnawialnych źródeł energii oraz poprawa jakości powietrza w regionie.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- poprawa efektywności energetycznej w infrastrukturze publicznej i sektorze mieszkaniowym,
- wzrost produkcji i dystrybucji energii z odnawialnych źródeł,
- wzrost efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze MŚP,
- wsparcie niskoemisyjnego transportu miejskiego.

Opis

W ramach Priorytetu wspierane będą działania, których celem jest zmniejszenie emisyjności regionalnej gospodarki, dzięki zwiększeniu efektywności energetycznej oraz udziału odnawialnych źródeł energii. Realizacja działań przyczyni się również do poprawy konkurencyjności gospodarki poprzez zmniejszenie energochłonności sektora publicznego i prywatnego; zmniejszeniu zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej; poprawę jakości życia i przestrzeni publicznej w miastach oraz ochrony zdrowia ich mieszkańców dzięki zmniejszeniu emisji zanieczyszczeń z transportu oraz likwidacji „niskiej emisji”.

Priorytet IV realizowany będzie, po pierwsze, przez zwiększanie efektywności energetycznej w infrastrukturze publicznej i sektorze mieszkaniowym w ramach termomodernizacji (np. budynków użyteczności publicznej, zasobów wspólnot czy spółdzielni mieszkaniowych), a także poprzez wzrost efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w celu poprawy jakości powietrza przez odbiorców indywidualnych (likwidacja „niskiej emisji”) poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła.

Należy zaznaczyć, iż poprawa efektywności energetycznej w infrastrukturze publicznej i sektorze mieszkaniowym rozumiana jako kompleksowa termomodernizacja, wspierana

będzie za pomocą instrumentów zwrotnych i jako taka będzie realizowana w Priorytecie XIV Instrumenty finansowe - EFRR, który w całości jest dedykowany IF. Dopuszcza się łączenie dotacji z IF.

W odniesieniu do wsparcia efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w celu poprawy jakości powietrza przez odbiorców indywidualnych, przewiduje się formę pomocy bezzwrotnej (dotacja).

Działania wspierające poprawę jakości powietrza będą komplementarne z przedsięwzięciami realizowanymi przez sektor MŚP w Priorytecie V Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystywanie zasobów, a związanymi z instalacjami i urządzeniami (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe).

Po drugie, wspierana będzie budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii z odnawialnych źródeł (zgodnie ze zidentyfikowanymi w programach i dokumentach strategicznych potencjałami regionalnymi).

Ponadto w ramach Priorytetu IV przewiduje się wspieranie efektywności energetycznej sektora MŚP (zmniejszenie strat energii, ciepła, wody), z podkreśleniem, że środki z RPO WSL 2014-2020 powinny być uzupełnieniem środków prywatnych, dając efekt dźwigni. W tym wypadku wsparcie w tym zakresie również realizowane będzie w Priorytecie XIV Instrumenty finansowe - EFRR, który w całości jest dedykowany IF.

Koniecznym w realizacji Priorytetu IV, w zakresie wsparcia niskoemisyjnego transportu miejskiego, będzie przygotowanie przez JST kompleksowych strategii niskoemisyjnych obejmujących przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz inwestycje w infrastrukturę i tabor komunikacji publicznej w miastach (z wyłączeniem taboru kolejowego), udogodnienia dla podróży multimodalnych (centra przesiadkowe, parkingi rowerowe, parkingi Park&Ride), ograniczanie i uspokajanie ruchu samochodowego w centrach miast, udogodnienia dla ruchu niezmotoryzowanego (pieszego i rowerowego).

Planowane formy wsparcia w ramach Priorytetu to pomoc bezzwrotna (dotacja). Takie rozwiązanie wynika przede wszystkim z charakteru planowanego wsparcia oraz potrzeb i możliwości inwestycyjnych potencjalnych beneficjentów. Ponadto przewiduje się realizację inwestycji z udziałem partnerów prywatnych (np. w formule ESCO).

O wsparcie w ramach Priorytetu IV mogą ubiegać się podmioty, których siedziba znajduje się na terenie województwa śląskiego bądź też miejscem realizacji projektu jest województwo śląskie.

Instrumenty Terytorialne

W Priorytecie IV przewiduje się zastosowanie instrumentów terytorialnych, aby wzmocnić zintegrowane podejście terytorialne oraz lepiej dostosować interwencję do potrzeb i potencjałów określonych obszarów. Dotyczy to działań związanych ze wzrostem efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w celu poprawy jakości powietrza przez odbiorców indywidualnych (likwidacja „niskiej emisji” poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła), a także wsparciem niskoemisyjnego transportu miejskiego.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się możliwość zastosowania trybu konkursowego, który przewiduje się również dla działań adresowanych dla sektora MŚP.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci⁴⁰

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia;
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej);
- Porozumienia podmiotów wymienionych w pkt. 1-3 reprezentowane przez lidera;
- Podmioty działające w oparciu o umowę/ porozumienie, zgodne z zapisami ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym;
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe;

⁴⁰ W ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Liderem projektu realizowanego w partnerstwie jest JST.

- Przedsiębiorcy;
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej, posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną;
- Szkoły wyższe;
- Organizacje pozarządowe;
- Jednostki naukowo-badawcze.

Komplementarność

Komplementarność z FS

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami wdrażanymi w ramach interwencji FS w zakresie:

- promowania produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii,
- promowania efektywności energetycznej i wykorzystania OZE przez MŚP/przez przedsiębiorstwa,
- wspierania efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym,
- promowania strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych,
- promowania badań, badań naukowych, innowacji i wdrażania technologii niskoemisyjnych.

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami oraz przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym, w szczególności poprzez poprawę efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym oraz ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł

energii, produktów ubocznych, odpadów, pozostałości i innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki⁴¹.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
(Szacowany) Spadek emisji gazów cieplarnianych [CO ₂] (CI)						
Liczba zakupionych/zmodernizowanych jednostek taboru komunikacji miejskiej						
Liczba zintegrowanych węzłów przesiadkowych						
Wskaźniki rezultatu						
Ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej w wyniku realizacji projektów						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

⁴¹ Biogospodarka - gospodarka, w której lądowe i morskie zasoby biologiczne, a także odpady, wykorzystuje się jako wkład w produkcję żywności i paszy oraz produkcję przemysłową i wytwarzanie energii.

PRIORYTET V. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I EFEKTYWNE WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW

Cel

Celem głównym Priorytetu jest ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, zwiększenie konkurencyjności gospodarki dzięki bardziej efektywnemu wykorzystaniu zasobów, jak również ochrona różnorodności biologicznej i dziedzictwa kulturowego.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez realizację inwestycji w sektorze wodno-ściekowym,
- ograniczenie ilości odpadów zagrażających środowisku poprzez realizację inwestycji związanych z gospodarką odpadami,
- ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego,
- ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej,
- poprawa jakości powietrza poprzez inwestycje w sektorze MŚP,
- poprawa stanu środowiska miejskiego.

Opis

W ramach Priorytetu wspierane będą inwestycje, których celem jest kontynuacja działań podejmowanych w obecnej perspektywie na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego, zwiększenia konkurencyjności gospodarki dzięki bardziej efektywnemu wykorzystaniu zasobów, jak również ochrony różnorodności biologicznej i dziedzictwa kulturowego.

Działania w tych obszarach obejmą inwestycje związane z gospodarką wodno-ściekową (np. budowę sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych, budowę sieci kanalizacji deszczowej⁴², budowę i modernizację oczyszczalni ścieków komunalnych, budowę i modernizację systemów zaopatrzenia w wodę).

Ponadto w ramach realizacji inwestycji związanych z gospodarką odpadami, planuje się budowę/rozwój/modernizację zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,

⁴² Budowa sieci kanalizacji deszczowej tylko jako niedominujący element projektu dot. budowy kanalizacji dla ścieków komunalnych.

budowę instalacji do zagospodarowania osadów ściekowych, a także kompleksowe unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.

W zakresie ochrony i rozwoju dziedzictwa kulturowego przewiduje się wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych przy zabytkach nieruchomych (wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków prowadzonego przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) i w ich otoczeniu oraz zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego (infrastruktury z otoczeniem) na wypadek zagrożeń. Działania promocyjne będą elementem uzupełniającym dla projektów polegających na konserwacji, restauracji obiektów zabytkowych.

W ramach ochrony i przywrócenia różnorodności biologicznej, wsparcie skoncentrowane zostanie na projektach dotyczących rozwoju ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej i ochrony bioróżnorodności wraz z promocją.

W zakresie działań mających na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, planuje się kontynuację inicjatywy JESSICA lub zastosowanie podobnego instrumentu dla wsparcia spójności społecznej i terytorialnej wybranych obszarów miejskich. Nacisk będzie położony przede wszystkim na przeciwdziałanie degradacji społeczno-gospodarczej wybranych dzielnic. Wsparcie w tym zakresie będzie realizowane w Priorytecie XIV - Instrumenty finansowe - EFRR, który w całości jest dedykowany IF.

Planowane formy wsparcia w ramach Priorytetu w zakresie ww. działań oraz poprawy jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez realizację inwestycji w sektorze wodnym, jak i działań skierowanych dla sektora MŚP (w zakresie poprawy jakości powietrza) to pomoc bezzwrotna (dotacja).

Zastosowanie trybu konkursowego przewidywane jest dla działań w zakresie poprawy jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez realizację inwestycji w sektorze wodnym, działań skierowanych dla sektora MŚP, ale także w uzasadnionych przypadkach działań dedykowanych instrumentom terytorialnym.

Należy zwrócić uwagę, iż wsparcie dotyczące ponownego wykorzystania terenów typu *brownfield* realizowane będzie w ramach Priorytetu III Wzmocnienie konkurencyjności MŚP i będzie polegało na ich uzbrojeniu w celu stymulowania działalności inwestycyjnej i rozwoju regionalnej gospodarki.

O wsparcie w ramach Priorytetu V mogą ubiegać się podmioty, których siedziba znajduje się na terenie województwa śląskiego bądź też miejscem realizacji projektu jest województwo śląskie.

Instrumenty Terytorialne

W Priorytecie V przewiduje się zastosowanie instrumentów terytorialnych, aby wzmocnić zintegrowane podejście terytorialne oraz lepiej dostosować interwencję do potrzeb i potencjałów określonych obszarów. Dotyczy to działań związanych z ograniczeniem ilości odpadów zagrażających środowisku, ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego oraz ochroną i przywróceniem różnorodności biologicznej poprzez inwestycje wykorzystujące regionalne zasoby przyrodnicze.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci⁴³

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia;
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej);
- Instytucje kultury;
- Organizacje pozarządowe;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, których ustawowym lub statutowym celem jest działalność w zakresie kultury;

⁴³ W ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Liderem projektu realizowanego w partnerstwie jest JST.

- Porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera;
- Podmioty działające w oparciu o umowę/porozumienie zgodne z zapisami ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym oraz ustawy o koncesji na roboty budowlane lub usługi.

Komplementarność

Komplementarność z FS

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami wdrażanymi w ramach interwencji FS w zakresie:

- zaspokojenia znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego,
- zaspokojenia znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego,
- ochrony i przywrócenia bioróżnorodności, ochrony i rekultywacji gleby oraz promowania systemów ochrony ekosystemów, w tym programu NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury.

Komplementarność EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami wdrażanymi w ramach interwencji FS w zakresie:

- odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary,
- odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach NATURA 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów,
- poprawa gospodarki wodnej,
- poprawa gospodarowania glebą,
- wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami,
- poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie,
- redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa,
- promowanie pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie.

Komplementarność EFMR

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami wdrażanymi w ramach interwencji EFMR w zakresie promowania zrównoważonego i zasobooszczędnego rybołówstwa i akwakultury.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego poddanych pracom konserwatorskim i restauracyjnym						
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)						
Liczba osób objętych działaniami w zakresie edukacji ekologicznej						
Łączna powierzchnia zrehabilitowanych gruntów (CI)						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba (dodatkowych) osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (CI)						
Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych						

zaopatrzenia w wodę (CI)						
(Dodatkowe) Możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów (CI)						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET VI. TRANSPORT

Cel

Celem głównym Priorytetu jest poprawa funkcjonowania systemu transportowego w regionie.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- poprawa dostępności głównych szlaków drogowych regionu,
- rozwój regionalnego transportu kolejowego.

Opis

Kluczowe znaczenie dla budowy zrównoważonego systemu transportowego oraz optymalizacji wykorzystania istniejącej infrastruktury będzie miało zintegrowanie regionalnej i lokalnej sieci drogowej z główną, szkieletową siecią transportową regionu.

Zadanie to stanowi jeden z głównych kroków na rzecz usuwania kolejnych barier przestrzennych w przepływie ludzi i produktów. Z jednej strony dostępność transportowa jest istotnym czynnikiem atrakcyjności inwestycyjnej i warunków prowadzenia działalności gospodarczej, z drugiej zaś stanowi ważny wyznacznik jakości życia mieszkańców i możliwości ich rozwoju.

W ramach Priorytetu wsparcie uzyskają inwestycje z zakresu rozbudowy i przebudowy kluczowej infrastruktury drogowej regionu. Będą to projekty polegające na przebudowie dróg istniejących, prowadzące do wzrostu ich nośności, w mniejszym zaś stopniu w zakresie budowie nowych odcinków dróg. W szczególności wsparcie uzyskają inwestycje poprawiające dostępność do dróg znajdujących się w sieci TEN-T. Wsparcie skoncentrowane zostanie na drogach wojewódzkich, które łączą sieci lokalne z drogami krajowymi, ekspresowymi i autostradami. Nie przewiduje się wsparcia dróg lokalnych (powiatowych i gminnych).

Uzupełnieniem infrastruktury drogowej w tworzeniu szybkich połączeń poprawiających spójność całego województwa jest transport kolejowy. Warunkuje on mobilność znacznej części ludności regionu, umożliwiając dojazd do miejsc pracy, nauki czy wypoczynku. Z drugiej strony transport kolejowy, jako substytut indywidualnych środków transportowych pozwala ograniczać negatywny wpływ zanieczyszczeń na środowisko. W uwagi na to,

w ramach Priorytetu przewiduje się wsparcie transportu kolejowego, w szczególności w zakresie poprawy jakości taboru dla rozwoju połączeń regionalnych.

Przewiduje się, że Priorytet VI będzie w całości wdrażany poprzez projekty kluczowe. Ma to przyczynić się do zapewnienia większej efektywności podejmowanych działań. Ścieżka projektów kluczowych zapewnia większą efektywność niż konkursowa właśnie w obszarze transportu. Z uwagi na wysoką średnią wielkość projektów w tym obszarze, przygotowanie dokumentacji projektowej jest bardzo kosztowne. W drugiej strony występują bardzo duże potrzeby w tym zakresie w regionie. Wdrożenie działań w procedurze projektów kluczowych pozwala zaoszczędzić wydatki na przygotowanie dokumentacji dla projektów, które nie zostałyby wybrane do realizacji w wyniku naboru konkursowego. Ponadto przygotowanie listy projektów kluczowych umożliwia szersze uwzględnienie kryteriów opartych na stopniu istotności inwestycji dla zapewnienia spójności systemu transportowego regionu.

Wybór ścieżki projektów kluczowych podyktowany jest również koncentracją interwencji na drogach wojewódzkich, a co za tym idzie grupie beneficjentów (miasta na prawach powiatów, Województwo Śląskie).

W ramach Priorytetu planowana jest również realizacja dużych projektów.⁴⁴

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Instrumenty Terytorialne

W Priorytecie VI nie przewiduje się realizacji wsparcia z wykorzystaniem Instrumentów Terytorialnych.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

⁴⁴ W rozumieniu rozdziału II projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

Główni beneficjenci

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

KomplementarnośćKomplementarność z FS

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami wdrażanymi w ramach interwencji FS w następującym zakresie:

- wspieranie rozwoju multimodalnego Jednolitego Europejskiego Obszaru Transportowego (Single European Transport Area – SEA) poprzez inwestycje w sieci TEN-T,
- rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu, włączając transport śródlądowy, morski, porty i połączenia multimodalne,
- rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego.

Wskaźniki realizacji celów Priorytet

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Całkowita długość nowych dróg (CI)						
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI)						
Liczba zakupionych/zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET VII. REGIONALNY RYNEK PRACY

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost poziomu zatrudnienia poprzez efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego w tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy⁴⁵.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- wzrost aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia,
- wzrost kompetencji osób młodych wchodzących na rynek pracy,
- aktywizację pracodawców w zakresie tworzenia dodatkowych miejsc pracy.

W szczególności poprzez:

- wsparcie osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia w uzyskaniu zatrudnienia poprzez aktywne formy wsparcia,
- wsparcie pracodawców planujących stworzenie dodatkowych miejsc pracy,
- wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.
- rozwój przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej) i samozatrudnienia poprzez poprawę dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Cel będzie realizowany w szczególności poprzez wsparcie pracodawców planujących stworzenie dodatkowych miejsc pracy, wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe dla firm w początkowym okresie działalności.

Opis

Aktywizacja zawodowa jest najważniejszym celem polityki zatrudnieniowej.

Sytuacja społeczno-ekonomiczna województwa oraz kraju wymusza konieczność kontynuowania działań podjętych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na rzecz osób bezrobotnych i biernych zawodowo. Osoby nieaktywne zawodowo potrzebują kompleksowego wsparcia dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb. Wyniki badań

⁴⁵ Wzorzec wysokiej jakości miejsc pracy, do którego można dążyć w ramach polityki wspierania rynku pracy, uwzględniający regionalną (śląską) specyfikę charakteryzują m.in. następujące parametry:

- godne wynagrodzenie i bezpieczeństwo socjalne;
- komfort pracy;
- możliwości rozwoju zawodowego.

Por.: Praca Wysokiej Jakości dla Śląska. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania dla zwiększania liczby dobrze płatnych miejsc pracy w Województwie Śląskim. M. Bąk, P. Kulawczuk, A. Szcześniak [red.]. IBnDiPP. Warszawa 2010 r. s. 7 – 27.

ewaluacyjnych wskazują jednoznacznie, że źle dobrane wsparcie w stosunku do indywidualnych potrzeb osób niezatrudnionych, nawet jeżeli jest adekwatne z punktu widzenia rynku pracy, z dużo większym prawdopodobieństwem może okazać się nieskuteczne⁴⁶.

Realizacja działania wspierającego osoby poszukujące pracy i pozostające bez zatrudnienia w uzyskaniu zatrudnienia poprzez aktywne środki rynku pracy prowadzone na wczesnym etapie i dostępne dla wszystkich, służące między innymi określaniu indywidualnych potrzeb, świadczeniu zindywidualizowanych usług i porad, prowadzeniu ukierunkowanych i dopasowanych do potrzeb szkoleń, weryfikacji zdobytych kompetencji i umiejętności, przyczyni się do wzrostu zatrudnienia oraz spójności społecznej. Działanie to ma się przełożyć na faktyczne efekty na rynku pracy, w postaci wzrostu zatrudnienia.

Zgodnie z *Wytycznymi Komisji Europejskiej dla polityki zatrudnienia państw członkowskich - (Wytyczna 8: Rozwijanie zasobów wykwalifikowanej siły roboczej odpowiadającej potrzebom rynku pracy, promowanie jakości zatrudnienia i uczenia się przez całe życie)* „Państwa członkowskie powinny promować wydajność i większe szanse na rynku pracy, zapewniając odpowiednią podaż wiedzy i umiejętności dostosowanych do bieżących i przyszłych potrzeb rynku pracy. Wysokiej jakości nauczaniu początkowemu oraz atrakcyjnemu szkoleniu zawodowemu powinny towarzyszyć skuteczne zachęty do uczenia się przez całe życie, wykorzystywania drugiej szansy, zapewniające każdemu dorosłemu możliwość podwyższenia swoich kwalifikacji zawodowych, a także ukierunkowana polityka migracyjna i integracyjna. Państwa członkowskie powinny rozwinąć systemy uznawania nabytych kompetencji, znosić przeszkody w mobilności zawodowej i geograficznej pracowników, promować uzyskiwanie kompetencji interdyscyplinarnych i kreatywność, a także koncentrować swoje działania przede wszystkim na wspieraniu osób o niskich kwalifikacjach i zwiększaniu szans starszych pracowników na rynku pracy, jednocześnie podnosząc wykształcenie, umiejętności i doświadczenie pracowników o wysokich kwalifikacjach, w tym również pracowników naukowych”.

Tworzenie nowych miejsc pracy to jedno z najważniejszych wyzwań nie tylko dla regionu czy kraju, ale dla całej Unii Europejskiej, zwłaszcza, że obecnie zмага się ona z dotkliwymi

⁴⁶ Coffey International Development; „Skuteczność i efektywność wsparcia udzielanego osobom pozostającym bez zatrudnienia w ramach wybranych operacji Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki *Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy*”, 2012 Katowice.

skutkami kryzysu gospodarczego. Brak pracy dotykający setek tysięcy osób w regionie⁴⁷ stanowi przyczynę dramatów osobistych, ogranicza także szanse rozwojowe województwa.

Z kolei istnieje również potrzeba utworzenia instrumentu pozwalającego pracodawcom lub pracodawcom i ich partnerom (szkołom, uczelniom, samorządom lokalnym, instytucjom otoczenia biznesu) na tworzenie oferty praktyk bądź staży, wspomagających z jednej strony wejście na rynek pracy uczniom, studentom, absolwentom a z drugiej strony pomniejszających ryzyko i koszty tworzenia nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach.

Zgodnie z oceną polityków i ekspertów dobrze rozwinięty sektor MŚP gwarantuje płynne przechodzenie przez kryzysy gospodarcze. To właśnie małe i średnie firmy są najbardziej elastyczne. Ze względu na niezbyt rozbudowane struktury są w stanie skutecznie reagować na rynkowe zmiany.

Wsparcie procesu tworzenia przedsiębiorstw i rozpoczynania działalności gospodarczej jest działaniem najbardziej pro wzrostowym i prorozwojowym w zakresie celu 8: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników. To przedsiębiorcy tworzą miejsca pracy. Powstanie nowej firmy przybliży nas do realizacji celu określonego w *Strategii Europa 2020 na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* dotyczącego wskaźnika zatrudnienia. Wzrost liczby przedsiębiorstw ma znaczny wpływ na wskaźniki makroekonomiczne: wzrost PKB, wskaźnik HDI.

Odpowiednie terytorialne ukierunkowanie działań w tym zakresie przyczyni się do wzrostu spójności społecznej w regionie – premiowanie projektów zlokalizowanych na terenie o zwiększonym bezrobociu i/lub niskim wskaźniku przedsiębiorczości.

Wsparciem w ramach tego działania mają być w szczególności objęte osoby młode. Budowanie postaw przedsiębiorczych u młodych mieszkańców województwa stanowi klucz do rozwoju regionu. Dotychczasowe doświadczenia PO KL pokazują klarownie, że osoby młode, aby podjąć samozatrudnienie potrzebują wsparcia finansowego. W ramach tego działania wspierana będzie także przedsiębiorczość społeczna. Przedsiębiorstwa społeczne generują miejsca pracy dla osób, które doświadczyły wykluczenia społecznego. Są miejscem reintegracji zawodowej i społecznej pracujących, ale także przyczyniają się do integracji społecznej członków ich rodzin. Przedsiębiorstwa społeczne i inne podmioty ekonomii

⁴⁷ Na dzień 28 lutego 2013 r liczba osób bezrobotnych w województwie śląskim wynosiła 226 790.

społecznej są dostawcami dóbr i usług, konkurując tym samym z sektorem biznesu. Przewaga konkurencyjna może być budowana m.in. na dostarczaniu trwałych i niedrogich usług społecznych o wysokiej jakości, świadczonych w interesie publicznym. Podmioty te mogą dostarczać zarówno usługi użyteczności publicznej (prace porządkowe, remontowe), związane z zaspokojeniem potrzeb bytowych (przygotowywanie posiłków, usługi rzemiosła), jak i osobiste (opieka, pielęgnacja). Przedsiębiorstwa społeczne oprócz funkcji ekonomicznych, charakterystycznych dla wszystkich pozostałych rodzajów przedsiębiorstw, pełnią także funkcje społeczne, tak istotne dla idei Europejskiego Funduszu Społecznego.

Działania realizowane w ramach Priorytetu cechować będzie spójność społeczna. Służyć temu mają działania w zakresie równego dostępu do wsparcia kobiet i mężczyzn, ale również zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych we wsparciu.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu VII będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Instrumenty finansowe przeznaczone na rozpoczęcie działalności gospodarczej i jej prowadzenie w początkowym okresie realizowane będą w Priorytecie XIII Kapitał na start.

Główni beneficjenci

- Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupy docelowe:

- Osoby pozostające bez zatrudnienia;
- Pracodawcy;
- Osoby zamierzające rozpocząć działalność gospodarczą;
- Przedsiębiorcy.

Komplementarność

Komplementarność z EFRR

Występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu II Cyfrowe Śląskie, Priorytetu III Wzmocnienie konkurencyjności MŚP oraz Priorytetu XIV Instrumenty finansowe- EFRR.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

- Produktu:
 - Liczba osób, które zostały objęte wsparciem w ramach programu, w tym:
 - osoby poniżej 25 lat,
 - osoby powyżej 54 lat,
 - osoby długotrwale bezrobotne⁴⁸.
 - Liczba osób, które zakończyły udział w projekcie:
 - w tym liczba osób w wieku 15-24 lat,
 - w tym liczba osób w wieku 55-64 (67) lat.⁴⁹

Wskaźniki realizacji celów Priorytet

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba osób bezrobotnych, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób długotrwale bezrobotnych, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób osoby nieaktywne, które zostały objęte wsparciem w ramach						

⁴⁸ Na podstawie Założeń Umowy Partnerstwa.

⁴⁹ Na podstawie Założeń Umowy Partnerstwa.

programu						
Liczba osób nieaktywnych, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu						
Liczba osób zatrudnionych, w tym prowadzące działalność na własny rachunek, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób poniżej 25 lat, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób powyżej 54 lat, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób z wykształceniem podstawowym (ISCED 1) lub średnim I stopnia (ISCED 2), które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób z wykształceniem na poziomie ponadgimnazjalnym (ISCED 3) lub na poziomie pomaturalnym (ISCED 4), które zostały objęte wsparciem w ramach programu						

Liczba osób z wykształceniem wyższym (ISCED 5 do 8), które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba migrantów, osoby obcego pochodzenia, mniejszości (w tym społeczności marginalizowane, takie jak Romowie), które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób niepełnosprawnych, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba osób należących do innych grup w niekorzystnej sytuacji społecznej, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe						
Liczba projektów obejmujących administrację publiczną lub służby publiczne,						

Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem						
Wskaźniki rezultatu						
Nieaktywni uczestnicy (na nowo) poszukujący pracy po zakończeniu udziału w projekcie						
Uczestnicy kształcenia i szkolenia po zakończeniu udziału w projekcie						
Uczestnicy uzyskujący kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie						
Uczestnicy zatrudnieni, w tym samozatrudnieni po zakończeniu udziału w projekcie						
Uczestnicy posiadający zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie						
Uczestnicy pracujący na własny rachunek 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie						
Uczestnicy znajdujący się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET VIII. REGIONALNE KADRY GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost adaptacyjności kapitału ludzkiego województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem kierunków rozwoju innowacyjnego i technologicznego regionu.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez wzmocnienie ich potencjału adaptacyjnego oraz doskonalenie umiejętności i kompetencji kadr zarządzających i pracowników, w szczególności poprzez działania wspierające w zakresie diagnozowania i realizacji potrzeb szkoleniowych przedsiębiorców i ich pracowników, wsparcie doradczo – szkoleniowe dla przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie rozwoju przedsiębiorstwa w tym zmiany profilu działalności, planowania strategicznego, działania podnoszące poziom świadomości firm, które aktualnie przejawiają niewielką aktywność szkoleniową uwzględniające współpracę z organizacjami reprezentującymi sektor przedsiębiorstw, wspomaganie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie (w tym działania typu outplacement), prowadzenie badań i analiz w zakresie prognozowania zmian gospodarczych w regionie, promowanie i wdrażanie rozwiązań w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwach.
- zwiększenie aktywności zawodowej osób starszych poprzez dostosowanie do potrzeb i skuteczne środki na rzecz aktywnego starzenia się w dobrym zdrowiu, w szczególności poprzez działania podnoszenie świadomości w zakresie zdrowego starzenia się i profilaktyki przechodzenia na wcześniejszą emeryturę, wsparcie w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych w szczególności dla osób długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, programy umożliwiające wydłużenie aktywności zawodowej pracowników u pracodawców.
- rozwój warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego, w szczególności poprzez działania zapewniające dostęp do usług opiekuńczych nad dziećmi oraz innymi osobami zależnymi, wdrażanie i upowszechnianie rozwiązań służących godzeniu życia zawodowego i rodzinnego, w tym alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy, przy zachowaniu równowagi między elastycznością a bezpieczeństwem pracy, zachęcenie pracodawców do zatrudniania osób z grup

znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz uświadamianie barier funkcjonujących na rynku pracy z perspektywy płci.

- wzrost transferu wiedzy pomiędzy sektorem nauki a gospodarką poprzez wsparcie współpracy w szczególności inicjowanie działań na rzecz korzystania przez MŚP z usług jednostek naukowych i badawczo - rozwojowych, wsparcie współpracy pomiędzy instytucjami sfery B+R a przedsiębiorstwami a prosumentami, przez działania ukierunkowane na wdrożenie rozwiązań naukowych i technologicznych w działalności przedsiębiorstwa, wspieranie współpracy pracowników przedsiębiorstw i pracowników naukowych w celu transferu wiedzy między sektorem nauki a przedsiębiorstwami, w zakresie staży i szkoleń praktycznych, wsparcie transferu wiedzy, granty na wdrożenie produktów i usług, wdrażanie i monitorowanie *Regionalnej Strategii Innowacji* zakładającej tworzenie i rozbudowę ekosystemu innowacji województwa śląskiego na rzecz rozwoju i wzmacniania współpracy przedstawicieli sektora nauki, przedsiębiorstw, a także samorządów.

Opis

Priorytet został sformułowany tak, aby jak najpełniej realizować wsparcie możliwe w ramach EFS w zakresie kontynuacji polityki województwa śląskiego wobec poprawy zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce. Zdolności te dotyczą zarówno uczestnictwa w przemianach strukturalnych, jak i podejmowania wyzwań rozwojowych przez firmy.

W ramach Priorytetu udzielane będzie wsparcie szkoleniowe oraz doradcze dla przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie rozwoju przedsiębiorstwa w tym zmiany profilu działalności. Wiązało się to będzie również z działaniami mającymi na celu diagnozowanie i realizację potrzeb szkoleniowych przedsiębiorców i ich pracowników. W szczególności będzie to szansa dla przedsiębiorstw mikro, małych i średnich, których potencjał organizacyjny i kadrowy jest niewystarczający, w tym również jakość ich kapitału ludzkiego. Instrumenty zostaną zaprogramowane z uwzględnieniem specyfiki przedsiębiorczości lokalnej, w tym przedsiębiorstw rodzinnych.

Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2007-2013 jednoznacznie należy stwierdzić, że programy szkoleniowo-doradcze powinny być projektowane ściśle w oparciu o analizę problemów i potrzeb konkretnego przedsiębiorcy celem zagwarantowania wyższego

poziomu efektywności i adekwatności tego typu przedsięwzięć. W tym przewidziana będzie możliwość tworzenia wielonarzędziowych, elastycznie kształtowanych pakietów tematycznych. Podstawą rozwoju regionu są jego mieszkańcy z ich wiedzą, kompetencjami i umiejętnościami. Konieczne jest zatem promowanie stałego doksztalcania, zwiększania kwalifikacji zawodowych i poziomu wykształcenia mieszkańców oraz mobilności na rynku pracy poprzez m.in.; szkolenia dedykowane, w tym szkolenia w związku z zatrudnieniem bądź promesą zatrudnienia; z możliwością przyjęcia na szkolenie osób nie pozostających w stosunku pracy z firmą (osoby pracujące na podstawie umowy cywilno-prawnej, osoby z promesą zatrudnienia w tym stażyści). Podjęte działania będą wpływały na podniesienie aktywności ekonomicznej ludności, a co za tym idzie, przyczynią się do poprawy sytuacji na regionalnym rynku pracy.

Jednocześnie w związku z faktem, że kategoria mikroprzedsiębiorstw ma największy wpływ na charakter całej struktury przedsiębiorstw (warto podkreślić, że nie jest to specyfika województwa śląskiego – struktura populacji wszystkich polskich firm jest w odniesieniu do udziału firm z poszczególnych klas wielkości bardzo zbliżona), należy ten stan rzeczy uwzględnić w ramach kształtu wsparcia szkoleniowego. System wsparcia będzie uwzględniać również specyfikę mikro firm, w przypadku których realizacja dedykowanego projektu byłaby – ze względu na małą liczbę uczestników – nieopłacalna i wiązała się ze zbyt dużymi kosztami finansowymi i niefinansowymi w przeliczeniu na jednego uczestnika. Tego rodzaju podmioty będą mieć możliwość wsparcia swojej działalności szkoleniowej w formule m. in. bonów szkoleniowych.

Podniesienie świadomości odnośnie korzyści płynących z inwestycji w rozwój kadr pozostaje nadal dużym wyzwaniem. Polityka szkoleniowa większości firm opiera się przede wszystkim na szkoleniach obowiązkowych ze względu na ich obligatoryjny charakter: BHP oraz ppoż, co wynika z ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy (*art. 2373 § 21*), Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, jak również na szkoleniach fakultatywnych z grupy szkoleń zawodowych, kompetencji miękkich, cieszących się największym zainteresowaniem wśród pracowników i pracodawców tj. m.in.: prawo, rachunkowość, szkolenia językowe, zarządzanie, kontakt z klientem. Pracownicy szkoleni są w bardzo różnym zakresie w zależności od określonej branży. Niewiele firm inwestuje w szkolenia, które są najistotniejsze dla rozwoju firmy. Wielu pracodawców nie ma opracowanej strategii

szkoleniowej, rzadko też strategia ta jest ściśle powiązana ze strategią biznesową firmy, szkolenia realizowane są ad hoc. Brak aktywności szkoleniowej wynika z nieświadomości, jak bardzo kompetencje pracowników przekładają się na konkretne zyski firmy. Powyższe wymaga działań świadomościowych i promujących idee wzmocnienia kapitału ludzkiego na rzecz konkurencyjności firmy.

W aspekcie zarządzania przedsiębiorstwem pojawia się pojęcie zarządzania różnorodnością, które powinno być wprowadzane w firmach z uwagi na zachodzące poważne zmiany demograficzne powodujące zmianę cech i charakteru przyszłego pracownika (np. więcej pracowników 50+, zwiększa się liczba kobiet, które żyją dłużej i zastępują mężczyzn w niektórych pracach). Zmiany te nie pozostają bez wpływu na sytuację przedsiębiorcy i należy zwrócić uwagę na szczególne grupy na rynku pracy tj. osoby starsze, kobiety i osoby niepełnosprawne.

W ramach Priorytetu wspierane będą działania polegające na organizacji kampanii promocyjnych i akcji informacyjnych połączonych z działaniami animacyjnymi, mających na celu zachęcenie pracodawców do zatrudniania osób z grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, którymi w myśl *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* są:

- bezrobotni do 25 roku życia, tj. bezrobotni, którzy do dnia zastosowania wobec nich instrumentów rynku pracy nie ukończyli 25 roku życia,
- bezrobotni długotrwale albo po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego, albo kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,
- bezrobotni powyżej 50 roku życia, tj. bezrobotni, którzy w dniu zastosowania wobec nich instrumentów rynku pracy ukończyli co najmniej 50 lat życia,
- bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego,
- bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia,
- bezrobotni niepełnosprawni.

Ponadto w celu przeciwdziałania utrwalonej praktyce wczesnego przechodzenia na emeryturę realizowane będą działania uświadamiające w zakresie zdrowego starzenia się i opracowywania oraz wdrażania programów umożliwiających wydłużenie aktywności

zawodowej pracowników, w tym poprzez przekwalifikowanie, a także stworzenie warunków pracy pozwalających na wykorzystanie potencjału osób starszych przez pracodawców.

W aspekcie godzenia życia zawodowego i prywatnego, należy stwierdzić, że niedostateczny poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi stanowi aktualnie strukturalny problem rynku pracy. Dlatego niezbędne jest podjęcie działań, które umożliwią zwiększenie dostępu do usług opieki nad dziećmi oraz umożliwią rodzicom powrót do zatrudnienia. Działania te związane jest z aktywnościami w zakresie kampanii promocyjnych i akcji informacyjnych. Działanie te będą uzupełnione o realizację koncepcji *flexicurity* poprzez aktywne wsparcie innowacyjnych sposobów organizacji pracy, pozwalających pracownikom na łączenie obowiązków opiekuńczych z pracą, przez co można zmniejszyć segmentację rynku pracy oraz ułatwić pogodzenie życia zawodowego i rodzinnego, a także realne działania mające na celu pomoc dla firm zmieniających organizację pracy.

O adaptacyjności nie można mówić bez wspomagania procesów modernizacyjnych w regionie (w tym działania typu outplacement). Zachodzące procesy restrukturyzacyjne przyczyniają się do zwiększania wydajności pracy, m.in. poprzez przesunięcia zasobów pracy do najbardziej efektywnych działów gospodarki oraz dzięki wprowadzaniu zmian technologicznych i organizacyjnych. Niestabilność zatrudnienia jest wielkim i nowym wyzwaniem dla osób aktywnych zawodowo. Zmienne kierunki rozwoju przyczyniają się do niepewności w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zatrudnieniowych. Głęboko zróżnicowana terytorialnie struktura zatrudnienia wywołuje niejednakowe potrzeby restrukturyzacyjne i tym samym stawia niejednakowe wyzwania kwalifikacyjne przed ludnością aktywną zawodowo.

Niwelowaniu negatywnych zjawisk, wynikających z restrukturyzacji zatrudnienia i adaptacji zwalnianych pracowników powinny służyć właśnie programy outplacementu wykorzystywane dotychczas w niewystarczającym stopniu. Usługi outplacementu mogą być zorientowane w szczególności na: rynek pracy (pomoc w poszukiwaniu nowego zatrudnienia), przekwalifikowanie zawodowe czy też na rozwój przedsiębiorczości. Metodą, która może przyczynić się do wykorzystania zwalnianych zasobów pracy jest rozwój usług okołobiznesowych świadczonych również dla restrukturyzowanych przedsiębiorstw (outsourcing). Outsourcing powinien jednak rozwijać się z zachowaniem standardów etycznych w biznesie.

Mając na uwadze fakt, że województwo śląskie jest regionem silnie zurbanizowanym oraz jednym z liderów innowacyjności w kraju, w aspekcie przedsiębiorczości upatrywać należy dalszego pożądanego silnego związku pomiędzy interwencją EFS a realizacją procesów proinnowacyjnych w regionie – szczególnie w odniesieniu do wdrażania dokumentów strategicznych w tej dziedzinie. Skala tworzenia i absorbowania innowacji jest wysoce niewystarczająca, przy tym brak jest ogniw przekazujących wiedzę i doświadczenie między sferą nauki i biznesu. Udział Priorytetu w zwiększeniu poziomu innowacyjności przedsiębiorstw będzie polegał na rozwoju i wzmacnianiu powiązań między sektorem biznesu i sektorem nauki a także samorządów, z uwzględnieniem wdrażania *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020*, poprzez tworzenie i rozbudowę ekosystemu innowacji województwa śląskiego na rzecz tego rozwoju. Oczekiwanym efektem będzie wykorzystanie powstałej lub rozbudowanej w ramach dofinansowania w okresie programowania 2007-2013 infrastruktury badawczej, parków przemysłowych, wzmocnienie zainicjowanych struktur klastrowych, a także obudowanie wsparciem EFS planowanych kluczowych inwestycji realizujących cele strategiczne RIS WSL 2013-2020 w szczególności w zakresie rozwoju kompetencji w kierunku komercjalizacji wiedzy u przedstawicieli nauki i biznesu.

W zakresie możliwym do wsparcia z EFS w przedmiotowym Priorytecie istotą tych działań powinno być dążenie do stworzenia rozwiązań dla osiągnięcia inteligentnych specjalizacji województwa śląskiego, a przy tym budowanie przewagi konkurencyjnej MŚP poprzez wzmacnianie kompetencji, kapitału ludzkiego firm.

Z uwagi na zmieniające się dynamicznie uwarunkowania społeczne oraz gospodarcze pozostałe działania w Priorytecie powinny być wspierane przez badania i analizy dotyczące aktualnej sytuacji, trendów rozwojowych i prognozowania zmian gospodarczych zachodzących w regionie przy założeniu funkcjonowania obserwatoriów specjalistycznych. Następnym badani będzie formułowanie właściwych mechanizmów zaradczych, upowszechnianie wyników tych badań i analiz oraz związana z nimi wymiana informacji.

Działania realizowane w ramach Priorytetu cechować będzie spójność społeczna. Służyć temu mają działania w zakresie równego dostępu do wsparcia kobiet i mężczyzn, ale również zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych we wsparciu.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci

- Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupy docelowe

- Pracodawcy i pracownicy pracodawców przechodzących procesy restrukturyzacyjne;
- Pracodawcy i pracownicy oraz osoby pracujące na podstawie umów cywilno – prawnych, osoby z promesą zatrudnienia, stażyści;
- MŚP i ich pracownicy;
- Osoby, które utraciły pracę z przyczyn dot. pracodawcy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy;
- Jednostki samorządu terytorialnego;
- Związki zawodowe;
- Związki pracodawców;
- Instytucje Otoczenia Biznesu;
- Przedsiębiorcy;
- Uczelnie/ szkoły wyższe;
- Jednostki naukowe;
- Pracownicy naukowcy jednostek naukowych;
- Pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi (zatrudnione na stanowiskach administracyjnych np. rzecznik patentowy);
- Pracownicy naukowcy i naukowo – dydaktyczni uczelni;
- Doktoranci;
- Klastry;
- Instytucje rynku pracy;
- Społeczność lokalna;

- NGO;
- Osoby podejmujące pracę po przerwie związanej z urodzeniem dziecka i/lub wychowujące dzieci lub sprawujące opiekę nad osobami zależnymi;
- Osoby w wieku aktywności zawodowej w szczególności osoby długotrwale pracujące w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, zainteresowane przekwalifikowaniem lub zdobyciem nowych umiejętności zawodowych.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

W ramach warsztatów subregionalnych zdiagnozowano potrzebę realizacji lokalnych programów współpracy gospodarczej (przedsiębiorczo zorientowane lokalne grupy działania), np. wokół szlaków tematycznych i agroturystyki, z perspektywą etapowego finansowania na okres 4-6 lat.

Komplementarność z EFRR

Występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu I Nowoczesna gospodarka, Priorytetu III Wzmocnienie konkurencyjności MŚP oraz Priorytetu XIV Instrumenty finansowe- EFRR.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem szkoleniowo-doradczym						
Liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie						

Liczba projektów obejmująca administrację publiczną lub służby publiczne						
Liczba osób zatrudnionych, które zostały objęte wsparciem w programie w tym samozatrudnieni						
Liczba osób w wieku powyżej 54 lat, które zostały objęte wsparciem w programie						
Liczba osób nieaktywnych opiekujących się osobami zależnymi/dziećmi do lat 3, które zostały objęte wsparciem w ramach programu						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba uczestników kształcenia i szkolenia po opuszczeniu programu						
Liczba uczestników uzyskujących kwalifikacje po opuszczeniu programu						
Liczba uczestników posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu						
Liczba uczestników znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy						

6 miesięcy po opuszczeniu programu						
Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacji pozarządowych						
Liczba nowych miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych utworzonych w programie						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET IX. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost spójności społecznej i zmniejszenie dysproporcji w poziomie życia mieszkańców.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- rozwój i wzmocnienie spójności lokalnej, w tym na obszarach wymagających rewitalizacji, poprzez podejmowanie przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby grup wykluczonych w zakresie ich aktywizacji zawodowej i społecznej, przyjmujące charakter długofalowego organizowania społeczności lokalnych,
- zintegrowanie usług społecznych warunkujących prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa oraz dostosowanie sposobu i formy ich świadczenia do potrzeb wynikających z uwarunkowań demograficznych,
- rozwijanie sektora ekonomii społecznej i wzmocnienie roli gospodarki społecznej w integracji społeczno-zawodowej grup o utrudnionym dostępie do zatrudnienia i nieaktywnych zawodowo w regionie poprzez rozwijanie struktury podmiotów ekonomii społecznej we współpracy z kluczowymi interesariuszami.

Opis

Niewystarczająca efektywność realizowanych działań wobec grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności wobec osób nieaktywnych zawodowo, niepełnosprawnych oraz utrudniony dostęp do rynku pracy, a także niski poziom współpracy międzysektorowej przy realizacji zadań w obszarze polityki społecznej, sprzyja pogłębianiu negatywnych zjawisk społecznych.

Integracja społeczności wymaga spójnego i wielowymiarowego podejścia, realizowanego w formie działań uzupełniających, rozwijających i wzmocniających potencjał społeczności przy wykorzystaniu dostępnych na danym terytorium zasobów lokalnych. Zintegrowane wsparcie jest szczególnie istotne w odniesieniu do terytorialnej koncentracji problemów w województwie, dlatego pożądane będą działania przyjmujące formę długofalowych przedsięwzięć organizowania społeczności lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych w zakresie ich reintegracji społecznej i zawodowej. Podejmowane działania organizujące społeczności lokalne powinny

zostać zaplanowane w sposób komplementarny do działań podejmowanych do realizacji przez różne podmioty, w tym związanych z rewitalizacją, podejmowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Jednocześnie mając na uwadze strukturę demograficzno-społeczną województwa niezbędnym jest ukierunkowanie działań na wsparcie określonych grup społecznych.

Stopień zatrudnienia osób niepełnosprawnych w województwie śląskim należy do najniższych w kraju, dlatego konieczne jest zmniejszenie luki zatrudnieniowej osób niepełnosprawnych, w tym osób o dużym stopniu niepełnosprawności. Specyfika województwa m.in.: silna degradacja środowiska naturalnego, a w efekcie: wyższy od średniej krajowej wskaźnik urodzeń przedwczesnych i wad wrodzonych, wyższa częstotliwość zapadania na choroby nowotworowe, schorzenia przewlekłe i zaburzenia psychiczne, warunki środowiskowe, a także wielkomiejska aglomeracja powodują, że mieszkańcy województwa są częściej narażeni na wcześniejsze przekroczenie progu niepełnosprawności związanej z wiekiem, stanem zdrowia etc., co sprawia, że osoby niepełnosprawne⁵⁰ stanowią ponad 10% mieszkańców województwa. Niepełnosprawność jest problemem społecznym wymagającym działań mających na celu zarówno udzielanie pomocy niepełnosprawnym, jak i działań zapobiegających niepełnosprawności w przyszłości. Mając na uwadze niekorzystne zmiany zachodzące w strukturze demograficznej województwa, konieczne jest wdrożenie kompleksowych rozwiązań na poziomie regionalnym. Muszą one uwzględniać indywidualne potrzeby osób niepełnosprawnych, prowadzić do zwiększenia ich aktywności zawodowej i społecznej, przy rozwijaniu dotychczas stosowanych metod wsparcia jak asystentura ON, rozwój metody zatrudnienia wspieranego, trenerów pracy czy narzędzi ekonomii społecznej ukierunkowanych na wsparcie osób niepełnosprawnych.

Konieczne jest podejmowanie działań zorientowanych na zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych rodzin oraz umożliwianie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Skutkiem winno być życiowe usamodzielnienie się i integracja ze środowiskiem, przeciwdziałanie i łagodzenie efektów negatywnych zjawisk, w tym: ubóstwa, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży żyjących w rodzinach wielodzietnych, niepełnych, opiekujących się osobami zależnymi, w tym również osobami niepełnosprawnymi. Taka wielowymiarowa interwencja powinna obejmować działania profilaktyczno-prewencyjne, skierowane w szczególności do rodziny, jako podstawowej komórki społecznej, przy uwzględnieniu

⁵⁰ Wliczając osoby w wieku 15 i powyżej zamieszkujące obszar województwa.

wsparcia i rozwoju asystentury rodzinnej, w tym dla rodzin zastępczych. System wsparcia rodzin, w szczególności tych, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz z osobami niepełnosprawnymi, będzie opierał się o działania wspierające, mające na celu przywrócenie zdolności do pełnienia podstawowych funkcji i ról społecznych oraz reintegrację społeczno-zawodową. Wsparcie kierowane będzie także do osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, rodziny zastępcze i inne placówki poprzez realizację programów umożliwiających integrację ze środowiskiem.

Świadczenie usług społecznych jest warunkiem niezbędnym dla wsparcia polityki aktywnej integracji społecznej i ekonomicznej. Biorąc pod uwagę procesy demograficzne (m.in. wzrastającą liczbę osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych, zmniejszającą się dzietność i intensyfikację procesów migracyjnych), społeczne (m.in. zmiana modelu rodziny, konieczność wydłużenia aktywności zawodowej) i kulturowe (zmiana charakteru więzi wewnątrzrodzinnych), realizowane będą działania wspierające organizowanie podstawowych usług społecznych. Warunkują one sprawne funkcjonowanie społeczności lokalnych zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami m.in.: w formule centrów społecznościowych organizujących usługi na rzecz lokalnych społeczności świadczone w formie stacjonarnej, środowiskowej i w formie e-usług. Wszystkie usługi powinny cechować: dostępność terytorialna i fizyczna, przystępność finansowa, solidarność, równość szans wszystkich osób z nich korzystających, właściwe uwzględnienie różnorodności osób korzystających, inwestowanie w kapitał ludzki, warunki pracy i odpowiednią infrastrukturę fizyczną, kompleksowy i skoordynowany charakter. Zintegrowane podejście do aktywizacji grup marginalizowanych koncentrować się będzie na zwiększaniu dostępności do usług społecznych, przede wszystkim w kontekście podejmowania aktywności zawodowej oraz ułatwianiu dostępu do zatrudnienia. Postępujące rozwarstwienie społeczeństwa, polaryzacja dochodów powodują, iż coraz bardziej mamy do czynienia ze zjawiskiem biednych pracujących (poor working), którzy z racji osiągniętych dochodów pozostają niejako poza systemem opieki społecznej. Jednocześnie coraz częściej mają utrudniony dostęp do podstawowych usług społecznych, w tym zdrowotnych, socjalnych, edukacyjnych, kulturalnych i opiekuńczych, warunkujących prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie.

W prowadzonych działaniach nie należy zapomnieć o roli, jaką pełnić może ekonomia społeczna. Podmioty ekonomii społecznej, zwłaszcza te o charakterze integracyjnym, są miejscem reintegracji zawodowej i społecznej osób będących w szczególnej sytuacji, ale

także przyczyniają się do integracji społecznej członków ich rodzin. Podmioty ekonomii społecznej mogą generować miejsca pracy dla osób, które doświadczyły wykluczenia społecznego. Dlatego ważnym jest budowanie i wzmacnianie struktur partnerskich działających na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz wzmacnianie potencjału instytucji wspierających podmioty ekonomii społecznej.

Działania realizowane w ramach Priorytetu cechować będzie spójność społeczna. Służyć temu mają działania w zakresie równego dostępu kobiet i mężczyzn do usług, ale również zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych we wsparciu.

Instrumenty terytorialne

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się szerokie zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Instrument pozwoli także na realizację powiązanych ze sobą projektów, uwzględniając tym samym zasadę zintegrowanego podejścia.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zastosowanie innego trybu wyboru projektów.

Specyfika regionu, zwłaszcza struktura zaludnienia oraz najwyższy w kraju wskaźnik urbanizacji, determinuje perspektywę określania obszarów strategicznej interwencji, silnie zależnej od układu przestrzennego i osadniczego terenów zmarginalizowanych. Region charakteryzuje koncentracja problemów społecznych przede wszystkim na terytoriach silnie zurbanizowanych, szczególnie na obszarach konkretnych jednostek osadniczych np. dzielnic, kwartałów miejskich miast oraz ich obszarów funkcjonalnych. Z jednej strony ten brak „rozproszenia” pozwala na skoncentrowane, zogniskowane działania możliwe do realizacji na konkretnym terytorium, co wzmacnia skalę oddziaływania interwencji, z drugiej wymaga kompleksowego, szerokiego działania środowiskowego, wzmacniającego całą lokalną społeczność przy zastosowaniu elastycznego sposobu doboru narzędzi w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). Kompleksowe działania rewitalizacji realizowane będą w szczególności na obszarach miejskich lub o niskiej jakości zagospodarowania przestrzeni publicznych, terenach charakteryzujących się ponadprzeciętnym poziomem wykluczenia społecznego, zdegradowanych zarówno przestrzennie, jak i społecznie, w oparciu o *Lokalne Plany Rewitalizacji*, tworzone przy

zaangażowaniu wszystkich aktorów lokalnych tj.: zarówno władzy samorządowej, biznesu, organizacji obywatelskich jak i samych mieszkańców.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci

- Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Główne grupy docelowe

- Dzieci i młodzież do lat 18;
- Osoby bezrobotne;
- Osoby nieaktywne zawodowo (zagrożone wykluczeniem społecznym z co najmniej jednego powodu wskazanego w art. 7 ustawy o pomocy społecznej);
- Osoby niepełnosprawne;
- Otoczenie osób zagrożonych wykluczeniem (w zakresie niezbędnym do realizacji projektów);
- Pracownicy jednostek samorządu terytorialnego, ich związków i stowarzyszeń; podmiotów, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia; pracownicy jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych posiadających osobowość prawną (nie wymienione wyżej) bezpośrednio zajmujący się realizacją zadań objętych realizacją projektu;
- Inne podmioty i instytucje, w szczególności reprezentujące sektor pozarządowy na podstawie katalogu wskazanego w ustawie o pożytku publicznym i wolontariacie.

Komplementarność

Komplementarność z EFRR

Zgodnie z zasadą programowania wsparcia w ramach celów tematycznych 8-10⁵¹ oraz w celu zapewnienia możliwie największej efektywności działań, środki EFRR będą uzupełniały wsparcie ze środków EFS, co w rezultacie ma przyczynić się do realizacji celów szczegółowych Priorytetu. Należy podkreślić, że zachodzi silna komplementarność działań realizowanych w obszarze włączenia społecznego i rewitalizacji. Występuje komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu X Rewitalizacja i Priorytetu XIV Instrumenty finansowe-EFRR.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem (K/M)						
Liczba osób nieaktywnych objętych wsparciem (K/M)						
Liczba osób nieaktywnych, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu objętych wsparciem (K/M)						
Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem (K/M)						

⁵¹ Wynikające z projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

Liczba migrantów, osób obcego pochodzenia, mniejszości objętych wsparciem (w tym społeczności marginalizowane, takie jak Romowie) (K/M)						
Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem (K/M)						
Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które zostały objęte wsparciem w ramach programu (K/M)						
Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług społecznych w ramach programu (K/M)						
Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni), które skorzystały z usług ośrodków wsparcia ekonomii społecznej(K/M)						
Liczba osób powyżej 54 lat objętych wsparciem(K/M)						

Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba nieaktywnych uczestników (na nowo) poszukujących pracy po zakończeniu udziału w projekcie						
Liczba uczestników kształcenia i szkolenia po zakończeniu udziału w projekcie						
Liczba uczestników uzyskujących kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie						
Liczba uczestników zatrudnionych, w tym samozatrudnieni po zakończeniu udziału w projekcie						
Wskaźniki rezultatu długoterminowego						
Liczba uczestników posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (K/M)						
Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu						

programu (K/M)						
----------------	--	--	--	--	--	--

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET X. REWITALIZACJA

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost spójności społecznej i zmniejszenie dysproporcji w poziomie życia mieszkańców.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- aktywizacja osób wymagających wsparcia poprzez nowe formy pomocy,
- rozwój i wzmocnienie spójności lokalnej poprzez rewitalizację fizyczną, gospodarczą, społeczną terytoriów zmarginalizowanych.

Opis

W ramach Priorytetu X Rewitalizacja wspierane będą działania infrastrukturalne w zakresie aktywizacji osób wymagających wsparcia na obszarach problemowych, a także kompleksowej rewitalizacji terenów zdegradowanych, które przyczynią się do osiągnięcia zidentyfikowanych celów.

Aktywizacja osób wymagających wsparcia będzie realizowana poprzez dostosowanie budynków do pełnienia funkcji centrów usług dla społeczności, które staną się miejscem spotkań, zdobywania wiedzy oraz aktywizacji społecznej, zaspokajając tym samym potrzeby lokalnej społeczności, często dotkniętej dysfunkcjami i patologiami społecznymi. Wymaga to spójnego i wielowymiarowego podejścia do zwiększania dostępu do podstawowych usług społecznych, w tym socjalnych, edukacyjnych, opiekuńczych i doradczych, warunkujących prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa. Zintegrowane wykorzystanie wsparcia jest szczególnie istotne w odniesieniu do terytorialnej koncentracji problemów, dlatego pożądane będą działania przyjmujące formę przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby grup wykluczonych w zakresie ich aktywizacji, które będą miały charakter długofalowego organizowania społeczności lokalnej.

Rewitalizacja dotyczyć będzie kompleksowych działań mających na celu przywracanie do życia zdegradowanych społecznie, gospodarczo i środowiskowo obszarów poprzez przywrócenie im starej lub nadanie nowej funkcji. W jej ramach prowadzony będzie szereg wielowątkowych, wzajemnie uzupełniających się i wzmacniających działań, mających na celu wywołanie jakościowej, pozytywnej zmiany na zidentyfikowanym obszarze. Celem działań

infrastrukturalnych powinno być wsparcie społeczności zamieszkującej obszar zdegradowany. Jako iż każda ze społeczności charakteryzuje się innymi potrzebami, ich diagnoza powinna zawierać się w kompleksowym *Lokalnym Programie Rewitalizacji* tworzonym przy zaangażowaniu wszystkich aktorów lokalnej sceny: zarówno władzy samorządowej, biznesu i organizacji obywatelskich jak i samych mieszkańców. Komplementarnie wobec powyższych działań zmierzających do kompleksowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych, finansowane w ograniczonym zakresie będą również inwestycje (części wspólne budynków), dotyczące tkanki mieszkaniowej, tylko jako część większego projektu mającego na celu rewitalizację zubożonych obszarów publicznych. Projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będą realizowane w ścisłym połączeniu z działaniami podejmowanymi w ramach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Takie rozwiązanie wynika przede wszystkim ze specyfiki pomocy zwrotnej stosowanej w obszarach, w których zostaną zidentyfikowane nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji.

Instrumenty Terytorialne

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się szerokie zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Instrument pozwoli także na realizację powiązanych ze sobą projektów, uwzględniając tym samym zasadę zintegrowanego podejścia.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zastosowanie innego trybu wyboru projektów.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci⁵²

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia;
- Podmioty działające na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego wybrane zgodnie z prawem zamówień publicznych;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Organizacje pozarządowe;
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (niewymienione wyżej);
- Spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS, spółdzielnie;
- Porozumienia ww. podmiotów;
- Podmioty działające w oparciu o umowę/ porozumienie zgodnie z zapisami ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na zwiększanie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, w tym zwłaszcza przez wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

Komplementarność z EFS

Zgodnie z zasadą programowania wsparcia w ramach celów tematycznych 8-10⁵³ oraz w celu zapewnienia możliwie największej efektywności działań, środki EFRR będą uzupełniały wsparcie ze środków EFS, co w rezultacie ma przyczynić się do realizacji celów

⁵² W ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Liderem projektu realizowanego w partnerstwie jest JST.

⁵³ Wynikające z projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

szczegółowych Priorytetu. Należy podkreślić, że zachodzi silna komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu IX Włączenie społeczne, finansowanego z środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba zbudowanych / przebudowanych / wyposażonych obiektów infrastruktury społecznej						
Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET XI. WZMOCNIENIE POTENCJAŁU EDUKACYJNEGO

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost potencjału edukacyjnego województwa śląskiego w kontekście zróżnicowania demograficznego i potrzeb rynku pracy.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- zwiększenie odsetka dzieci objętych wysokiej jakości usługami placówek wychowania przedszkolnego poprzez wyrównywanie szans edukacyjnych, w tym edukację przedszkolną, co przyjmie postać wydłużenia godzin pracy powyżej 5 godzin oraz upowszechnienie tej opieki na terenach o niskim wskaźniku dzieci objętych edukacją przedszkolną,
- wzrost dostępu do wysokiej jakości oferty kształcenia będzie realizowany w szczególności poprzez kompleksowe programy rozwojowe szkół (podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych ogólnokształcących) oraz współpracę uczelni wyższych ze szkołami gimnazjalnymi i ponadgimnazjalnymi ogólnokształcącymi,
- zwiększenie efektywności szkolnictwa zawodowego poprzez dostosowanie realizowanych zajęć do potrzeb lokalnego rynku pracy przy wykorzystaniu kompleksowych programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe w powiązaniu z praktyczną nauką zawodu (również z podmiotami zewnętrznymi), programy współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami, w szczególności w zakresie kształtowania programu nauczania oraz wysoko wykwalifikowane kadry oświaty,
- wzmocnienie kształcenia ustawicznego w regionie realizowane będzie m.in. poprzez kształcenie osób dorosłych w formule lifelong learning, brokering edukacyjny.

Opis

Przemiany gospodarcze w przypadku województwa śląskiego związane głównie z restrukturyzacją przemysłu powodują, iż zmienia się zarówno funkcjonowanie osób w wieku produkcyjnym oraz wymagania stawiane przed dziećmi przez system edukacji. Obowiązki osób aktywnych zawodowo powodują, iż nie mają one wystarczająco dużo czasu, aby poświęcić go na czynności wychowawcze i edukacyjne wobec swoich dzieci. W tym celu bardzo istotne staje się zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług wychowania

przedszkolnego. Dostrzega się bowiem, jak ważna jest wczesna stymulacja i organizowanie środowiska sprzyjającego rozwojowi, docenia się wpływ wczesnej edukacji na późniejsze osiągnięcia dziecka. Wiek przedszkolny jest momentem, kiedy najskuteczniej i najłatwiej jest niwelować różnice wynikające z wpływu środowiska rodzinnego. Wiele czynników społecznych i ekonomicznych ma wpływ na rozwój psychiczny dziecka i jego szanse powodzenia w szkole. Przedszkole wyposaża dzieci w szeroki zestaw umiejętności, które ułatwiają im uczenie się i korzystanie z różnorodnych możliwości edukacyjnych oferowanych przez szkoły podstawowe i średnie. Im lepiej wyposażone są dzieci w momencie startu, tym efektywniejsza będzie edukacja w szkole. Inwestycje w efektywne i wysokiej jakości programy przedszkolne dla dzieci, które w innym przypadku nie byłyby pod tym względem odpowiednio przygotowane do nauki w szkole, działają jak "dźwignia finansowa", zwielokrotniając inwestycje w system szkolny. Dlatego inwestycja w edukację przedszkolną z uwzględnieniem potrzeb w zakresie adaptacji pomieszczeń lub doposażenia danej placówki w przypadku gdy jest to uzasadnione i wiąże się z koniecznością dostosowania placówki, do właściwych standardów, powinna być zasadniczym elementem polityki wyrównywania szans edukacyjnych.

Dążąc do tego, aby system edukacji był jak najbardziej pełny i najlepiej odpowiadał potrzebom gospodarki, zachodzi konieczność spopularyzowania edukacji w wieku przedszkolnym m.in. poprzez poprawę jakości realizowanych zajęć i wydłużenie godzin pracy powyżej 5 godzin wynikających z ustawy o systemie oświaty, co wzmocni ofertę edukacyjną ww. placówek.

Dążyć tutaj będzie się do kształcenia na wszystkich poziomach edukacji uniwersalnych kompetencji kluczowych. Występuje również duży niezagospodarowany obszar w zakresie szkoleń (modułowa oferta szkoleń, powiązanie oferty edukacyjnej z praktyką). W obszarze kształcenia dążyć się będzie do wypełnienia deficytu zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego i edukacyjnego, udziału pracodawców w kształceniu praktycznym. Zasadnym będzie kontynuacja wsparcia w formie kompleksowych programów rozwojowych szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, a także zaangażowanie uczelni wyższych do współpracy ze szkołami. Dodatkowo w celu wspierania rozwoju najzdolniejszych uczniów realizowane będą projekty, które pozwolą opracować ścieżkę pracy z uczniem zdolnym. Umożliwi prawidłowy jego rozwój i realizację pasji w pracy akademickiej oraz możliwość wykorzystania rozwiniętych kompetencji w pracy zawodowej

z korzyścią dla gospodarki regionu. Dopelnieniem działań miękkih byłyby stypendia wypłacane uczniom.

Uzupełnieniem tego miałyby być wsparcie nauczycieli w taki sposób, aby ich udział w inicjatywach wiązał się ze wsparciem nastawionym na jakość działań prorozwojowych.

W celu zwiększenia poziomu innowacyjności regionu zasadnym jest realizacja projektów z zakresu design thinking, design management i design services dla uczniów, nauczycieli i przedstawicieli administracji samorządowej.

Wzrost stopy bezrobocia w województwie śląskim oraz rosnąca liczba osób, które żyją w ubóstwie zmusza do podjęcia działań, wpisujących się w oczekiwania rynku pracy. W tym aspekcie należy pamiętać o osobach dorosłych, których kompetencje nie są dopasowane do aktualnego zapotrzebowania na rynku pracy. Grupę tą należy objąć odpowiednim wsparciem w postaci kursów i szkoleń przekwalifikujących. Istniejące zróżnicowanie w rozwoju pomiędzy miastami a terenami wiejskimi wymusza zaprogramowanie działań, które będą skierowane na obszary wiejskie.

Ponadto z uwagi na zachodzące zmiany demograficzne, decyzje organów prowadzących szkoły dotyczące sposobu ich funkcjonowania, a także sytuację gospodarczą w regionie i kraju zasadne jest prowadzenie badań i analiz, będących pogłębioną diagnozą wybranych obszarów sytuacji edukacji w województwie. W tym celu realizowane będą działania mające na celu właściwą ocenę sytuacji i efektywne dostosowanie narzędzi.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Takie rozwiązanie wynika przede wszystkim ze specyfiki instrumentów finansowych, które stosuje się w obszarach, w których zostaną zidentyfikowane nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji.

Instrumenty Terytorialne

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się szerokie zastosowanie w ramach Priorytetu instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Instrument pozwoli także na realizację

powiązanych ze sobą projektów, uwzględniając tym samym zasadę zintegrowanego podejścia.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zastosowanie innego trybu wyboru projektów.

Działania realizowane w ramach Priorytetu cechować będzie spójność społeczna. Służyć temu mają działania w zakresie równego dostępu do usług kobiet i mężczyzn, ale również zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych w zajęciach. Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci

- Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupy docelowe

- Dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w *Ustawie o systemie oświaty*;
- Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w *Ustawie o systemie oświaty*;
- Istniejące przedszkola, w tym przedszkola specjalne;
- Istniejące oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych;
- Funkcjonujące inne formy wychowania przedszkolnego, w rozumieniu *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania*;
- Szkoły oraz placówki w rozumieniu art. 2 ust 3, 5 ustawy o systemie oświaty (instytucje i kadra pedagogiczna) realizujące kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) i ich organy prowadzące;
- Uczniowie i wychowankowie szkół i placówek (w rozumieniu art. 2 ust 3, 5 ustawy o systemie oświaty) prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych);
- Osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty;

- Uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych);
- Młodociani pracownicy;
- Szkoły i placówki (instytucje i kadra pedagogiczna) prowadzące kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych);
- Partnerzy społeczno – gospodarczy;
- Pracodawcy;
- Nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych;
- Instruktorzy praktycznej nauki zawodu, zgodnie z § 10 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej* w sprawie praktycznej nauki zawodu;
- Kadra administracyjna i zarządzająca oświatą w szkołach i placówkach oświatowych i ich organach prowadzących;
- Osoby w wieku 25 – 64 lat (oraz osoby nieuczące się w wieku 18 – 24 lat), zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia);
- Placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego;
- Szkoły policealne;
- Partnerzy społeczno – gospodarczy.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na:

- zwiększanie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, w tym zwłaszcza przez wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich,
- ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich w tym zwłaszcza promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.

Komplementarność z EFMR

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFMR zostanie przeznaczone na zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej.

Komplementarność z EFRR

Zgodnie z zasadą programowania wsparcia w ramach celów tematycznych 8-10⁵⁴ oraz w celu zapewnienia możliwie największej efektywności działań, środki EFRR będą uzupełniały wsparcie ze środków EFS, co w rezultacie ma przyczynić się do realizacji celów szczegółowych Priorytetu. Należy podkreślić, że zachodzi silna komplementarność działań realizowanych w obszarze edukacji przedszkolnej i kształcenia zawodowego z Priorytetem XII Infrastruktura edukacyjna.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną w wieku 3-4 lat w ramach programu - w tym na obszarach wiejskich						
Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami wyrównującymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej						

⁵⁴ Wynikające z projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

Liczba uczniów (szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) objętych wsparciem w ramach programów rozwoju szkół (K/M)						
Liczba uczniów (szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) objętych wsparciem w ramach programów rozwoju szkół (K/M), -w tym uczniów uczestniczących w stażach i praktykach u przedsiębiorcy/ pracodawcy						
Liczba szkół zawodowych współpracujących z przedsiębiorcami/pracodawcami w ramach programu						
Liczba osób objętych wsparciem, w tym liczba nauczycieli						
Liczba nauczycieli objętych wsparciem						
Wskaźniki specyficzne produktu:						
Liczba osób zagrożonych przedwczesnym opuszczeniem systemu edukacji objętych zajęciami;						
Liczba szkół ponadgimnazjalnych, które współpracują z uczelniami;						
Liczba uczniów objętych zajęciami w ramach współpracy uczelni ze szkołami						

Wskaźniki rezultatu						
Liczba uczestników programu, którzy uzyskali kwalifikacje po jego opuszczeniu (K/M)						
Liczba uczestników kształcenia i szkolenia po opuszczeniu programu						
Specyficzne wskaźniki rezultatu						
Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną w ramach programu w stosunku do ogólnej liczby dzieci w tej grupie - w tym na obszarach wiejskich						
Odsetek uczniów szkół (podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) objętych programem rozwojowym						
Odsetek uczniów uczestniczących w stażach i praktykach u przedsiębiorcy/ pracodawcy w stosunku do łącznej liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne						
Odsetek szkół zawodowych współpracujących z przedsiębiorcami w ramach programu						
Odsetek uczniów, którzy zakończyli zgodnie z obowiązkiem nauki szkolnej proces						

nauczania do ogólnej liczby osób w wieku do lat 18 w populacji regionu						
Odsetek uczniów uczestniczących w stażach i praktykach u przedsiębiorcy/ pracodawcy w stosunku do łącznej liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie zawodowe						
Wskaźnik rezultatu długoterminowego:						
Liczba uczestników programu, którzy uzyskali kwalifikacje po jego opuszczeniu (do 6 miesięcy) w stosunku do wszystkich osób dorosłych uczestniczących w kształceniu ustawicznym						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET XII. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA

Cel

Celem głównym Priorytetu jest wzrost potencjału edukacyjnego województwa śląskiego w kontekście zróżnicowania demograficznego i potrzeb rynku pracy.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- zwiększenie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego,
- zwiększenie dostępności i poprawa warunków kształcenia zawodowego prowadzonego w szkołach,
- wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia.

Opis

Jednym z determinantów niezbędnych do podniesienia poziomu wykształcenia społeczeństwa jest m.in. stworzenie warunków powszechnego dostępu do opieki nad dziećmi, w tym realizowania funkcji edukacyjnej od najmłodszych lat.

Ponadto najważniejszymi cechami kapitału ludzkiego zwiększającymi jego zdolność do zatrudnienia są wiedza, kwalifikacje i umiejętności zawodowe. Zwiększenie poziomu zatrudnienia powinno być poprzedzone rozwojem kompetencji i kwalifikacji przyszłych pracowników i dostosowaniem ich wiedzy i umiejętności do potrzeb pracodawców. Istotne jest przy tym przejście od kształcenia opartego o przekazywanie wiedzy encyklopedycznej do modelu edukacji mającej na celu nabywanie kluczowych kompetencji i powiązanej z praktyką.

Wobec powyższego w ramach Priorytetu wspierane będą działania w zakresie inwestycji w infrastrukturę wychowania przedszkolnego, a także w infrastrukturę edukacyjną, służącą rozwojowi umiejętności uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

Niezadawalający poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi, stanowi jeden z ważniejszych czynników niekorzystnie wpływających na poziom aktywności zawodowej w regionie, szczególnie wśród kobiet. Promowanie godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz równego dostępu do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej, staje się zatem jednym

z priorytetów interwencji w ramach funduszy objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych. Istotne przy tym jest nie tylko zwiększenie udziału kobiet w rynku pracy, ale również zwiększenie szans dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości m.in. w zakresie umiejętności społecznych oraz uczenia się, aby w efekcie miały szansę na równy start z innymi dziećmi na późniejszym etapie nauki. Mając na uwadze powyższe, niezbędne jest podjęcie działań mających na celu stworzenie warunków do powrotu na rynek pracy przez osoby wychowujące dzieci. W tym celu, w kontekście wychowania przedszkolnego, bardzo istotne staje się zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług opieki nad dziećmi. Podejście takie jest zgodne ze Stanowiskiem służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020.

W ramach Priorytetu przewiduje się zatem wsparcie inwestycji polegających na budowie infrastruktury wychowania przedszkolnego.

Jednocześnie rozwój nowoczesnego, dopasowanego do potrzeb rynku pracy kształcenia zawodowego w Polsce stanowi duże wyzwanie. Szkolnictwo zawodowe w obecnej sytuacji znacznie odbiega jakością od szkolnictwa ogólnego, przez co cieszy się znacznie niższym zainteresowaniem uczniów. Dotychczas funkcjonujący w Polsce system kształcenia zawodowego, spotykał się z zarzutami niskiej efektywności oraz słabego powiązania z otoczeniem gospodarczym. Zgodnie ze Stanowiskiem służb Komisji ws. opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020 fundusze objęte zakresem Wspólnych Ram Strategicznych, powinny przyczyniać się do przezwyciężania barier powstałych w efekcie niedopasowania rezultatów kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Wobec powyższego celem zwiększenia potencjału i lepszego dopasowania kształcenia zawodowego do potrzeb pracodawców, w ramach Priorytetu wsparcie otrzymają projekty polegające na budowie, przebudowie, remoncie laboratoriów, sal do praktycznej nauki zawodu, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Przystosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych będzie miało na celu zwiększenie dostępności do wysokiej jakości edukacji, a w efekcie zmniejszenie skutków wykluczenia społecznego tej grupy społecznej.

Projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego powinny być realizowane w ścisłym związku z działaniami wspieranymi ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu będzie pomoc bezzwrotna (dotacja), w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Takie rozwiązanie wynika przede wszystkim ze specyfiki instrumentów finansowych, które stosuje się w obszarach, w których zostaną zidentyfikowane nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji.

Instrumenty Terytorialne

W celu zwiększenia skuteczności podejmowanej interwencji planowane jest szerokie zastosowanie instrumentu terytorialnego tj. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Wzmocnienie zintegrowanego podejścia terytorialnego oraz lepsze dostosowanie interwencji do potrzeb i potencjałów określonych obszarów ma przyczynić się do zapewnienia większej efektywności podejmowanych działań.

W uzasadnionych przypadkach, dopuszcza się zastosowanie innego trybu wyboru projektów.

W ramach Priorytetu nie jest planowana realizacja dużych projektów.⁵⁵

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto w związku z planowanym wsparciem infrastruktury edukacyjnej w kryteriach wyboru projektów premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci⁵⁶

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;

⁵⁵ W rozumieniu rozdziału II projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

⁵⁶ W ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Liderem projektu realizowanego w partnerstwie jest JST.

- Inne państwowe lub samorządowe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, których ustawowym lub statutowym zadaniem jest pełnienie zadań publicznych w zakresie edukacji;
- Organizacje pozarządowe;
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły (wyłącznie w zakresie kształcenia zawodowego);
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego⁵⁷;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych;
- Porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.

Komplementarność

Komplementarność z EFRROW

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFRROW zostanie przeznaczone na:

- zwiększanie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, w tym zwłaszcza przez wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich,
- ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.

Komplementarność z EFMR

Zgodnie z zapisami *Założeń Umowy Partnerstwa* wsparcie z EFMR zostanie przeznaczone na zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej.

⁵⁷ Zgodnie z Ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. 1991, Nr 95, poz. 425 z późn. zm.

Komplementarność z EFS

Zgodnie z zasadą programowania wsparcia w ramach celów tematycznych 8-10⁵⁸ oraz w celu zapewnienia możliwie największej efektywności działań, środki EFRR będą uzupełniały wsparcie ze środków EFS, co w rezultacie ma przyczynić się do realizacji celów szczegółowych Priorytetu. Należy podkreślić, że zachodzi silna komplementarność działań realizowanych w ramach niniejszego Priorytetu z działaniami realizowanymi w ramach Priorytetu XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, finansowanego z środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba szkół wyposażonych w sprzęt na potrzeby dydaktyki						
Liczba miejsc we wspieranej infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej (CI)						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba uczniów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

⁵⁸ Wynikające z projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

PRIORYTET XIII. KAPITAŁ NA START

Cel

Celem instrumentów finansowanych przewidzianych w ramach środków z Europejskiego Funduszu Społecznego jest przede wszystkim rozwój przedsiębiorczości w tym przedsiębiorczości społecznej i samozatrudnienia.

Instrumenty finansowe stanowią efektywny sposób na wykorzystywanie zasobów polityki spójności w dążeniu do osiągnięcia celów *Strategii Europa 2020 na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*.

Efektywne wykorzystanie instrumentów finansowanych przyczyni się do realizacji celu tematycznego Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników, a co za tym idzie priorytetu inwestycyjnego 8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy.

W ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2014-2020 zaplanowano następujące instrumenty finansowe: pożyczki, poręczenia.

Prawidłowe wykorzystanie inżynierii finansowej pozwala m.in. na:

- zwiększenie trwałości polityki spójności UE poprzez możliwość reinwestowania środków,
- wzmacnianie współpracy administracji, przedsiębiorstw i instytucji finansowych,
- budowę zdolności instytucjonalnej – partnerstwa i zaufania pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym,
- stwarzanie mocniejszej zachęty dla efektywności wydatkowania środków publicznych,
- wykorzystanie efektu dźwigni finansowej.⁵⁹

Działania realizowane w ramach priorytetu będą wpisywały się w realizację celu szczegółowego osi priorytetowej VII. Regionalny rynek pracy, cel szczegółowy: Rozwój przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej) i samozatrudnienia poprzez poprawę dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania.

⁵⁹ M. Szczepański; Pozadotacyjne instrumenty finansowe w polityce spójności UE po 2013 roku – wymiar wspólnotowy i krajowy. Analiza propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej rozszerzenia zakresu stosowania instrumentów inżynierii finansowej w polityce spójności po 2013 r., Warszawa 2011 r.

Opis

Analiza sytuacji społeczno – gospodarczej, wyniki przeprowadzonych warsztatów subregionalnych i konsultacji z ekspertami w zakresie rynku pracy, a także dotychczasowych doświadczeń w zakresie wdrażania *Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki* w województwie śląskim dały podstawę do sformułowania propozycji instrumentów finansowych w okresie programowania 2014-2020. W perspektywie 2014+ zakładany jest wzrost wykorzystania instrumentów finansowych w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*. Instrumenty finansowe w ramach Priorytetu będą koncentrowały się na wsparciu przedsiębiorstw (w tym przedsiębiorstw społecznych) w początkowym okresie działalności oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą poprzez uruchomienie zwrotnej pomocy finansowej tj. pożyczki oraz poręczenia.

Z punktu widzenia efektywnego wykorzystania IF zasadnym jest objęcie wsparciem zwrotnym działań mających na celu inwestycje w przedsiębiorstwa na początkowym okresie działalności, które znacząco przyczynią się do rozwoju tych podmiotów a co za tym idzie tworzenia nowych miejsc. To rozwój przedsiębiorczości generuje nowe miejsca pracy.

Główni beneficjenci

Podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej w szczególności:

- Banki krajowe, banki zagraniczne, instytucje kredytowe lub instytucje finansowe;
- Banki spółdzielcze;
- Podmioty, które nie działają w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczają zyski na cele statutowe służące tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości przez udzielanie pożyczek;
- Konsorcja powyższych podmiotów.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych
Wskaźniki produktu					
Liczba osób bezrobotnych, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					

Liczba osób długotrwale bezrobotnych, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób (osoby nieaktywne), które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób nieaktywnych, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu					
Liczba osób zatrudnionych, w tym prowadzące działalność na własny rachunek, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób poniżej 25 lat, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób powyżej 54 lat, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób z wykształceniem podstawowym (ISCED 1) lub średnim I stopnia (ISCED 2), które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób z wykształceniem na poziomie ponadgimnazjalnym (ISCED 3) lub na poziomie pomaturalnym (ISCED 4), które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób z wykształceniem wyższym (ISCED 5 do 8), które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba migrantów, osoby obcego pochodzenia, mniejszości (w tym społeczności marginalizowane, takie jak Romowie), które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba osób niepełnosprawnych, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					

Inne grupy w niekorzystnej sytuacji społecznej, które zostały objęte wsparciem w ramach programu					
Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe					
Liczba projektów obejmujących administrację publiczną lub służby publiczne,					
Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem					
Wskaźniki rezultatu					
Nieaktywni uczestnicy (na nowo) poszukujący pracy po zakończeniu udziału w projekcie (1)					
Uczestnicy kształcenia i szkolenia po zakończeniu udziału w projekcie (2)					
Uczestnicy uzyskujący kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie (3)					
Uczestnicy zatrudnieni, w tym samozatrudnieni po zakończeniu udziału w projekcie					
Uczestnicy posiadający zatrudnienie 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, uczestnicy pracujący na własny rachunek 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie,					
Uczestnicy znajdujący się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie,					

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET XIV. INSTRUMENTY FINANSOWE – EFRR

Zgodnie ze *Stanowiskiem służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020* fundusze objęte WRS mają odgrywać kluczową rolę we wspieraniu instrumentów finansowych, dzięki którym możliwy jest efekt dźwigni w stosunku do inwestycji prywatnych i w ten sposób zwielokrotnienie efektu finansowania publicznego.

Instrumenty finansowe stanowią efektywny sposób na wykorzystywanie zasobów polityki spójności w dążeniu do osiągnięcia celów *Strategii Europa 2020 na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*.

Uzasadnieniem stosowania instrumentów zwrotnych jest niedoskonałość rynku finansowego, przejawiająca się tym, że ekonomicznie zasadne projekty nie mogą uzyskać finansowania rynkowego. Zgodnie z *Strategią Rozwoju Kraju 2020* zastosowanie instrumentów zwrotnych pozwoli na wsparcie większej liczby projektów w znacznie dłuższym horyzoncie czasowym oraz umożliwi wsparcie większej liczby podmiotów niż w przypadku bezzwrotnych dotacji będących jednorazowym transferem środków pieniężnych.

W grudniu 2012 roku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego przeprowadzono badanie ewaluacyjne pn. *Analiza możliwości zastosowania zwrotnych mechanizmów finansowania inwestycji w perspektywie 2014-2020 w województwie śląskim*. Badanie wykazało możliwość szerokiego wykorzystania instrumentów finansowych w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*. Zgodnie z rekomendacjami instrumenty zwrotne powinny zostać wykorzystane przede wszystkim dla wsparcia sektora MŚP, efektywności energetycznej i OZE oraz poprawy stanu środowiska miejskiego.

Zgodnie z rekomendacjami z badania ewaluacyjnego pn. *Ocena wsparcia działalności innowacyjnej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013* w planowaniu nowego okresu programowania należy uwzględnić w dużym stopniu zwrotne instrumenty wsparcia. Dotacyjne formy wsparcia powinny być zarezerwowane wyłącznie dla wysoce innowacyjnych projektów, o dużym stopniu ryzyka, które miałyby niewielkie szanse na finansowanie np. z kredytów lub pożyczek bankowych. Finansowanie działań inwestycyjnych o charakterze nie-innowacyjnym powinno odbywać się z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych.

Rekomendacje dotyczące szerszego zastosowania instrumentów wsparcia o charakterze zwrotnym w przyszłym okresie programowania znajdują się także w badaniu ewaluacyjnym pn. *Ocena wsparcia udzielanego przedsiębiorcom w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*. Z badania wynika, że bezzwrotna pomoc nie zawsze jest najbardziej skutecznym sposobem wsparcia przedsiębiorców. Dotacje powinny dominować w typach projektów o charakterze nie inwestycyjnym, w których ocena oczekiwanego okresu zwrotu jest utrudniona. Natomiast w pozostałych przypadkach powinny zostać zastosowane instrumenty finansowe.

Działania realizowane w ramach priorytetu będą wpisywały się w realizację celów szczegółowych odpowiadających następującym priorytetom programu:

- Priorytet III Wzmocnienie konkurencyjności MŚP – cel szczegółowy wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw;
- Priorytet IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna - cele szczegółowe: wzrost efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze MŚP oraz poprawa efektywności energetycznej w infrastrukturze publicznej i sektorze mieszkaniowym;
- Priorytet V Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystywanie zasobów- cel szczegółowy poprawa stanu środowiska miejskiego.

Uwzględniając zapisy projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, w ramach Priorytetu Instrumenty finansowe - EFRR uwzględniono następujące priorytety inwestycyjne:

- 3.3. wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług,
- 4.2. promowanie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE przez przedsiębiorstwa,
- 4.3. wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE w sektorze publicznym i mieszkaniowym,
- 6.5. działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza.

Opis

Ogólna analiza zastosowania instrumentów zwrotnych w praktyce społeczno-gospodarczej oraz dotychczasowych doświadczeń RPO WSL 2007-2013 w tym zakresie dały podstawę do sformułowania propozycji ich wykorzystania w okresie programowania 2014-2020. W perspektywie 2014+ zakładany jest wzrost wykorzystania instrumentów finansowych w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*. Instrumenty zwrotne w ramach Priorytetu będą koncentrowały się przede wszystkim na wsparciu inwestycji MŚP, efektywności energetycznej oraz na interwencji z zakresu poprawy stanu środowiska miejskiego.

Z punktu widzenia efektywnego wykorzystania IF, zasadnym jest objęcie wsparciem zwrotnym działań mających na celu inwestycje w mikro i MŚP przyczyniające się do szeroko rozumianego rozwoju tych firm. KE w szczególności wskazuje na sektor MŚP, jako potencjalny w wykorzystaniu IF, gdyż jest on kluczowy w kreowaniu rozwoju, nowych miejsc pracy i spójności. Równocześnie województwo śląskie zdobyło doświadczenie w tym zakresie, udzielając w RPO WSL 2007-2013 wsparcia w tej formie dla przedsiębiorców.

Interwencje w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, zwłaszcza w odniesieniu do OZE w sektorze przedsiębiorstw oraz projektów związanych z kompleksową termomodernizacją będą realizowane za pomocą instrumentów finansowych. Planuje się utworzenie systemu pożyczek renowacyjnych na remonty budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej i poprawę ich efektywności energetycznej. W celu zwiększenia efektywności wykorzystania instrumentów finansowych dopuszcza się wprowadzenie funduszu mieszanego łączącego IF z dotacjami.

Dodatkowo na bazie doświadczeń z wdrażania w województwie śląskim Inicjatywy JESSICA planuje się zastosowanie podobnego instrumentu dla wsparcia obszarów miejskich. Wsparcie działań zarówno z zakresu zagospodarowania przestrzeni miejskich, jak i przebudowy oraz remontów obiektów przemysłowych, powojaskowych i popegeerowskich, a także uzupełniania istniejącej zabudowy, przyczyniających się do likwidacji istotnych problemów gospodarczych lub społecznych na obszarach zdegradowanych, z punktu rozwoju województwa oraz jego potrzeb w tym zakresie, będzie koniecznością w perspektywie finansowej UE 2014-2020.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane kryteria promujące równouprawnienie kobiet i mężczyzn oraz rozwiązania zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną. Ponadto premiowane będą rozwiązania realizujące zasadę zrównoważonego rozwoju.

Główni beneficjenci

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia;
- Podmioty działające na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego wybrane zgodnie z prawem zamówień publicznych;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Szkoły/Uczelnie wyższe;
- Organizacje pozarządowe;
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (niewymienione wyżej);
- Spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS;
- Przedsiębiorcy;
- Administracja rządowa;
- Porozumienia ww. podmiotów;
- Podmioty działające w oparciu o umowę/ porozumienie zgodnie z zapisami ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
(Szacowany) Spadek emisji gazów cieplarnianych						

[CO2] (CI)						
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)						
Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów						
Wskaźniki rezultatu						
Ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej w wyniku realizacji projektów						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET XV. POMOC TECHNICZNA EFS

Cel

Celem głównym Priorytetu jest skuteczna i efektywna realizacja *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- zapewnienie efektywnego i sprawnego systemu zarządzania i wdrażania RPO WSL 2014-2020,
- zapewnienie wysokiej jakości usług informacyjnych i promocyjnych dostępnych dla wszystkich potencjalnych beneficjentów,
- upowszechnienie efektów realizacji RPO WSL 2014-2020.

Opis

Priorytet XV Pomoc Techniczna EFS ma na celu zapewnienie wsparcia procesów zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli, ewaluacji oraz wysokiej jakości usług informacyjnych i promocyjnych upowszechniających efekty realizacji RPO WSL 2014-2020, a także zwiększenie uczestnictwa potencjalnych beneficjentów i beneficjentów w efektywnym korzystaniu ze wsparcia RPO WSL 2014-2020.

Skuteczne procesy wdrażania Programu wymagają posiadania odpowiedniego potencjału i zdolności administracyjnych w celu efektywnego zarządzania procesami administracyjnymi i organizacyjnymi. Aby zapewnić wysoki poziom usług na wszystkich szczeblach realizacji RPO WSL 2014-2020, należy zapewnić wydajny system wynagrodzeń pracowników instytucji zaangażowanych w realizację Programu, podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych poprzez finansowanie takich form doszkalania jak m.in.: studia podyplomowe, staże, szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje, kursy językowe, wizyty studyjne oraz inne formy doskonalenia zawodowego. Istotnym jest zapewnienie stabilności zatrudnienia i zwiększenie motywacji pracowników poprzez stosowanie bodźców płacowych i pozapłacowych, a także wprowadzenie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi.

Aby sprostać wysokim wymaganiom stawianym przed administracją wdrażającą RPO WSL 2014-2020, należy zapewnić odpowiednie zaplecze techniczne i organizacyjne w tym:

odpowiednią powierzchnię biurową i magazynową (archiwizacyjną), stanowiska i narzędzia pracy oraz zwiększyć dostępność i sprawność systemów informatycznych służących obsłudze całego procesu realizacji RPO WSL 2014-2020, w tym dostosować systemy informatyczne do elektronicznego obiegu dokumentacji. IZ RPO deklaruje uczestnictwo w krajowym, jednolitym komputerowym systemie monitoringu.

Środki Pomocy technicznej EFS służyć będą również do finansowania odpowiednich badań ewaluacyjnych, prac związanych z prowadzeniem wieloaspektowych analiz, ekspertyz, ocen oraz audytów, które przyczynią się do wypracowywania najwyższej jakości systemu wdrażania i zarządzania funduszami unijnymi w obecnym i przyszłym okresie programowania.

W ramach Priorytetu XV zapewniony zostanie odpowiedni system związany z procesem oceny i selekcji projektów dofinansowanych w ramach RPO WSL 2014-2020 w celu sprawnej realizacji Programu. Finansowane będą również działania związane z utworzeniem i obsługą Komitetów Monitorujących oraz innych ciał doradczych.

Priorytet Pomoc Techniczna wspiera wszelkie działania informacyjno-promocyjne poprzez upowszechnianie rezultatów realizacji RPO WSL 2014-2020. Wysokiej jakości i dostępny dla wszystkich system informacji i promocji Programu odgrywa bardzo ważną rolę w podnoszeniu świadomości społecznej i pogłębieniu wiedzy mieszkańców województwa śląskiego na temat pozytywnych zmian zachodzących w rozwoju regionu dzięki wsparciu Funduszy Europejskich. W celu realizacji tego założenia wspierane będą m.in. takie działania jak:

- utworzenie oraz utrzymanie punktów informacyjnych na temat RPO WSL 2014-2020,
- szkolenia dla potencjalnych beneficjentów oraz beneficjentów już realizujących projekty w ramach RPO WSL 2014-2020,
- działania o charakterze edukacyjnym,
- konferencje,
- publikacje na tematy związane z zagadnieniami dotyczącymi Programu.

Działania promocyjne i informacyjne będą koordynowane na poziomie krajowym z działaniami finansowanymi ze środków PO Pomoc Techniczna oraz będą zgodne z systemem informacji i promocji Funduszy Europejskich na lata 2014-2020.

Poza wspieraniem obecnej perspektywy środków Priorytetu będzie można przeznaczyć na finansowanie zadań związanych z zamknięciem PO KL na lata 2007-2013.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu jest pomoc bezzwrotna (dotacja).

Główni beneficjenci:

- Instytucja Zarządzająca RPO;
- Instytucja Koordynująca RPO;
- Instytucja Pośrednicząca 2 stopnia/Instytucje Pośredniczące 2 stopnia;
- Instytucja Certyfikująca;
- Inne instytucje biorące udział w systemie wdrażania RPO.

Komplementarność

Komplementarność z PO Pomoc Techniczna

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Priorytetu XV Pomoc Techniczna EFS RPO WSL 2014-2020 są komplementarne ze wsparciem Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna w następującym zakresie:

- potencjał instytucji wdrażających politykę spójności,
- informacja i promocja funduszy europejskich.

Komplementarność z RPO Priorytet XVI Pomoc Techniczna EFRR

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Priorytetu XV Pomoc Techniczna EFS są komplementarne ze wsparciem Priorytetu XVI Pomoc Techniczna EFRR.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba etatów współfinansowanych z PT RPO w tym: 1-kobiety, 2-mężczyźni						
Liczba zakupionego						

sprzętu komputerowego						
Liczba zleconych ekspertyz, analiz, ocen i ewaluacji dotyczących Programu						
Liczba akcji informacyjnych i promujących Program						
Liczba publikacji promocyjnych i informacyjnych						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba beneficjentów uczestniczących w szkoleniach, seminariach, konferencjach, spotkaniach informacyjnych nt. RPO						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

PRIORYTET XVI. POMOC TECHNICZNA EFRR

Cel

Celem głównym Priorytetu jest skuteczna i efektywna realizacja *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*.

Będzie on realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- zapewnienie efektywnego i sprawnego systemu zarządzania i wdrażania RPO,
- upowszechnienie rezultatów realizacji RPO.

Opis

W ramach Priorytetu XVI Pomoc Techniczna EFRR planuje się realizację działań związanych z przygotowaniem, zarządzaniem, wdrażaniem, monitorowaniem, ewaluacją, kontrolą oraz działalnością informacyjno-promocyjną upowszechniającą rezultaty wdrażania RPO 2014-2020.

Zapewnienie odpowiedniego potencjału instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, informowanie, ocenę oraz kontrolę operacji finansowanych ze środków funduszy europejskich w ramach RPO 2014-2020 odbywać się będzie poprzez finansowanie wynagrodzeń pracowników instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie Programu, podnoszenie kwalifikacji zawodowych tychże pracowników poprzez finansowanie takich form doształcania jak m.in.: studia podyplomowe, staże, szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje, kursy językowe oraz inne formy przygotowania zawodowego. Istotnym jest zapewnienie stabilności zatrudnienia i zwiększenie motywacji pracowników poprzez stosowanie bodźców płacowych i pozapłacowych, a także wprowadzenie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi.

Budowanie odpowiedniego potencjału administracyjnego odbywać się będzie również poprzez usprawnienie funkcjonowania instytucji polegające na zapewnieniu odpowiedniej powierzchni biurowej i magazynowej, przygotowaniu stanowisk i narzędzi pracy oraz budowy, wdrożeniu i utrzymaniu sprawnego systemu informatycznego służącego obsłudze procesu realizacji RPO WSL 2014-2020, w tym dostosowanie systemów informatycznych do

elektronicznego obiegu dokumentacji. IZ RPO deklaruje uczestnictwo w krajowym, jednolitym komputerowym systemie monitoringu.

Ze środków Priorytetu finansowane będą działania związane z przeprowadzaniem badań ewaluacyjnych, prace związane z prowadzeniem wieloaspektowych analiz, ekspertyz, ocen, których celem będzie usprawnienie systemu wdrażania i zarządzania funduszami unijnymi w obecnym i przyszłym okresie programowania.

Środkami Priorytetu wspierane będą również działania związane z procesem oceny i selekcji projektów dofinansowanych w ramach Programu.

Priorytet Pomoc Techniczna EFRR wspiera wszelkie działania informacyjno-promocyjne przyczyniające się do upowszechniania rezultatów realizacji RPO WSL 2014-2020. Sprawny system informacji i promocji Programu odgrywa bardzo ważną rolę w podnoszeniu świadomości społecznej i pogłębieniu wiedzy mieszkańców województwa śląskiego na temat obszarów wsparcia i efektów realizacji Programu. Zatem środki pomocy technicznej będą przeznaczone m.in. na szkolenia dla potencjalnych beneficjentów oraz beneficjentów już realizujących projekty w ramach RPO WSL 2014-2020, działania o charakterze edukacyjnym, konferencje, publikacje na tematy związane z zagadnieniami dotyczącymi Programu.

Środki pomocy technicznej przeznaczone także będą na utworzenie oraz utrzymanie punktów informacyjnych na temat RPO WSL 2014-2020.

Działania promocyjne i informacyjne będą koordynowane na poziomie krajowym z działaniami finansowanymi ze środków PO Pomoc Techniczna oraz będą zgodne z systemem informacji i promocji Funduszy Europejskich na lata 2014-2020.

Poza wspieraniem obecnej perspektywy środki Priorytetu będzie można przeznaczyć na finansowanie zadań związanych z zamknięciem RPO WSL 2007-2013 oraz programowanie funduszy europejskich w nowej perspektywie finansowej 2021-2027.

Planowaną formą wsparcia w ramach Priorytetu jest pomoc bezzwrotna (dotacja).

Główni beneficjenci

- Instytucja Zarządzająca RPO;

- Instytucja Pośrednicząca 2 stopnia;
- Instytucja Certyfikująca;
- Inne instytucje biorące udział w systemie wdrażania RPO.

Komplementarność

Komplementarność z PO Pomoc Techniczna

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Priorytetu XVI Pomoc Techniczna RPO WSL 2014-2020 są komplementarne ze wsparciem Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna w następującym zakresie:

- potencjał instytucji wdrażających politykę spójności,
- informacja i promocja funduszy europejskich.

Komplementarność z RPO Priorytet XV Pomoc Techniczna EFS

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Priorytetu XVI Pomoc Techniczna EFRR są komplementarne ze wsparciem Priorytetu XV Pomoc Techniczna EFS.

Wskaźniki realizacji celów Priorytetu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
Wskaźniki produktu						
Liczba etatów współfinansowanych z PT RPO w tym: 1-kobiety, 2-mężczyźni						
Liczba zakupionego sprzętu komputerowego						
Liczba zleconych ekspertyz, analiz, ocen i ewaluacji dotyczących Programu						
Liczba akcji informacyjnych i promujących Program						

Liczba publikacji promocyjnych i informacyjnych						
Wskaźniki rezultatu						
Liczba beneficjentów uczestniczących w szkoleniach, seminariach, konferencjach, spotkaniach informacyjnych nt. RPO						

Kategorie interwencji

[do uzupełnienia na późniejszym etapie]

7. OPIS INSTRUMENTÓW TERYTORIALNYCH

Wymiar terytorialny, zgodnie z zapisami *Traktatu Lizbońskiego*, jest obok wymiaru gospodarczego i społecznego, podstawowym założeniem programowania i realizacji polityki rozwojowej Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014-2020.

W ramach RPO WSL 2014-2020 planuje się zwiększenie nacisku na wykorzystanie potencjałów terytorialnych poprzez realizację zintegrowanej interwencji na wybranych obszarach, służącej efektywnemu wykorzystaniu zasobów (w tym także zasobów ludzkich) oraz specjalizacji terytoriów o różnym poziomie rozwoju. Należy podkreślić, iż wymiar terytorialny nie zastępuje podejścia horyzontalnego/ tematycznego, w ramach którego będzie realizowana przeważająca część interwencji RPO WSL 2014-2020.

W województwie śląskim w ramach RPO WSL 2014-2020 proponuje się oparcie wymiaru terytorialnego na obszarach funkcjonalnych subregionów, stanowiących jednocześnie obszary polityki rozwoju zgodnie ze *Strategią „Śląskie 2020+”*. Podejście to jest stosowane w województwie śląskim konsekwentnie od 2000 r. i znajduje uzasadnienie merytoryczne m.in. w odniesieniu do powiązań funkcjonalnych, gospodarczych i społeczno-historycznych, jak również identyfikacji wspólnych potencjałów i problemów rozwojowych poszczególnych subregionów.

Realizacja wymiaru terytorialnego w ramach RPO WSL 2014-2020 będzie oparta w szczególności na unikalnych w skali kraju doświadczeniach uzyskanych przy wdrażaniu *Programów Rozwoju Subregionów* w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*. Zastosowane w latach 2007-2013 przy realizacji PRS rozwiązania m.in. w zakresie współpracy gmin, tworzenia wspólnych programów rozwojowych oraz udziału samorządów lokalnych w wyborze projektów, jak wskazują analizy i badania ewaluacyjne, pozwoliły na prowadzenie efektywnej i partnerskiej polityki rozwojowej oraz stworzyły podstawy do lepszej koordynacji działań publicznych na poszczególnych obszarach województwa.

Wymiar terytorialny w ramach RPO WSL 2014-2020 obejmie zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie oraz obszary znajdujące się na ich styku. Wymiar terytorialny będzie finansowany ze środków dwóch funduszy tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

W ramach RPO WSL 2014-2020 ze względu na lokalizację na obszarze województwa śląskiego jednego z największych w tej części Europy obszaru metropolitalnego (Metropolii Górnośląskiej) oraz najwyższy w kraju wskaźnik urbanizacji (77,7 % ludności mieszka w miastach) szczególnie akcentowany będzie wymiar miejski, obejmujący wszystkie typy ośrodków miejskich, zarówno regionalnych, subregionalnych, jak i lokalnych. Działania na obszarach miejskich będą realizowane w zgodności z celami wsparcia obszarów miejskich, określonymi w dokumentach europejskich, krajowych i regionalnych.

W ramach RPO WSL 2014-2020 wymiar terytorialny będzie wdrażany w szczególności poprzez instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Zgodnie z Art. 99 [byłym, przeniesiony do części II] Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy (...) Zintegrowane Inwestycje Terytorialne stosować należy wszędzie tam, gdzie realizacja strategii rozwoju wymaga zintegrowanego podejścia, obejmującego inwestycje łączące wsparcie z różnych priorytetów jednego lub kilku programów operacyjnych.

Celem realizacji ZIT w ramach RPO WSL 2014-2020 jest zwiększenie zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego z obszaru poszczególnych subregionów w zarządzaniu środkami strukturalnymi UE na rzecz wdrażania przedsięwzięć realizujących wspólną wizję rozwojową. ZIT mają przyczynić się do zwiększenia efektywności realizacji RPO WSL 2014-2020 poprzez:

- sprzyjanie integracji i współpracy na rzecz wspólnego wzmocnienia potencjałów i rozwiązywania problemów,
- realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy subregionów, w tym miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz terenów wiejskich,
- zwiększanie udziału JST w zarządzaniu RPO WSL 2014-2020.

W ramach RPO WSL 2014-2020 przewiduje się zastosowanie w rozbudowanej formie instrumentu ZIT. Wstępnie planuje się następujący model wdrażania ZIT na obszarze województwa śląskiego:

- ZIT dla Metropolii Górnośląskiej wraz z jej obszarem funkcjonalnym, obejmującym cały subregion centralny województwa śląskiego,
- ZIT-y dla trzech Aglomeracji tj. Częstochowskiej, Bielskiej, Rybnickiej wraz z ich obszarami funkcjonalnymi, obejmującymi całe obszary subregionów.

Zakłada się, iż realizacja ZIT w ramach RPO WSL 2014-2020 będzie finansowana:

- ze środków regionalnych w ramach podstawowej alokacji RPO WSL 2014-2020 (wszystkie subregiony),
- ze środków krajowych w ramach 4,5% tzw. rezerwy programowej, przeznaczonych na wsparcie zintegrowanych działań na obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich (subregion centralny),
- ze środków krajowych w ramach 3,5% tzw. rezerwy programowej, przeznaczonych na wsparcie zintegrowanych planów rewitalizacyjnych na terenie innych miast oraz planów poprawy jakości dostępu do podstawowych usług publicznych na terenach wiejskich, w szczególności tych, które charakteryzują się najgorszym dostępem do dóbr i usług (subregiony: północny, południowy, zachodni, centralny).

Szczegółowy podział zostanie uwzględniony w tabelach finansowych dla programu oraz w dokumentach uszczegóławiających zapisy programu. Podział środków w ramach puli podstawowej RPO WSL 2014-2020 przeznaczonych na ZIT uwzględniać będzie algorytm wykorzystujący jako podstawę (*do uzupełnienia*). [Alokacja na ZIT, w tym w podziale na cele tematyczne i priorytety inwestycyjne jest w trakcie ustalania.]

Podstawą interwencji w ramach przyszłych ZIT będzie opracowanie przez każdy Subregion *Strategii Rozwoju Subregionu*. Ponadto Subregiony będą zobowiązane do opracowania *Planu działań ZIT* wraz z listami projektów (podstawową i rezerwową).

Zakres tematyczny interwencji ZIT obejmuje (wstępnie) Priorytety: III, IV, V, X i XII finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz wszystkie Priorytety finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem Priorytetów IX i XI.

Istotne kryterium strategiczne kwalifikowania projektów do realizacji w formule ZIT stanowi zintegrowany charakter projektów. Szczególnie istotne jest planowanie działań integrujących

działania miękkie i twarde finansowane w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Elementem realizacji ZIT w ramach RPO WSL 2014-2020 jest szeroki udział partnerów społeczno-gospodarczych przy tworzeniu i realizacji ZIT, w tym zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa JST. W województwie śląskim podobne partnerstwa zostały już zawiązane dla realizacji Programów Rozwoju Subregionów w latach 2007-2013. W ramach RPO WSL 2014-2020 przewiduje się powierzenie partnerom uczestniczącym w realizacji ZIT zakresu zadań obejmującego w szczególności wybór przedsięwzięć/projektów do dofinansowania (indywidualna specyficzna ścieżka wdrażania) oraz udział w procesie przygotowania i akceptacji kryteriów wyboru projektów dla ZIT poprzez udział jego przedstawicieli w Komitecie Monitorującym RPO WSL 2014-2020.

Ważnym elementem realizacji ZIT jest zapewnienie zdolności instytucjonalnej do udziału w zarządzaniu tak znaczną częścią programu operacyjnego. Podmiot zarządzający i administrujący realizacją ZIT będzie musiał spełnić konkretne warunki związane z systemem realizacji, monitorowania i sprawozdawczości RPO WSL 2014-2020 (jest brane pod uwagę, iż lider Związku ZIT będzie zobowiązany do poddania się ewentualnym audytom lub akredytacjom). Zakres i sposób realizacji tych warunków zostanie określony w Porozumieniu zawartym między podmiotem reprezentującym partnerów uczestniczących w realizacji ZIT a IZ RPO WSL 2014-2020.

Koszty operacyjne funkcjonowania ZIT, włączając poniesione koszty instytucji zarządzających i administrujących ZIT, będą finansowane w ramach pomocy technicznej RPO WSL 2014-2020 oraz w uzgodnionym zakresie w ramach krajowego *Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020*.

8. SYNTETYCZNY OPIS WDRAŻANIA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020

Umowa Partnerstwa

W dniu 15 stycznia 2013 roku Rada Ministrów przyjęła *Założenia Umowy Partnerstwa*. Zgodnie z zapisami projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1083/2006, każde państwo członkowskie ma obowiązek przygotowania umowy partnerstwa. Umowa ta obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2020 r. oraz dotyczy całego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych w danym państwie członkowskim.

Założenia Umowy Partnerstwa zawiera propozycje dotyczące takich kwestii jak: cele i priorytety interwencji wraz z podstawowymi wskaźnikami, koncentracja tematyczna, wymiar terytorialny planowanej interwencji, układ programów operacyjnych, podział interwencji pomiędzy kraj i region, zarys finansowania, systemu wdrażania oraz opis stopnia uzupełniania się interwencji finansowanych z polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Rybackiej. Założenia stanowią podstawę rozpoczęcia prac nad programami operacyjnymi na lata 2014-2020. Wskazane w dokumencie cele rozwojowe do 2020 roku, wskaźniki monitorujące ich realizację oraz zakres proponowanych interwencji stanowią punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości poszczególnych programów operacyjnych. Wraz z ostatecznymi przesądzaniami dotyczącymi *Wieloletnich Ram Finansowych UE* oraz proponowanymi rozwiązaniami w zakresie 5 funduszy objętych *Wspólnymi Ramami Strategicznymi na lata 2014-2020*, przygotowywane dokumenty strategiczne na ten okres – *Umowa Partnerstwa* oraz programy operacyjne - będą uzupełniane i aktualizowane. Ostateczne rozstrzygnięcia mogą w istotny sposób zmienić *Projekt Regionalnego Programu*

Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, co zostanie uwzględnione w toku programowania nowej perspektywy finansowej.

Kontrakt terytorialny

Kontrakt terytorialny jest umową zawieraną pomiędzy rządem a samorządem terytorialnym, której przedmiotem są uzgodnione wspólnie cele rozwoju dotyczące danego terytorium, zasady realizacji interwencji oraz przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju określonego w niej terytorium oraz sposób ich koordynacji. Kontrakt obejmuje jedynie przedsięwzięcia najważniejsze ze względu na realizację celów strategii rozwoju uzgodnionych na poziomie kraju oraz strategii dotyczących danego terytorium, które zostały uzgodnione między stronami w procesie negocjacji.

Kontrakt terytorialny ma za zadanie wzmocnić koordynację zaprogramowanych działań publicznych podejmowanych na różnych poziomach zarządzania oraz umożliwić wspólne uzgadnianie realizacji przedsięwzięć wraz z przypisaniem im źródeł finansowania w odniesieniu do określonego terytorium. Ustalenia kontraktu terytorialnego w odniesieniu do części współfinansowanej ze środków UE zostaną odzwierciedlone w zapisach poszczególnych programów operacyjnych, zarówno krajowych, makroregionalnych, jak i regionalnych. Kontrakt terytorialny obejmie też środki krajowe, w tym inne niż przeznaczone na współfinansowanie inwestycji unijnych.

Przyjęta krajowa polityka rozwoju ukierunkowana jest terytorialnie, dlatego kontrakt pozwalać będzie na koordynację działań rozwojowych na konkretnym terytorium, finansowanych w ramach niektórych funduszy i programów rządowych (odpowiadających obszarom strategicznej interwencji), zapewniając integrację i koncentrację dostępnych źródeł krajowych na wspieraniu osiągnięcia strategicznych celów rozwojowych kraju w odniesieniu do przestrzeni, ustalonych w systemie kontraktowym.

Podstawą do rozpoczęcia procedury negocjacji są mandaty negocjacyjne rządu i samorządu, przyjmowane w drodze uchwały, zawierające m.in. diagnozę województwa wraz z celami oraz propozycje przedsięwzięć priorytetowych.

W ramach trwających prac nad mandatem negocjacyjnym samorządu, na podstawie zgłoszeń JST regionu oraz wskazań wydziałów merytorycznych Urzędu Marszałkowskiego, obecnie

opracowywana jest lista przedsięwzięć priorytetowych. Zakres tematyczny kontraktu zostanie ostatecznie ustalony w wyniku negocjacji pomiędzy stroną samorządową a rządową.

Instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WSL 2014-2020

Wymienione poniżej instytucje wskazane zostały w projekcie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1083/2006. Ostateczną listę i kształt instytucji będzie można stworzyć po ostatecznym przyjęciu rozporządzeń.

Instytucja Koordynująca

Utworzenie jej ma charakter fakultatywny. Instytucja ta będzie odpowiedzialna za kontakty z Komisją Europejską, promowanie zharmonizowanego stosowania zasad unijnych, tworzenie syntetycznych raportów podsumowujących deklaracje zarządcze i opinie audytowe, a także koordynowanie wdrażania działań naprawczych dotyczących nieprawidłowości o charakterze ogólnym.

Instytucja Akredytująca

Stanowiąc będzie główny podmiot odpowiedzialny za zapewnienie prawidłowej implementacji Polityki Spójności, Polityki Rolnej i Rybackiej. Instytucja ta ponosić będzie odpowiedzialność polityczną, sprawując ogólny nadzór nad poszczególnymi instytucjami krajowymi systemu wdrażania poprzez proces akredytacji. Pierwsza akredytacja udzielana będzie w procedurze odpowiadającej audytowi zgodności, natomiast kolejne - w oparciu o kontrole i analizy systemowe dotyczące zdolności instytucjonalnej, prawidłowości procedur, itd., przeprowadzane przez instytucję akredytującą. Ewentualne wycofanie akredytacji, w przypadku gdy instytucja akredytowana przestanie spełniać kryteria określone w rozporządzeniach również pozostawać będzie w kompetencjach instytucji akredytującej.

Institucja Audytowa

Institucja Audytowa będzie mieć na celu przede wszystkim audytowanie systemu zarządzania i kontroli na próbie operacji oraz audytowanie rocznych sprawozdań finansowych. Institucja audytowa ma obowiązek przygotowania strategii audytu w terminie 6 miesięcy od zatwierdzenia programu. Institucja ta będzie odgrywać również istotną rolę w procesie *czyszczenia kont*⁶⁰. Institucja ta będzie przygotowywać opinię z audytu na temat rocznego sprawozdania finansowego z poprzedniego roku księgowego oraz rocznego raportu kontrolnego nt. ustaleń audytowych z poprzedniego roku księgowego.

Institucja Zarządzająca

Institucja ta będzie odpowiedzialna za współpracę z komitetem monitorującym, przygotowanie kryteriów wyboru projektów do zatwierdzenia przez komitet monitorujący, wybór projektów, zapewnienie prawidłowego wdrażania wybranych do realizacji projektów, przygotowywanie sprawozdań rocznych i końcowego, kontrole zarządcze, itd.

Institucja Pośrednicząca

Institucja Zarządzająca może powierzyć część swoich zadań Institucji Pośredniczącej, która będzie działać na odpowiedzialność IZ.

Institucja Certyfikująca

Institucja Certyfikująca będzie mogła funkcjonować jako niezależna instytucja lub nastąpi powierzenie jej uprawnień do IZ.

Przepływy finansowe

Komisja Europejska przekazuje Polsce środki na realizację Programu Operacyjnego w formie płatności:

- Zaliczkowych;
- Okresowych;
- Salda rocznego, w stosownych przypadkach;
- Salda końcowego.

⁶⁰ Pojęcie *czyszczenie kont* zostało wyjaśnione w punkcie 6.4 projektu RPO WSL na lata 2014-2020.

W nowym okresie programowania Komisja Europejska planuje wprowadzić mechanizm tzw. *czyszczenia kont*, w ramach którego wprowadza się rozróżnienie pomiędzy rokiem obrotowym a rokiem budżetowym. Rok obrotowy oznacza okres od dnia 1 lipca roku n do dnia 30 czerwca roku n+1. Natomiast rok budżetowy oznacza okres od dnia 1 stycznia roku n do dnia 31 grudnia roku n.

Monitorowanie

W terminie trzech miesięcy od daty powiadomienia Polski o decyzji dotyczącej przyjęcia przez Komisję Europejską *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* zostanie powołany Komitet Monitorujący. W jego skład wchodzić będą przedstawiciele Instytucji Zarządzającej, wszelkich Instytucji Pośredniczących oraz przedstawiciele:

- właściwych organów regionalnych, lokalnych, miejskich i innych władz publicznych;
- partnerów gospodarczych i społecznych;
- instytucji naukowych, badawczych i rozwojowych;
- podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerzy działający na rzecz ochrony środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie równości i niedyskryminacji.

W pracach komitetu w roli doradcy uczestniczyć będzie przedstawiciel Komisji Europejskiej. Ponadto jeżeli Europejski Bank Inwestycyjny wnieśli wkład w program, jego przedstawiciel także może uczestniczyć w pracach Komitetu Monitorującego w charakterze doradczym. Komitetowi Monitorującemu przewodniczy przedstawiciel Instytucji Zarządzającej RPO WSL 2014-2020 .

Komitet Monitorujący będzie zbierał się co najmniej raz w roku i dokonywał przeglądu realizacji programu i postępów w osiąganiu jego celów.

Ponadto Komitet Monitorujący będzie:

- szczegółowo badać wszelkie kwestie, które wpływają na wykonanie programu;
- wydawać opinie w sprawie zmian programu zaproponowanych przez Instytucję Zarządzającą;
- wydawać zalecenia dla Instytucji Zarządzającej dotyczące realizacji programu i jego oceny;
- monitorować działania podjęte w następstwie zaleceń.

Systemy informatyczne

Przy tworzeniu systemów informatycznych na potrzeby programu operacyjnego zostaną uwzględnione doświadczenia i wnioski płynące z okresu programowania 2007–2013, a także zapisy art. 112 ust. 3 projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

Ewaluacja

Instytucja Zarządzająca odpowiada za prowadzenie ewaluacji (oceny) Programu. Zgodnie z art. 47 projektu rozporządzenia dotyczącego Funduszy Europejskich objętych wspólnymi ramami strategicznymi ewaluacje przeprowadza się w celu poprawy jakości projektowania i realizacji programów, jak również w celu analizy ich efektywności, skuteczności oraz ich wpływu.

Za przeprowadzenie ewaluacji ex-ante odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca. Ewaluacja ex-ante jest przeprowadzana w celu poprawy jakości programowania. Ocena ex-ante przekazywana jest do Komisji Europejskiej wraz ze streszczeniem w tym samym czasie co Program.

Szczegółowy plan działań z zakresu ewaluacji Programu zawarty jest w planie oceny. Instytucja Zarządzająca sporządzi plan oceny i przedstawi go na pierwszym posiedzeniu Komitetu Monitorującego. Plan ewaluacji będzie podstawą organizacji oceny programu w trakcie jego trwania.

Instytucja Zarządzająca odpowiedzialna jest za przeprowadzanie oceny w trakcie trwania okresu programowania w tym oceny w celu analizy efektywności, skuteczności i wpływu każdego programu. Co najmniej raz podczas okresu programowania ocena obejmie analizę sposobu, w jaki wsparcie z funduszy przyczyniło się do osiągnięcia celów w odniesieniu do każdego priorytetu.

Do dnia 31 grudnia 2020 r. Instytucja Zarządzająca przekaze Komisji sprawozdanie zawierające podsumowanie wyników ocen przeprowadzonych podczas okresu programowania, w tym oceny głównych produktów/usług oraz rezultatów programu.

Ocena ex-post programu przeprowadzana jest przez Komisję Europejską w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi i instytucjami zarządzającymi.

Badania ewaluacyjne będą przeprowadzane przez funkcjonalnie niezależnych ekspertów.

Wszystkie oceny będą poddawane do publicznej wiadomości w całości.

Informacja i promocja

W zgodności ze *Strategią Komunikacji* na poziomie kraju, Instytucja Zarządzająca opracowuje dla Regionalnego Programu Operacyjnego *Plan Komunikacji* zawierający cele działań, charakterystykę grup docelowych, opis planowanych działań informacyjnych, promocyjnych i szkoleniowych, opis podziału zadań i stopnia odpowiedzialności w zakresie działań promocyjno-informacyjnych i szkoleniowych pomiędzy IZ i poszczególne IP, opis działań IZ, IP i innych partnerów zaangażowanych w proces informowania i promocji w obrębie programu operacyjnego, ramowy harmonogram, indykacyjny budżet, sposób ewaluacji działań oraz zasady sprawozdawczości ze stopnia realizacji działań promocyjno-informacyjnych i szkoleniowych. *Plan komunikacji* po konsultacji z Instytucją Koordynującą w zakresie ich zgodności ze *Strategią komunikacji*, podlega akceptacji Komitetu Monitorującego Program.

Instytucja Zarządzająca będzie przygotowywać również roczny plan działań o charakterze wykonawczym.

Instytucja Zarządzająca i beneficjenci podejmują niezbędne działania informacyjne i promocyjne skierowane do ogółu społeczeństwa dotyczące projektów wspieranych w ramach programu operacyjnego.

Instytucja Zarządzająca dopilnowuje, aby działania informacyjne i promocyjne były realizowane zgodnie z *Planem komunikacji* w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego oraz aby środki te miały możliwie jak największe nagłośnienie w mediach, przy wykorzystaniu różnych form i metod komunikacji na odpowiednim poziomie.

Do obowiązków Instytucji Zarządzającej należy organizowanie przynajmniej następujących działań informacyjnych i promocyjnych:

- szeroko zakrojone działania informacyjne promujące uruchomienie programu operacyjnego;
- przynajmniej jedno szeroko zakrojone działanie informacyjne rocznie, promujące możliwości finansowania oraz przedstawiające osiągnięcia programu operacyjnego, w tym, w stosownych przypadkach, dużych projektów, wspólnych planów działania i innych przykładowych projektów;
- wywieszanie flagi Unii Europejskiej przed siedzibą Instytucji Zarządzającej lub w jej siedzibie w miejscu widocznym dla ogółu społeczeństwa;
- publikowanie elektronicznego wykazu projektów;
- podawanie przykładów projektów, na stronie internetowej programu dostępnej za pośrednictwem jednego portalu internetowego; przykłady te powinny być w jednym z powszechnie używanych języków urzędowych Unii Europejskiej innym niż język lub języki urzędowe danego państwa członkowskiego;
- aktualizowanie informacji na temat realizacji programu operacyjnego, obejmujących jego główne osiągnięcia, na stronie internetowej programu operacyjnego dostępnej za pośrednictwem jednego portalu internetowego.

Ostateczny kształt działań informacyjno-promocyjnych programu uwzględniać będzie zapisy Rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady dot. funduszy objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych oraz wytycznych krajowych.

Procedura wyboru projektu

Ocena i wybór projektów prowadzone będą w oparciu o kryteria wyboru projektów, przyjęte przez Komitet Monitorujący.

Kryteria są określane przez IZ RPO WSL we współpracy z Instytucjami Pośredniczącymi oraz zatwierdzane przez KM RPO.

W ramach RPO WSL 2014-2020 przewiduje się następujące tryby realizacji projektów:

1. Tryb konkursowy,
2. Tryb pozakonkursowy:
 - a. Indywidualne projekty kluczowe,

b. Projekty systemowe w tym projekty realizowane przez Instytucję Zarządzającą lub Instytucje Pośredniczące,

c. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne.

3. Tryb realizacji projektów w ramach pomocy technicznej.

Zastosowanie danego trybu wyboru projektów winno służyć polepszaniu osiągania strategicznych celów poszczególnych priorytetów. W zależności od charakteru danego priorytetu zapewniona zostanie równowaga pomiędzy różnymi trybami wyboru projektów.

Wyboru projektów do dofinansowania dokonuje Zarząd Województwa Śląskiego na podstawie przedłożonej listy rankingowej, spośród projektów pozytywnie ocenionych merytorycznie.

Szczegóły, co do procedur dotyczących założeń wdrażania w poszczególnych latach, szczegółowych kryteriów wyboru, zakresu zastosowania danego trybu w danym priorytecie oraz instytucji uczestniczących w procedurze wyboru, będą określone w odpowiednich wytycznych krajowych i regionalnych.

9. PLAN FINANSOWY

W ramach realizacji *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* zostanie zaangażowane (...) EUR, ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz (...) EUR, ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Uwzględniając zapisy projektów rozporządzeń KE ustanawiających szczegółowe przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, alokacje dla poszczególnych priorytetów Programu zostały określone w następujący sposób:

- działania dotyczące innowacji, badań naukowych, rozwoju technologicznego, rozwoju produktów i usług opartych na technologiach informacyjno- komunikacyjnych, wsparcia przedsiębiorców, zwiększenia efektywności energetycznej oraz działania związane z odnawialnymi źródłami energii – 48% całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- działania mające na celu zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz poprawę efektywności energetycznej – ok. 15% całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- na promowanie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem zostanie przeznaczone 21% całkowitej alokacji przyznanej z EFS;
- 68,8% całkowitej alokacji przyznanej z EFS zostanie przeznaczone na cztery priorytety inwestycyjne.

Powyzsze założenia nie uwzględniają dodatkowej alokacji⁶¹, która zostanie przeznaczona na Zintegrowane Inwestycje Terytorialne realizowane na obszarze funkcjonalnym Metropolii Górnośląskiej.

⁶¹ Dodatkowe środki alokowane do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 w wyniku podziału rezerwy programowej w procesie negocjacji kontraktu terytorialnego.

Tabela 21. Plan finansowy RPO WSL 2014-2020 według rocznych zobowiązań

Rok	EFRR	EFS	Ogółem
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c = a+b</i>
2014			
2015			
2016			
2017			
2018			
2019			
2020			
2014-2020	Suma	Suma	Suma

Tabela 22. Plan finansowy RPO WSL 2014-2020 określający, łączną kwotę w podziale na priorytety oraz źródła finansowania

Priorytet	Wkład UE	Wkład krajowy	Wkład krajowy		Finansowanie ogółem	Poziom współfinansowania	Dla celów informacyjnych
			Krajowe środki publiczne	Krajowe środki prywatne			Wkład EBI
			a	$b=c+d$			
Nowoczesna gospodarka	10,5%						
Cyfrowe Śląskie	3%						
Wzmocnienie konkurencyjności i MŚP	8%						
Efektywność energetyczna, OZE i gospodarka niskoemisyjna	7%						
Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystanie zasobów	7%						
Transport	20%						
Regionalny Rynek Pracy	7%						
Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy	5,7%						
Włączenie społeczne	5,5%						
Rewitalizacja	4%						
Wzmocnienie potencjału edukacyjnego	5,5%						
Infrastruktura edukacyjna	2%						
Kapitał na start	0,8%						
Instrumenty finansowe - EFRR	10%						
Pomoc Techniczna EFS	1,5%						
Pomoc Techniczna EFRR	2,5%						
Ogółem	100%						

Tabela 23. Alokacja RPO WSL 2014-2020 w podziale na priorytety, fundusze i cele tematyczne

Priorytet	Fundusz	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład krajowy	RAZEM
			<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a+b</i>
I	EFRR	1	10,5%		
II	EFRR	2	3%		
III	EFRR	3	8%		
IV	EFRR	4	7%		
V	EFRR	6	7%		
VI	EFRR	7	20%		
VII	EFS	8	7%		
VIII	EFS	8	5,7%		
IX	EFS	9	5,5%		
X	EFRR	9	4%		
XI	EFS	10	5,5%		
XII	EFRR	10	2%		
XIII	EFS	8	0,8%		
XIV	EFRR	3,4,6	10%		
XV	EFS	-	1,5%		
XVI	EFRR	-	2,5%		
RAZEM			100%		

Tabela 24. Koncentracja tematyczna środków, zgodnie z przepisami dotyczącymi EFRR

Priorytet RPO	Wkład EFRR
Nowoczesna gospodarka	14%
Cyfrowe Śląskie	4%
Wzmocnienie konkurencyjności MŚP	14%
Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna	16%
Ogółem	48%

Tabela 25. Koncentracja tematyczna środków, zgodnie z przepisami dotyczącymi EFS

Priorytet RPO	Priorytet inwestycyjny (zgodnie z rozporządzeniem KE)	Wkład EFS
Regionalny Rynek Pracy	8.7	18,5%
Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy	8.9	21%
Włączenie społeczne	9.4	14,3%
Wzmocnienie potencjału edukacyjnego	10.1	15%
Ogółem		68,8%

Tabela 26. Przewidywana alokacja na projekty kluczowe, projekty systemowe, ZIT, inżynierię finansową, według priorytetów

	Priorytet	Wkład wspólnoty	Projekty Kluczowe	Projekty systemowe	ZIT	IF	Konkurs
I	Nowoczesna gospodarka	10,5%	8%				2,5%
II	Cyfrowe Śląskie	3%					3%
III	Wzmocnienie konkurencyjności MŚP	8%			2%		6%
IV	Efektywność energetyczna, OZE i gospodarka niskoemisyjna	7%			7%		
V	Ochrona środowiska naturalnego i efektywne wykorzystanie zasobów	7%	1%		3%		3%
VI	Transport	20%	20%				
VII	Regionalny rynek pracy	7%		5,3%			2,9%
VIII	Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy	5,7%		0,6%			5,1%
IX	Włączenie społeczne	5,5%		2,5%	1%		1,9%
X	Rewitalizacja	4%			4%		
XI	Wzmocnienie potencjału edukacyjnego	5,5%		0,5%	2%		3,4%
XII	Infrastruktura edukacyjna	2%			2%		
XIII	Kapitał na start	0,8%				0,8%	
XIV	Instrumenty finansowe - EFRR	10%				10%	
XV	Pomoc Techniczna EFS	1,5%					1,5%
XVI	Pomoc Techniczna EFRR	2,5%					2,5%
Ogółem		100%	29%	8,9%	21%	10,8%	30,3%

ZALĄCZNIK NR 1. OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020

Proces przygotowania projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* rozpoczął się w 2011 r., kiedy to Zarządzeniem Dyrektora Wydziału Rozwoju Regionalnego Nr 11/2011 z dnia 12.10.2011 r. powołano międzyreferatowy *Zespół ds. Polityki Spójności 2014-2020* w ramach Wydziału Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Zadaniem Zespołu jest realizacja zadań związanych z analizą rozporządzeń Komisji Europejskiej, dotyczących Polityki Spójności w perspektywie 2014-2020 oraz wykorzystaniem w tym procesie doświadczeń Wydziału Rozwoju Regionalnego, we wdrażaniu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*, w kontekście programu operacyjnego na lata 2014-2020.

Kolejnym krokiem było powołanie 2.11.2011 r. Zarządzeniem Nr 00161/2011 Marszałka Województwa Śląskiego *Zespołu ds. opracowania projektu ramowego zintegrowanego programu regionalnego na lata 2014-2020*, w skład którego weszli przedstawiciele Wydziałów Urzędu Marszałkowskiego oraz ww. Zespołu. W celu realizacji zasady partnerstwa w pracy Zespołu zostali włączeni przedstawiciele czterech subregionów województwa śląskiego (centralnego, północnego, południowego, zachodniego), których powołano Uchwałą Nr 2994/93/IV/2011 Zarządu Województwa Śląskiego, z dnia 3.11.2011 r. Ponadto Zarząd Województwa Śląskiego Uchwałą Nr 2993/93/IV/2011 z dnia 3.11.2011 r. powołał konsultanta strategicznego do współpracy z *Zespołem ds. opracowania projektu ramowego zintegrowanego programu regionalnego na lata 2014-2020* oraz do prac nad opracowaniem projektu ramowego zintegrowanego programu regionalnego.

Dotychczas odbyły się dwa posiedzenia ww. Zespołu, odpowiednio 7.11.2011 r. oraz 11.06.2012 r.

Zgodnie z zadaniami wynikającymi z zapisów *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*, a także projektu ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, które zakładają wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej poprzez tworzenie warunków instytucjonalnych dla kształtowania i rozwijania strategicznego myślenia o rozwoju zarówno na poziomie

krajowym, jak i regionalnym, Zarząd Województwa podjął decyzję o powołaniu *Regionalnego Forum Terytorialnego* - Uchwała Nr 3318/102/IV/2011 z dnia 1.12.2011 r., jako organu opiniodawczo-konsultacyjnego, działającego przy Zarządzie. Członkami Forum są osoby zasiadające w Komitecie Monitorującym Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, Podkomitecie Monitorującym Program Operacyjny Kapitał Ludzki, jak również w Komitecie Sterującym Regionalną Strategią Innowacji. Członkowie *Regionalnego Forum Terytorialnego* Województwa Śląskiego reprezentują stronę samorządową (województwo, gminy, powiaty), gospodarczą (przedsiębiorstwa i ich zrzeszenia), naukowo-badawczą (najważniejsze w regionie uczelnie wyższe oraz ośrodki badawczo-naukowe), społeczną (organizacje pozarządowe oraz związki zawodowe). W skład Forum, wchodzi również *stali obserwatorzy* z prawem głosu, którzy reprezentują stronę rządową, Kuratorium Oświaty w Katowicach oraz Komisję Europejską. Głównym zadaniem *Regionalnego Forum Terytorialnego* jest stymulowanie dyskusji strategicznej dotyczącej celów, kierunków i efektów polityki regionalnej w województwie. Dotychczas zorganizowano trzy posiedzenia, odpowiednio 14.12.2011 r., 13.06.2012 r. oraz 10.12.2012 r.

Ponadto *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie* zakłada również obligatoryjne utworzenie w każdym z województw *Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego*, działającego na wzór analogicznej instytucji na poziomie krajowym. Zgodnie z założeniami KSRR *Regionalne Obserwatoria Terytorialne* mają tworzyć system współpracy i przepływu informacji między najważniejszymi podmiotami publicznymi, biorącymi udział w realizacji polityki rozwoju na szczeblu regionalnym, w celu monitorowania i oceny całości interwencji publicznej, mającej wpływ terytorialny. Mając na uwadze powyższe, Zarząd Województwa Śląskiego w 2011 r. podjął decyzję o utworzeniu w ramach Wydziału Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Referatu pn. Regionalne Centrum Analiz Strategicznych, który pełni funkcję *Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego*. Referat ten wraz z odpowiednimi komórkami w wydziałach RR i EFS tworzy strukturę sieciową.

Kolejnym krokiem w ramach przygotowań do opracowania projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* było uruchomienie 15.12.2011 r. bazy *PARTNER 3*, jako elektronicznego narzędzia, pomocnego w diagnozie potrzeb rozwojowych województwa śląskiego oraz identyfikacji przedsięwzięć (infrastrukturalnych

oraz o charakterze społecznym) o strategicznym znaczeniu dla rozwoju regionu, które byłyby przewidziane do realizacji po 2013 roku. Propozycje projektów zgłaszane były w ramach 11 celów tematycznych, wynikających z projektu Rozporządzenia Ogólnego. Zaproszenie do składania propozycji przedsięwzięć zostało skierowane do jednostek samorządu terytorialnego, uczelni wyższych, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, parków przemysłowych, izb, inkubatorów przedsiębiorczości, klastrów oraz Wydziałów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Zgodnie z założeniami funkcjonowania bazy *PARTNER 3*, każda z zaproszonych jednostek miała możliwość wytypowania osoby do pełnienia funkcji Koordynatora, którego zadaniem było zgłaszanie projektów do bazy. W okresie działania bazy, tj. od 15.12.2011 r. do 30.06.2012 r. zostało zgłoszonych 1 327 projektów, na łączną kwotę 54 104 827 252 zł.

Należy podkreślić, że Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 przeprowadziła analizę wszystkich projektów zgłoszonych do bazy *PARTNER 3*, pod względem ich strategicznego znaczenia dla rozwoju województwa śląskiego. W efekcie do każdej jednostki, która złożyła propozycję projektu zostało skierowane osobne pismo, w którym wskazano charakter projektu/projektów tj. jego/ich przewidywany zasięg oddziaływania (lokalny, regionalny) wraz z informacją, czy dany projekt/projekty będzie mógł być rekomendowany jako projekt strategiczny dla rozwoju województwa śląskiego, czy taki, który mógłby ubiegać się o dofinansowanie w ramach ścieżki konkursowej programu regionalnego po 2013 r., z zastrzeżeniem, że wpisze się w kryteria ogłaszanych naborów. Jednocześnie IZ RPO WSL poinformowała ww. jednostki, że ostateczna decyzja co do uznania danego projektu za strategiczny dla rozwoju województwa, zostanie podjęta przez Zarząd Województwa Śląskiego po przeprowadzeniu konsultacji społecznych.

Równolegle do toczącej się debaty nt. przyszłości Polski, w kontekście negocjacji pakietu legislacyjnego Polityki Spójności na lata 2014-2020, Zarząd Województwa Śląskiego podjął działania zmierzające do opracowania dokumentu, który otworzyłby debatę nt. przyszłości województwa śląskiego, w kontekście nadchodzącej perspektywy finansowej 2014-2020. W efekcie, 5.06.2012 r. Zarząd Województwa Śląskiego przyjął dokument pn. *Założenia do przyszłego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, finansowanego z EFRR* - Uchwała nr 1536/157/IV/2012. Objęły one swym zakresem najważniejsze wnioski płynące z analizy społeczno-gospodarczej województwa śląskiego,

pożądane kierunki rozwoju województwa, a także potencjalne obszary do wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*. Warto podkreślić, że w opracowanym dokumencie wykorzystano również wyniki analiz propozycji projektów zgłoszonych do *bazy Partner 3*. W ramach realizacji zasady partnerstwa wraz z publikacją informacji o przyjęciu Założeń rozpoczęły się konsultacje społeczne ww. dokumentu, które trwały od 19.06. do 20.07.2012 r. W ramach konsultacji społecznych nadesłano ponad 300 uwag, które zostały poddane gruntownej analizie przez IZ RPO WSL. Jej efektem było opublikowanie najczęściej formułowanych uwag w formie bloków tematycznych na stronie internetowej *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*, w zakładce poświęconej perspektywie 2014+.

W ramach przygotowań do opracowania *projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* zorganizowano również cykl spotkań i warsztatów poświęconych wizji rozwoju województwa śląskiego w kontekście perspektywy finansowej 2014-2020:

Warsztaty z Ekspertami

W celu konsultacji zapisów zawartych w *Założeniach do przyszłego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, finansowanego z EFRR* pod względem ich adekwatności, trafności w zakresie m.in. typów projektów, beneficjentów zorganizowano warsztaty, na które zostali zaproszeni eksperci m.in. z dziedziny B+R, innowacji, przedsiębiorczości, energetyki, środowiska, transportu, edukacji, technologii informacyjno-komunikacyjnych, pomocy społecznej. Mając na uwadze zakres tematyczny i specyfikę każdego z ww. zagadnień, podjęto decyzję o ich pogrupowaniu w bloki tematyczne i organizacji spotkań w zakresie każdego z bloków.

Poniżej zamieszczono harmonogram przeprowadzonych warsztatów:

Lp.	Nazwa panelu	Moderator	Data
1.	Technologie informacyjno-komunikacyjne, transport i gospodarka niskoemisyjna	dr Krzysztof Wrana	25.06.2012 r.
2.	Innowacje, rozwój sektora B+R i gospodarki	prof. zw. dr hab. Andrzej Klasik	27.06.2012 r.

3.	Środowisko i przestrzeń	mgr inż. Jan Bondaruk	2.07.2012 r.
4.	Integracja społeczna, edukacja i rewitalizacja	dr Krzysztof Wrana	4.07.2012 r.

Spotkania subregionalne poświęcone aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” na rzecz nowej Polityki Spójności 2014-2020

Na podstawie art. 12 a ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. Nr 142 z 2001 roku, poz. 1590 z późn. zm.) Sejmik Województwa Śląskiego dnia 13.02.2012 r. podjął Uchwałę Nr IV/18/3/2012 w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”*. W ramach prac związanych z aktualizacją *Strategii Śląskie 2020*, a także przygotowań do perspektywy 2014-2020, zorganizowano cykl spotkań z przedstawicielami Subregionów. Podczas spotkań zaprezentowano m.in. przebieg prac nad założeniami dla *Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*. Wnioski ze spotkań stanowiły wkład do aktualizowanego dokumentu *Strategii Rozwoju Województwa „Śląskie 2020”*, a także stanowiły podstawę do dalszej dyskusji na temat nowej perspektywy finansowej.

Poniżej zamieszczono harmonogram spotkań w subregionach:

Lp.	Data	Miejsce	Subregion
1.	19.06.2012 r.	Starostwo Powiatowe w Rybniku	Zachodni
2.	21.06.2012 r.	Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej	Południowy
3.	26.06.2012 r.	Urząd Miasta Częstochowy	Północny
4.	28.06.2012 r.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Centralny

Ponadto w ramach cyklu spotkań subregionalnych poświęconych aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”*, zorganizowano warsztaty obejmujące swym zakresem zagadnienia związane z wyznaczeniem obszarów strategicznej interwencji, które zostały zdefiniowane w dokumentach rządowych i planowanych do wyznaczenia, w ramach nowej odsłony strategii rozwoju województwa. Celem spotkań była weryfikacja wyznaczonych kierunków działań oraz określenie miejsca i znaczenia każdego z czterech

Subregionów w poszczególnych celach i kierunkach rozwoju województwa śląskiego. Do udziału w warsztatach zostali zaproszeni przedstawiciele Subregionów.

Poniżej zamieszczono harmonogram warsztatów:

Lp.	Data	Miejsce	Subregion
1.	25.09.2012 r.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Zachodni
2.	26.09.2012 r.	Urząd Miasta Częstochowy	Północny
3.	27.09.2012 r.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Południowy
4.	28.09.2012 r.	Śląski Urząd Wojewódzki	Centralny

Spotkanie poświęcone wsparciu sektora MŚP, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020

W zorganizowanym w dniu 18 września 2012 r. spotkaniu uczestniczyło 25 zaproszonych przedstawicieli środowiska MŚP, w tym izb gospodarczych, stowarzyszeń zrzeszających przedsiębiorców, jak również przedstawicieli Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości⁶². Celem spotkania było zweryfikowanie propozycji typów działań, projektów, katalogu beneficjentów, zaprezentowanych przez Wydział Rozwoju Regionalnego w *Założeniach do przyszłego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, finansowanego z EFRR*, prezentacja wyników konsultacji społecznych ww. dokumentu, jak również wyników warsztatów eksperckich, przeprowadzonych przez Wydział Rozwoju Regionalnego w czerwcu 2012 r.

Spotkania subregionalne związane z pracami nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

Kolejnym krokiem zmierzającym w kierunku opracowania *projektu Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*, było zorganizowanie spotkań z przedstawicielami Subregionów, w kontekście zamiaru kontynuacji podejścia terytorialnego, w postaci ścieżki pozakonkursowej – Programów Rozwoju Subregionów, zastosowanego w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*. Podczas spotkań

⁶² Pełniącego zadania Instytucji Pośredniczącej II Stopnia.

zaprezentowano stan wdrażania Programów Rozwoju dla każdego z Subregionów, jednocześnie w kontekście perspektywy 2014-2020 przedstawiono i przedyskutowano m.in. zagadnienia związane z koniecznością opracowania przez każdy Subregion *Strategii Rozwoju Subregionu*, jak również funkcjonowania przyszłych Programów Rozwoju Subregionów. Ponadto omówiono założenia polityki spójności po roku 2013 i *Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*, w tym propozycji kierunków wsparcia, zastosowania mechanizmu ringfencing'u oraz zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

Poniżej zamieszczono harmonogram spotkań subregionalnych w kontekście wsparcia z EFRR:

Lp.	Data	Miejsce	Subregion
1.	9.10.2012 r.	Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej	Południowy
2.	10.10.2012 r.	Starostwo Powiatowe w Rybniku	Zachodni
3.	11.10.2012 r.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Centralny
4.	15.10.2012 r.	Urząd Miasta w Częstochowie	Północny

Cykl warsztatów subregionalnych w kontekście wsparcia z EFS

W celu uzyskania eksperckich rekomendacji założeń dotyczących zakresu wsparcia z Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2014-2020, z uwzględnieniem potrzeb poszczególnych subregionów województwa śląskiego zorganizowano dodatkowy cykl warsztatów.

Warsztaty subregionalne, dotyczące wsparcia z EFS w latach 2014-2020 w ramach Programów Rozwoju Subregionów, odbyły się w następujących terminach i miejscach:

Lp.	Data	Miejsce	Subregion
1.	19.10.2012 r.	Mikołów	Centralny
2.	22.10.2012 r.	Żory	Zachodni
3.	24.10.2012 r.	Częstochowa	Północny
4.	30.10.2012 r.	Bielsko-Biała	Południowy

Warsztaty realizowane były w czterech grupach tematycznych, zgodnych z obszarami wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego, tj. edukacja, integracja społeczna, rynek pracy oraz adaptacyjność. W pracach uczestniczyli przedstawiciele samorządów lokalnych, w tym przedstawiciele jednostek prowadzących działalność w ramach wymienionych wyżej obszarów wsparcia, przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych, uczelni wyższych, agencji rozwoju lokalnego, regionalnych izb gospodarczych.

Spotkania z liderami Programów Rozwoju Subregionów w kontekście wsparcia ze środków EFRR

W ramach prac nad opracowaniem *projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* zorganizowano spotkanie z liderami Programów Rozwoju Subregionów, które odbyło się w dniu 14.11.2012 r. Jego celem było omówienie kwestii związanych z kształtem Programów Rozwoju Subregionów po roku 2013, również w kontekście nowego instrumentu wsparcia tj. Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Spotkanie z przedstawicielami Instytucji Zarządzających Regionalnymi Programami Operacyjnymi

W kontekście konferencji pn. *W drodze do niskoemisyjnej gospodarki – szanse wykorzystania funduszy unijnych w latach 2014-2020 dla Województwa Śląskiego* zorganizowanej w dniu 19.11.2012 r. przez Samorząd Województwa Śląskiego wraz z TAURON Polska Energia S.A. w dniu 20.11.2012 r. zorganizowano spotkanie, na które zaproszono przedstawiciela Europejskiego Banku Inwestycyjnego, przedstawicieli Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Instytucji Zarządzających Regionalnymi Programami Operacyjnymi oraz przedstawicieli Tauron Polska Energia S.A. Celem spotkania było omówienie kwestii związanych z gospodarką niskoemisyjną we wszystkich sektorach w kontekście pakietu energetyczno-klimatycznego UE oraz zaprezentowanie propozycji linii demarkacyjnej w ramach programów operacyjnych po roku 2013.

Ankieta

Jednym z najważniejszych działań podjętych w ramach prac nad *projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*, było przesłanie do wszystkich gmin i powiatów z terenu województwa śląskiego *Ankiety*.

Jej celem była ocena trafności i zasadności propozycji działań i typów projektów zawartych w *Założeniach do przyszłego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, finansowanego z EFRR*, wskazanie najistotniejszych dla danej jednostki samorządu terytorialnego priorytetów inwestycyjnych, możliwych do realizacji po roku 2013 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego wraz z określeniem propozycji działań i typów projektów, które nie zostały ujęte w *Założeniach*, a które mogłyby okazać się istotne w ramach realizacji danego celu tematycznego. Ponadto zaproszone do udziału w *Ankiecie* jednostki zostały poproszone o wskazanie tzw. specjalizacji subregionalnych, tzn. typów działań, projektów, które mogłyby być realizowane w ramach Programów Rozwoju Subregionów po 2013 roku, a także o wskazanie projektów kluczowych dla rozwoju danej jednostki, których realizacja planowana jest w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*. Ww. jednostki zostały również poproszone o wskazanie w ramach danego Subregionu typów projektów, które powinny być zaprogramowane ze szczególnym uwzględnieniem kwestii komplementarności Europejskiego Funduszu Społecznego względem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W *Ankiecie* zostały poruszone również kwestie związane z instrumentami terytorialnymi po roku 2013, tj. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne czy rozwój lokalny kierowany przez społeczność, z uwzględnieniem możliwości ich zastosowania w danym Subregionie.

Warsztaty wewnętrzne w kontekście wsparcia ze środków EFS

W dniach 30.11.do 1.12. 2012 r. Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego zorganizował warsztaty wewnętrzne z udziałem przedstawicieli: Wydziału Rozwoju Regionalnego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości, poświęconych pracom nad doprecyzowaniem typów projektów oraz potencjalnych beneficjentów i grup docelowych, a także kwestiom komplementarności z EFRR.

W następstwie wymienionych wyżej działań, a także mając na uwadze stopień zaawansowania prac nad przygotowaniem *Założeń Umowy Partnerstwa*, 21.12.2012 r. Zarząd Województwa Śląskiego przyjął dokument pn. *Wstępny projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* oraz *Strategiczne kryteria wyboru projektów indywidualnych do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020* - Uchwała Nr 3620/219/IV/2012. Zgodnie z sugestią Ministerstwa

Rozwoju Regionalnego zawartą w pierwszym projekcie *Założeń Umowy Partnerstwa* odnośnie układu programów operacyjnych po roku 2013, podjęto decyzję o przygotowaniu dokumentu obejmującego współfinansowanie ze środków zarówno Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak i Europejskiego Funduszu Społecznego. Dokument powstał w oparciu o zapisy zawarte w przedstawionym przez Komisję Europejską pakiecie legislacyjnym dla polityki spójności na lata 2014-2020 wraz ze zmianami, wynikającymi z kolejnych etapów negocjacyjnych. W pracach nad Wstępnym projektem RPO WSL na lata 2014-2020 uwzględniono dokumenty unijne i krajowe o charakterze strategicznym, tj.: *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”*, *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności*, *Strategia Rozwoju Kraju Polska 2020*, *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020*. Przy wyznaczaniu obszarów wsparcia wzięto pod uwagę wyniki prac nad aktualizowaną w tym czasie *Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”*. Na etapie przygotowania Wstępnego projektu RPO WSL na lata 2014-2020 IZ RPO WSL wykorzystwała również uwagi, które zostały zgłoszone podczas konsultacji dokumentu pn. *Założenia do przyszłego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, finansowanego z EFRR*. Należy podkreślić, że uwagi wykorzystano w sposób, na jaki pozwolił stan prac oraz ustaleń dotyczących nowej perspektywy finansowej, dokonanych przez Komisję Europejską oraz Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Należy podkreślić, że Marszałek Województwa Śląskiego wystosował do Ministerstwa Rozwoju Regionalnego postulat odnośnie przygotowania w regionie dwóch Regionalnych Programów Operacyjnych finansowanych odrębnie z EFRR i EFS, dając jednocześnie możliwość wyboru innym województwom, których pogłębiona analiza społeczno-gospodarcza, w tym także ex-ante, wykazałaby konieczność opracowania programu wielofunduszowego.

W ramach realizacji zasady partnerstwa wraz z publikacją informacji o przyjęciu Wstępnego projektu RPO WSL na lata 2014-2020 rozpoczęły się konsultacje społeczne ww. dokumentu, które trwały od 11.01. do 08.02.2013 r. W ramach konsultacji społecznych nadesłano ponad 700 uwag, które zostały poddane gruntownej analizie przez IZ RPO WSL. Mając na uwadze, że w tym czasie nadal trwały prace nad ostatecznym kształtem pakietu legislacyjnego na lata 2014-2020, w tym również linii demarkacyjnej, IZ RPO WSL uwzględniła uwagi w zakresie, w jakim było to możliwe. Wśród podmiotów, które zgłosiły swe spostrzeżenia, komentarze

znaleźli się m.in. przedstawiciele urzędów gmin, starostw powiatowych, organizacji pozarządowych, w tym działających na rzecz równości szans i niedyskryminacji, zespolonej i niezespolonej administracji rządowej w województwie, instytucji otoczenia biznesu, osób prywatnych, uczelni wyższych.

W celu spełnienia jednego z wymogów stawianych przed organami odpowiedzialnymi za przygotowanie programów, w zakresie przygotowania analizy ex-ante programu regionalnego, IZ RPO WSL podjęła działania zmierzające do udzielenia zamówienia publicznego w ww. zakresie. W efekcie, 19.02.2013 r. Województwo Śląskie ogłosiło przetarg nieograniczony na wykonanie badania ewaluacyjnego ex-ante *Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*.

Jednocześnie w związku z wymogiem wynikającym z dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko oraz na podstawie art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2008, Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.) IZ RPO WSL, równoległe do oceny ex-ante projektu RPO WSL na lata 2014-2020, podjęła działania związane z przygotowaniem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W tym celu ogłoszony zostanie przetarg nieograniczony na przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020*.

W toku prac nad projektem RPO WSL na lata 2014-2020, jak również w kontekście przygotowywanego mandatu negocjacyjnego do Kontraktu Terytorialnego, Zarząd Województwa Śląskiego podjął decyzję o konieczności powołania grupy roboczej ds. transportu dla perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020 – Uchwała Nr 452/237/IV/2013 z dnia 28.02.2013 r. W skład grupy roboczej weszli przedstawiciele Zarządu Województwa Śląskiego, Kolei Śląskich Sp. z o.o., przedstawiciel Zarządu Dróg Wojewódzkich, jak również przedstawiciele wybranych Wydziałów Urzędu Marszałkowskiego. Głównym zadaniem ww. grupy roboczej jest określenie kryteriów wyboru kluczowych inwestycji transportowych oraz przygotowanie list rankingowych projektów, wskazanych do realizacji z udziałem wsparcia środków wspólnotowych z poziomu krajowego oraz regionalnego w ramach Polityki Spójności na lata 2014-2020.

Efektem prac ww. grupy roboczej jest wypracowanie list rankingowych projektów przewidzianych do realizacji na poziomie regionalnym w ramach przyszłego RPO, najistotniejszych projektów z zakresu infrastruktury drogowej, projektów drogowych (obwodnic) oraz projektów kolejowych jako rekomendacji do umieszczenia w mandacie negocjacyjnym do Kontraktu Terytorialnego. W rezultacie Zarząd Województwa Śląskiego podjął uchwałę ws. przyjęcia list najistotniejszych przedsięwzięć w zakresie infrastruktury drogowej i kolejowej do realizacji w województwie śląskim w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020 - Uchwała nr 703/246/IV/2013 z dnia 4 kwietnia 2013 r.

Jednym z ważniejszych wydarzeń w ramach przygotowań regionu do nowej perspektywy było zorganizowane w dniach 31.01. – 1.02.2013 r. roczne spotkanie bilateralne, w którym uczestniczyli m.in. przedstawiciele Komisji Europejskiej, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz IZ RPO WSL. Jednym z elementów spotkania było omówienie przygotowań do nowego okresu programowania oraz omówienie kwestii związanych z aktualizacją *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”*. Ponadto zaprezentowano założenia Wstępnego projektu RPO WSL na lata 2014-2020, w tym propozycję zastosowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

W kontekście prac nad projektem RPO WSL na lata 2014-2020, w zakresie instrumentu terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – IZ RPO WSL zorganizowała spotkanie robocze z przedstawicielami Subregionów (Północnego, Południowego, Centralnego i Zachodniego), Komunikacyjnego Związku Komunalnego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, które odbyło się dnia 8.03.2013 r. Celem spotkania było przedstawienie przez IZ RPO WSL aktualnego stanu wdrażania Programów Rozwoju Subregionów w perspektywie 2007-2013, jak również prezentacja propozycji działań, które miałyby zostać objęte instrumentem ZIT po roku 2013. Ponadto omówiono kwestie formalno-prawne funkcjonowania ZIT, konieczność powołania Związku ZIT oraz przygotowania Programu działań ZIT. Podczas spotkania przedstawiono również propozycje algorytmu podziału środków w ramach ZIT.

Dodatkowo w dniu 14 marca 2013 r., zorganizowano spotkanie z przedstawicielami MRR, podczas którego zaprezentowano koncepcję programowania i wdrażania instrumentu ZIT w województwie śląskim w oparciu o cztery subregiony. Poruszona została również kwestia

zasad funkcjonowania ZIT na terenie subregionu centralnego, finansowanego ze środków krajowych w ramach rezerwy programowej.

Ponadto zgodnie z rekomendacją Międzyresortowego Zespołu ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszy Spójności Unii Europejskiej ws. powołania w regionach Grup roboczych dla wsparcia przygotowania regionalnych programów operacyjnych finansowanych z polityki spójności, Zarząd Województwa Śląskiego podejmie w tym zakresie niezbędne działania. Wykorzystany zostanie potencjał działającego w Województwie *Regionalnego Forum Terytorialnego* oraz *Zespołu ds. opracowania projektu ramowego zintegrowanego programu regionalnego na lata 2014-2020 (Zespół ds. opracowania RZPR)*.

ZAŁĄCZNIK NR 2. WSTĘPNA LISTA PROJEKTÓW KLUCZOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020

Lista podstawowa**

Priorytet	Beneficjent	Tytuł projektu	Szacunkowy koszt całkowity (zł)	Szacunkowe dofinansowanie (zł)*
I	Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie	Zintegrowane laboratorium badań środowiskowych i nowych materiałów	25 000 000	21 250 000
	Główny Instytut Górnictwa, Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego GUIDO	Interdyscyplinarny projekt badawczo naukowy "Miasto Nad Kopalnią - Kopalnia Pod Miastem"	177 000 000	150 450 000
	Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla	Centrum Czystych Technologii Węglowych: rozwój wiedzy i kompetencji gospodarki regionalnej wokół czystych technologii węglowych	35 000 000	29 750 000
	Instytut Techniki i Aparatury Medycznej ITAM w Zabrze	Interdyscyplinarne badania dla rozwoju nowych technologii medycznych w ramach Centrum Doskonałości STIMCARD oraz współpracujących jednostek badawczych Śląska i Małopolski	12 000 000	10 200 000
	Miasto Chorzów	Śląskie Centrum Innowacyjnych Technologii – gwarancją podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw na terenie zdegradowanym	100 000 000	85 000 000
	Politechnika Śląska-Wydział Inżynierii Biomedycznej	Śląskie Centrum Inżynierskiego Wspomagania Medycyny i Sportu - Assist Med-Sport Silesia	70 000 000	59 500 000
	Politechnika Śląska	iLab-EPRO Smart grid Politechnika Śląska, Centrum kompetencji sektora energetyki prosumenckiej regionu śląskiego	6 000 000	5 100 000
	Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach	Rozwój, technologicznie i organizacyjnie innowacyjnej regionalnej sieci usług publicznych o wysokim standardzie, jako bardzo silnego czynnika rozwoju gospodarczego, wzrostu dynamiki i rynku pracy w regionie	80 000 000	68 000 000
	Szpital Geriatryczny im. Jana Pawła II w Katowicach. Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrze	Stworzenie i pilotaż inteligentnego systemu wsparcia aktywności społecznej i zdrowotnej osób starszych w województwie śląskim.	15 000 000	12 750 000

	Śląski Uniwersytet Medyczny	Śląskie Centrum Farmacji Wydziału Farmaceutycznego z Oddziałem Medycyny Laboratoryjnej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach	45 000 000	38 250 000
	Śląskie Centrum Leczenia Oparzeń w Siemianowicach Śląskich	Działalność badawczo-rozwojowa nad innowacyjnymi metodami leczenia ran przewlekłych	51 000 000	43 350 000
	Uniwersytet Śląski - Wydział Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kieślowskiego	Wyposażenie w laboratoria naukowe i laboratoria nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w zakresie audiowizualnym nowego obiektu Wydziału Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach	20 000 000	17 000 000
	Województwo Śląskie	Planetarium - Śląski Park Nauki	250 000 000	212 500 000
Suma			886 000 000	753 100 000
V	Powiat Tarnogórski	Ochrona Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 330 – Gliwice poprzez kompleksowe unieszkodliwienie odpadów wraz z rekultywacją terenów skażonych Zakładów Chemicznych „Tarnowskie Góry” w Tarnowskich Górach	120 000 000	80 000 000
Suma			120 000 000	80 000 000
VI	Województwo Śląskie	Budowa obwodnicy miejscowości Pawłowice jako odcinek Drogi Głównej Południowej	77 000 000	61 600 000
	Miasto Ruda Śląska	Budowa trasy N-S w Rudzie Śląskiej łączącej Drogową Trasę Średnicową z Autostradą A4	413 000 000	300 000 000
	Województwo Śląskie	Przebudowa DW 934 od m. Imielin do DK 44	38 000 000	30 400 000
	Miasto Rybnik	Budowa Regionalnej Drogi Racibórz-Pszczyna na odcinku przebiegającym przez Miasto Rybnik	560 000 000	300 000 000
	Województwo Śląskie	Budowa obwodnicy Buczkowic stanowiącej połączenie drogi ekspresowej S69 z drogą wojewódzką 942	83 000 000	66 400 000
	Województwo Śląskie	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 913 na odcinku od DK S-1 „Węzeł Lotnisko” do skrzyżowania drogi wojewódzkiej nr 913 z ul. Józefa Piłsudskiego w miejscowości Pyrzowice	17 000 000	13 600 000
	Województwo Śląskie	Przebudowa DW 491 od granicy miasta na prawach powiatu Częstochowa do granicy województwa oraz DW 492 od DK46 do granicy województwa w tym przebudowa DW 492 w	175 000 000	140 000 000

		miejsowości Wręczyca Wielka		
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 791 na odcinku od DK1 do DK 78 wraz z budową obwodnicy miejscowości Myszków jako nowego ciągu drogi wojewódzkiej nr 791	168 000 000	134 400 000
Województwo Śląskie		Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 933	144 600 000	115 680 000
Miasto Bielsko-Biała		Rozbudowa ul. Warszawskiej w Bielsku-Białej (DW942) – odcinek od węzła Komorowice do ul. Piastowskiej	276 700 000	221 360 000
Województwo Śląskie		Budowa obwodnicy miasta Woźniki w ciągu drogi wojewódzkiej nr 789	41 000 000	32 800 000
Województwo Śląskie		Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 935	100 000 000	80 000 000
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 929 od granicy miasta na prawach powiatu Rybnik do Węzła Świerklany	16 200 000	12 960 000
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 921 od DK 78 do granicy miasta na prawach powiatu Zabrze	58 000 000	46 400 000
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 925 od granicy miasta na prawach powiatu Ruda Śląska – A1 – do granicy miasta na prawach powiatu Rybnik	85 100 000	36 080 000
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 941 od obwodnicy m. Ustroń do DW 942	23 200 000	32 000 000
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 910 od DK 86 do granicy miasta na prawach powiatu Dąbrowa Górnicza	29 200 000	18 560 000
Województwo Śląskie		Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 786 na odcinku od km 30+367 do gr. województwa	40 000 000	23 360 000
Województwo Śląskie		Przebudowa DW 408 na odcinku od m. Sośnicowice do węzła A4 Ostropa w tym: Budowa obwodnicy Sośnicowic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 408	215 000 000	32 000 000
Województwo Śląskie		Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 793 odcinek Janów – Złoty Potok od km 13+876 do km 15+995 oraz odcinek Żarki-Myszków od km 26+975 do km 32+405,68	52 000 000	172 000 000
Województwo Śląskie		Dostawa i zakup zespołów trakcyjnych do wykonywania kolejowych wojewódzkich przewozów pasażerskich	273 360 000	232 356 000
Suma			2 885 360 000	2 143 556 000
Ogółem			3 765 360 000	2 818 556 000

* w przypadku wystąpienia kosztów niekwalifikowanych oraz pomocy publicznej w projekcie, poziom jego dofinansowania ulegnie obniżeniu.

** projekty na liście zostały ułożone alfabetycznie według beneficjenta. Wyjątek stanowią projekty z Priorytetu VI, które wskazane są zgodnie z listą rankingową opracowaną przez grupę roboczą ds. transportu dla perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020.

Lista rezerwowa

Priorytet	Beneficjent	Tytuł projektu	Szacunkowy koszt całkowity (zł)	Szacunkowe dofinansowanie (zł)*
VI	Miasto Katowice, Miasto Mysłowice	Stworzenie połączenia DTŚ z Dąbrową Górniczą – etap I połączenie DTŚ w Katowicach z Obrzeźną Zachodnią w Mysłowicach wraz z przebudową obiektów inżynierskich	300 000 000	240 000 000
	Województwo Śląskie	Przebudowa DW 948 od DK52 do DW 946	78 200 000	62 560 000
	Województwo Śląskie	Przebudowa DW 494 od gr. województwa do granicy miasta na prawach powiatu Częstochowa	117 900 000	94 320 000
	Województwo Śląskie	Przebudowa DW 928 od DK44 do DK1	62 400 000	49 920 000
	Województwo Śląskie	Połączenie drogi krajowej S1 od Węzła Mierzęcice z GTL CARGO w miejscowości Mierzęcice	40 000 000	32 000 000
	Miasto Bytom	Bytomska Centralna Trasa Północ-Południe BCT N-S jako nowy ciąg drogi wojewódzkiej	286 000 000	228 800 000
	Województwo Śląskie	Budowa drogi Głównej Południowej na terenie miast Rydułtowy, Pszowa, Wodzisławia Śląskiego oraz gmin Godowa i Mszany	900 000 000	720 000 000
	Województwo Śląskie	Budowa Regionalnej Drogi Racibórz-Pszczyna na odcinku od włączenia do drogi krajowej nr 45 w Gminie Rudnik do granicy miasta na prawach powiatu Rybnik	900 000 000	720 000 000
Suma			2 684 500 000	2 147 600 000

* w przypadku wystąpienia kosztów niekwalifikowanych oraz pomocy publicznej w projekcie, poziom jego dofinansowania ulegnie obniżeniu.

SPIS TABEL

Tabela 1. Podstawowe dane dotyczące działalności B+R w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2010 r.....	18
Tabela 2. Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji w województwie śląskim w latach (ha).	27
Tabela 3. Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych w 2011 r. (t/rok). ..	31
Tabela 4. Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych w 2011 r. (t/rok). ..	31
Tabela 5. Oczyszczanie ścieków w województwie śląskim na tle kraju w 2010 r.....	34
Tabela 6. Gospodarka ściekami w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2011 r.	34
Tabela 7. Tereny składowania odpadów w województwie śląskim w latach 2002-2010 (ha).....	35
Tabela 8. Grunty zrehabilitowane i zagospodarowane w województwie śląskim w latach (ha).....	36
Tabela 9. Obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków na podstawie decyzji wojewódzkich konserwatorów zabytków w 2010 r.....	37
Tabela 10. Szkoły artystyczne województwa śląskiego w roku szkolnym 2010/2011.	61
Tabela 11. Cel główny i cele szczegółowe RPO WSL 2014-2020	65
Tabela 12. Odniesienie CT 1 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	71
Tabela 13. Odniesienie CT 2 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	74
Tabela 14. Odniesienie CT 3 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	78
Tabela 15. Odniesienie CT 4 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	81
Tabela 16. Odniesienie CT 6 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	85
Tabela 17. Odniesienie CT 7 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	88
Tabela 18. Odniesienie CT 8 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	93
Tabela 19. Odniesienie CT 9 do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	99
Tabela 20. Odniesienie CT 10. do dokumentów strategicznych szczebla krajowego i unijnego.....	105
Tabela 21. Plan finansowy RPO WSL 2014-2020 według rocznych zobowiązań.....	217
Tabela 22. Plan finansowy RPO WSL 2014-2020 określający, łączną kwotę w podziale na priorytety oraz źródła finansowania.....	218
Tabela 23. Alokacja RPO WSL 2014-2020 w podziale na priorytety, fundusze i cele tematyczne ...	219
Tabela 24. Koncentracja tematyczna środków, zgodnie z przepisami dotyczącymi EFRR.....	220
Tabela 25. Koncentracja tematyczna środków, zgodnie z przepisami dotyczącymi EFS.....	220
Tabela 26. Przewidywana alokacja na projekty kluczowe, projekty systemowe, ZIT, inżynierię finansową, według priorytetów	221

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Zmiany w liczbie ludności w poszczególnych województwach w latach 2002/2011 i 2011/2035.....	15
Rysunek 2. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności województw w roku 2011 w porównaniu do roku 2007	17
Rysunek 3. Procentowy udział gmin/powiatów z poszczególnych subregionów województwa śląskiego realizujących zadania z zakresu technologii i usług teleinformatycznych.	24
Rysunek 4. Udział bezrobotnych kobiet w ogóle bezrobotnych w podziale na subregiony województwa śląskiego (os.).....	48
Rysunek 5. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół w województwie śląskim w latach szkolnych 2004/2005 – 2011/2012 (os.).	59
Rysunek 6. Absolwenci poszczególnych typów szkół w województwie śląskim w latach szkolnych 2005/2006 – 2011/2012 (os.).....	59

SPIS MAP

Mapa 1. Podział administracyjny województwa śląskiego.	10
Mapa 2. Zmiany liczby ludności w gminach województwa śląskiego w latach 2002-2012.	12
Mapa 3. Gęstość zaludnienia w gminach województwa śląskiego w 2011 r. (os./km ²).	14
Mapa 4. Zmiany w liczbie ludności w powiatach województwa śląskiego w 2011 r.	14
Mapa 5. Prognozowana zmiana liczby ludności w powiatach woj. śląskiego w 2035 r. w odniesieniu do 2011 r.	14
Mapa 6 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w gminach województwa śląskiego w roku 2011.	25
Mapa 7. Zużycie energii elektrycznej (GWh) i gazu (hm ³) w podziale na subregiony w województwie śląskim w 2010 r.	29
Mapa 8. Zagęszczenie muzeów oraz liczba zwiedzających muzea według gmin w 2011 r.	37
Mapa 9. Sieć transportowa województwa śląskiego.	40
Mapa 10. Stopa bezrobocia w województwie śląskim w 2011 r.	46